

KEHITYSYHTEISTYÖN VUOSIRAPORTTI 2018

**SUOMEN ¹⁸⁵⁹
LÄHETYSSEURA**

Sisällys

KEHITYSYHTEISTYÖN VUOSIRAPORTTI 2018	1
1. Toimintaympäristö 2018.....	3
2. Katsaus vuoden 2018 toimintaan ja toteutukseen	5
2.1 Toiminta pähkinäkuoressa	5
2.2 Ohjelmatoiminta toteutusstrategioittain	6
2.2.1 Hanketyö.....	6
2.2.2 Katastrofiapu	8
2.2.3 Asiantuntija-apu	10
2.2.4 Vaikuttamistyö	10
2.2.5 Kehitysviestintä ja kansainvälisyyskasvatus.....	11
2.3 Koordinaatio ja yhteistyö muiden kanssa	13
3. Ohjelman resurssit	15
3.1 Henkilöstö	15
3.2 Osaamisen kehittäminen ja luottamustoimet	15
3.3 Talous.....	16
4. Hyödynsaajat	19
5. Tavoitteiden saavuttaminen ja tulokset	21
5.1 Teema 1: Syrjittyjen oikeudet – Puolustamme syrjittyjen ihmisarvoa	23
5.2 Teema 2: Taloudellinen ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus vahvistuu maailmassa....	25
5.3 Teema 3: Rauha: Rauhan ja sovinnon edellytykset vahvistuvat paikallisissa yhteisöissä ja yhteiskunnissa	27
5.4 Läpileikkaavat teemat ja valtavirtaistaminen	28
6. Ohjelman riskit.....	29
7. Ohjelman seuranta, arviointi ja kehittäminen	33
7.1 Ohjelman seurannan ja arvioinnin toteutuminen ja kehittäminen	33
7.2 Kumppanin kapasiteetin seuranta ja arviointi	34
7.3 Hankkeiden kestävyys seuranta ja arviointi.....	35
8. Oppiminen ja toiminnan ohjaaminen.....	37
8.1 Hyvät käytännöt ja innovaatiot	37
8.2 Oppiminen ja toiminnan ohjaaminen	38
8.3 Toteutus ohjelmavuosina 2019–2020	39
LIITTEET	39

1. Toimintaympäristö 2018

Toimintaympäristö vuonna 2018 osoitti muutoksen merkkejä. Näistä seuratuimpia oli **kansalaisyhteiskunnan kapeneva tila**, josta raportoitiin kaikilta toimintamantereilta. Useissa maissa viime vuosina laadittujen lakien vuoksi valtionhallinnolla on aiempaa paremmat työkalut valvoa, rajoittaa ja kieltää kansalaisjärjestöjen ja muiden toimijoiden toimintavapautta. Esimerkiksi Kambodžassa kansalaisjärjestöjen toimintavapaus on epäselvässä tilassa ja suunnassa, minkä vuoksi järjestöt toimivat matalalla profiililla. Laosissa etnisten vähemmistöjen oikeudet eivät saa tukea, vaan niitä ajavia toimijoita valvotaan tarkasti. Tämän takia monia Lähetysseuran etnisten vähemmistöjen oikeuksia ajavia hankekomponentteja jouduttiin arvioimaan uudelleen. Riskinä on se, että kansalaisjärjestöjen toiminta voidaan lakkauttaa kokonaan, mikä tarkoittaisi myös Lähetysseuran kumppaneiden toiminnan kieltämistä. Samoin Mauritaniassa uskonnonlisuuteen liittyvien lakien kiristäminen voi tulevaisuudessa uhata yhteistyökumppanien toimintaa maassa. Lähetysseura pyrkii kumppaneiden kanssa viranomaisyhteistyöllä ja vaikuttamistyöllä vahvistamaan kansalaisyhteiskunnan toimitilaa riskimaissa.

Viime vuosien aikana tavalliseksi muuttuneet epätyypilliset sääolosuhteet vaikeuttivat väestön toimeentuloa ja hyvinvointia eteläisellä pallonpuoliskolla. **Ilmastomuutoksen** aiheuttama kuivuus heikensi maataloutta eteläisen Afrikan maissa, kuten Botswanassa ja Zimbabwessa, missä vuoden lopussa arvioitiin akuutin ruokakriisin uhkaavan 2,4 miljoonaa ihmistä. Tilanne vaikuttaa pitkälle vuoteen 2019, kun maat jäävät vaille edellisen vuoden viljasatoja. Viljakato aiheuttaa muuttoliikettä kaupunkeihin ja naapurivaltioihin, mikä puolestaan vähentää maataloustuotantoa entisestään. Ekologinen hauraus altistaa väestöä ja infrastruktuuria luonnonkatastrofeille myös Nepalissa ja Boliviassa. Ohjelmatyössä ilmastomuutoksen vaikutukset näkyvät erityisesti toimeentulon ja ruokaturvan vahvistamiseen tähtäävissä hankkeissa. Niissä pyritään löytämään kuhunkin olosuhteeseen tarkoituksenmukaisia ratkaisuja esimerkiksi tulvien tai kuivuuden aiheuttamiin ongelmiin.

Useimmissa Lähetysseuran yhteistyömaissa havaittiin **ihmisoikeusloukkauksia** tai niissä vallitsi muuten hauras ihmisoikeustilanne. Sananvapautta rajoitettiin (Laos, Tansania), lasten oikeudet kärsivät lapsityön sallivasta lainsäädännöstä (Bolivia), oikeuslaitoksen puolueellisuus oli räikeää ja ihmisoikeuspuolustajia surmattiin (Kolumbia) ja oppositiojohtajia katosi (Tansania). Mauritaniassa ihmisoikeusloukkauksista kärsi edelleen orjiksi luokiteltu prosentti väestöstä. YK:n määrittelemiin ihmisoikeuksiin kuuluva uskonnonvapaus heikkeni vuoden aikana tiukennettujen uskontolakien vuoksi. Lähetysseura tekee hanketyötä yhdessä kumppaneidensa kanssa ihmisoikeuksien parantamiseksi.

Yhteistyömaiden poliittinen **kehitys, talous ja eriarvoisuus** jatkoivat aiempien vuosien kehityssuuntia. Useat valtioista olivat hyvin luonnonvarariippuvaisia (Bolivia, Botswana, Etiopia, Kolumbia, Mauritania, Tansania), mikä teki niistä haavoittuvia maailmanmarkkinahintojen heilahtelulle. Vaikka moni talouksista osoittikin merkittävää vuosittaista kasvua (esim. GDP-kasvu Etiopia 7,7 % Senegal 6,9 %¹), suuri osa väestöstä eli köyhyysrajan alapuolella (Etiopia 45,5 %², Senegal 39 %³). Raaka-aineriippuvuuden lisäksi talouden ja politiikan haurautta aiheuttivat korruptio, työväestön heikko koulutustaso, riittämätön palkkataso, kehittymätön tai huonolaatuinen

¹ IMF, 2018: www.imf.org/external/datamapper/NGDP_RPCH@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD/

² YK, 2018: www.un.org/development/desa/dspd/wp-content/uploads/sites/22/2018/04/Ethiopia's-Progress-Towards-Eradicating-Poverty.pdf

³ WFP, 2018: www1.wfp.org/countries/senegal

infrastruktuuri ja poliittiset mullistukset. Kärjekkäin esimerkki on Zimbabwe, missä edes uuden hallinnon uudistustoimenpiteet eivät ole saaneet talouden syöksykierrettä kääntymään. Valtiossa jatkui kahden talousjärjestelmän malli: dollariin perustuva virallinen järjestelmä sekä epävirallinen järjestelmä, jota pyöritti maan köyhä enemmistö. Lähitulevaisuudessa Zimbabwe tarvitsee kipeästi infrastruktuurin rakentamista mutta myös uskottavan ja vakaan talousjärjestelmän luomista, ml. pankkijärjestelmän vahvistamista. Tilanne Zimbabwessa saattaa ajautua kaaokseen ja jopa sisällissotaan, mikäli hallitus ei saa lunastettua kansalaisten luottamusta. Lähetysseuran tukeman kehitysyhteistyötoiminnan rahoitus ohjataan turvallisesti Etelä-Afrikan pankkijärjestelmän kautta, mikä on mahdollistanut luotettavan varojen seurannan perille asti. Zimbabwen yhteiskunnan hauraus saattaa heikentää mahdollisuuksia tehdä hanketyötä, mutta kansalaisyhteiskunnan toimijat saattavat voida toimia tilanteessa, jossa valtioiden välinen yhteistyö on mahdotonta.

Vuonna 2018 epävakautta aiheutti Etiopiassa tapahtunut vallanvaihto. Uusi presidentti Abiy sai aikaan positiivisia muutoksia: poliittisia vankeja vapautettiin, poliittisen ja etnisen opposition toiminta sallittiin, useat valtion virkamiehet saivat syytteet ihmisoikeusloukkauksista, jotka perustuivat tietoihin salaisissa vankiloissa vankeihin kohdistuneista väkivallanteoista. Vuoden aikana ilmenneisiin väkivaltaisuuksiin puututtiin tiukasti. Syyskuussa tapahtuneet alueelliset mellakat estivät Lähetysseuran tukemien hankkeiden toteutusta Bench-Majin (ET703), Amaron (ET705) ja Mengeshin (ET707) alueilla useamman kuukauden ajan. Keskeytys kesti koko loppuvuoden ajan. Heikon turvallisuustilanteen vuoksi Lähetysseuran suomalainen henkilöstö ei matkustanut näille alueille loppuvuonna 2018. Osa hanketyöstä kuitenkin pystyttiin käynnistämään alkuvuodesta 2019, koska hankehenkilöstö oli paikallista. Hankesuunnitelmia muokataan uudestaan siten, että vuoden 2018 aikana toteuttamatta jääneet toiminnot kiritään kiinni tulevina vuosina.

2. Katsaus vuoden 2018 toimintaan ja toteutukseen

2.1 Toiminta pähkinäkuoressa

Toimintavuonna Suomen Lähetysseuran kehitysyhteistyörahoituksella käynnistettiin uusi ohjelmakausi. Vuoden aikana seurattiin kaikilla alueilla suurimmalta osin vuosisuunnitelmaa.

Vuonna 2018 kehitysyhteistyöohjelmassa toimittiin 12 maassa (Bolivia, Botswana, Etiopia, Etelä-Afrikka, Kambodža, Kolumbia, Laos, Mauritania, Nepal, Senegal, Tansania, Zimbabwe) sekä Itä-Afrikassa alueellisesti. Yhteistyökumppaneita oli 29 (ulkoministeriön tukemat hankkeet), lisäksi kolme hanketta toimi muulla rahoituksella. LDC-maiden⁴ osuus ulkoministeriön rahoittamien hankkeiden toteutuksesta oli 78,4 %. Kehitysyhteistyöohjelmaa toteutettiin 50 hankkeella, joista ulkoministeriön osuus oli 44 hanketta. Lisäksi vuoden aikana rahoitettiin seitsemän katastrofityön hanketta Lähetysseuran katastrofirahastosta.

Vuoden loppuun mennessä päätettiin kaksi Etelä-Afrikan hanketta ja kumppanuutta (Kwa-Zulu Natal Christian Council ja Tswane Leadership Foundation). Vuonna 2018 tuki kohdistui niiden loppuvaiheen toimintoihin. Lähetysseura aloitti vammaistyön hankkeet kahden uuden kumppanin, Koshishin ja Jairos Jirin, kanssa Nepalissa ja Zimbabwessa. Lista toimintavuoden hankkeista kumppaneineen on luettavissa liitteestä 1.

Suomen Lähetysseuran kehitysyhteistyöstä hyötyi suoraan ja epäsuorasti yhteensä noin 1 722 000 ihmistä. Lähetysseura noudatti eettisiä periaatteitaan, joita kuvataan kehitysyhteistyöohjelmassa. Vastuuvellisuus, avoimuus, ihmisoikeusperustaisuus, kansainväliset humanitaariset periaatteet, osallistaminen ja omistajuus olivat toiminnan perusta. Syrjimättömyyttä korostettiin kumppanuuskohtaamisissa sekä omassa viestinnässä niin Suomessa kuin kansainvälisesti. Vaikuttamistyö kohdistui syrjittyjen oikeuksien puolustamiseen kansainvälisten ihmisoikeussopimusten mukaisesti. Lisäksi kaikki Lähetysseuran työntekijät suorittivat ACT Alliancen Code of Conduct -koulutuksen ja sitoutuivat ehdottomaan humanitaariseen avunantoon.

Kehitysyhteistyön toteutuksessa hyödynnettiin Lähetysseuran vahvuuksia ja lisäarvoa koko ohjelman laajuudella. Toiminnan ytimessä olivat syrjityimmät väestöryhmät kussakin maakontekstissa, vammaisten oikeuksien vahvistaminen sekä kumppaniorganisaatioiden osaamisen vahvistaminen. Etnisten vähemmistöjen ja alkuperäiskansojen lapset saivat laadukasta opetusta omalla äidinkielellään, mikä nosti oppimistuloksia ja lisäsi koulunkäyntiä paikallisesti. Tämä vastasi toiminta-alueilla todettuihin oppimisen kriiseihin, joihin etsitään ratkaisuja myös globaalisti. Vammaisten henkilöiden toimeentulon edellytykset parantuivat vuoden aikana opittujen ammattitaitojen ja elinkeinojen ansiosta. Aiempaa useampi nainen ja tyttö pääsi peruspalveluiden piiriin ja perheiden toimeentulo koheni yhteisökehittämishankkeiden tuloksena.

Vammaisten henkilöiden oikeuksien ajamiseksi kumppanimme tekivät vaikuttamistyötä, jossa yhdistyivät sekä vammaisten henkilöiden oma toimijuus että yhteiskuntaa esteettömäksi muuttava lähestymistapa. Osa toiminnasta kohdistui kansainvälisiin organisaatioihin (YK, EU) kansallisen lainsäädännön muuttamiseksi, jotta vammaisten henkilöiden oikeudet toteutuisivat kokonaisvaltaisemmin.

Ilmastonmuutoksen vaikutuksiin sopeutuminen nousi merkittäväksi teemaksi epäsuotuisten sääolosuhteiden vuoksi. Lähetysseuran yhteistyökumppanit tavoittavat laajojen verkostojensa kautta myös syrjäisillä alueilla eläviä ihmisiä. Heidän kauttaan saatujen tietojen pohjalta Lähetysseura pystyi vastamaan muuten näkymättä jääneisiin paikallisiin kriiseihin sekä suunnittelemaan kriiseihin sopeutumista pitkällä aikavälillä.

---

⁴ YK, 2018: www.un.org/development/desa/dpad/wp-content/uploads/sites/45/publication/Ldc_list.pdf

Poikkeamat suunnitelmiin

KYT-manuaalin päivitysprosessi aloitettiin, mutta sen loppuun saattaminen jouduttiin siirtämään seuraavalle toteutusvuodelle rahoittajan hallintouudistusten aikataulun vuoksi. Nepalissa aloitettu social audit -menetelmän mallinnus ei edennyt täysin aikataulun mukaisesti. Työpajat ja taustaselvitykset saatiin alkuun, mutta itse mallinnus ja sen pilotointi muilla työalueilla siirtyi seuraavalle toimintavuodelle. Merkittävä taustasyö oli Nepalil valtion kanssa käytyjen yhteistyöneuvotteluiden pitkittyminen, mikä kulutti käytettävissä olevia henkilöstöresursseja yli odotusten. Työalueella valmistui kuitenkin sosiaalista tilintarkastusta käsitellyt selvitys. Katastrofityöhön varatut kapasiteettiresurssit jäivät osittain toteuttamatta henkilövaihdojen vuoksi. Henkilöstöä koulutettiin kuitenkin loppuvuodesta 2018 RBM-koulutusviikon yhteydessä, ja toiminnalle laadittiin jatkosuunnitelma.

Hankkeiden aloitus myöhästyi Lähetysseuran ja ulkoministeriön ohjelasopimusprosessin loppuun saattamisajankohdan vuoksi (valtioavustuspäätöspäivämäärä 7.2.2018). Joidenkin kumppaneiden kohdalla (esim. Kolumbiassa ja Senegalissa) käynnistämistä viivästyttivät keskeisen hankehenkilökunnan rekrytointiongelmät ja hallinnollisiin prosesseihin liittyvät haasteet.

Vuoden aikana tehtiin kolme käyttötarkoituksenmuutosta (yhteensä 432 207 euroa). Varat käytettiin käynnissä olevien hankkeiden tarpeisiin mutta myös katastrofiapuun ja kumppaneiden sekä Lähetysseuran omien työntekijöiden osaamisen vahvistamiseen.

Etiopiassa etnisten levottomuuksien vuoksi Lähetysseuran tukemien hankkeiden, Bench-Maji äidinkielen opetuksen kehittäminen (ET703), Yhteisöperhainen kokonaisvaltainen terveyskasvatus (ET705) ja Vähemmistöryhmien tasavertainen inkluusio (ET707), toteutus keskeytyi. Lähetysseuran omat työntekijät eivät päässeet loppuvuodesta tekemään seurantamatkoja heikon turvallisuustilanteen vuoksi, mutta tilanteen rauhoituttua hanketyö pääsi jatkumaan vuodenvaihteen jälkeen. Tilannetta seurataan ja valvonta suunnitellaan jatkossa sen pohjalta. Näistä hankkeista jäi käyttämättömiä varoja, jotka käytetään seuraavina vuosina päivitettyjen hankesuunnitelmien mukaisesti.

Kambodžassa vammaistytöä tekevän yhteistyökumppanin, Komar Pikar Foundation -järjestön hankkeen (KH704) taloushallinnossa ilmeni epäselvyyksiä ja selvisi, että hankkeen keskeisiä vastuuhenkilöitä oli irtisanoutunut. Lähetysseura ryhtyi selvittämään ongelmien laajuutta ja arvioi uudelleen yhteistyön ja hankkeen jatkon edellytykset.

Globaalikasvatushankkeen rahoituksen täysmääräinen hyödyntäminen viivästyi toukokuulle, jolloin hankkeen projektipäällikön rekrytointiprosessi saatiin loppuun. Hänen palkkakuluistaan jäi neljän kuukauden osuus käyttämättä. Alkuperäistä suunnitelmaa muokattiin, ja osa toiminnoista siirrettiin tuleville vuosille. Ohjelman viestinnän vuosibudjetista jäi osa käyttämättä, koska kehitysyhteistyöjulkaisujen kulut olivat arvioitua pienemmät. Tarkempi erittely toiminnoista ja kuluista on liitteessä 3.

2.2 Ohjelmatoiminta toteutusstrategioittain

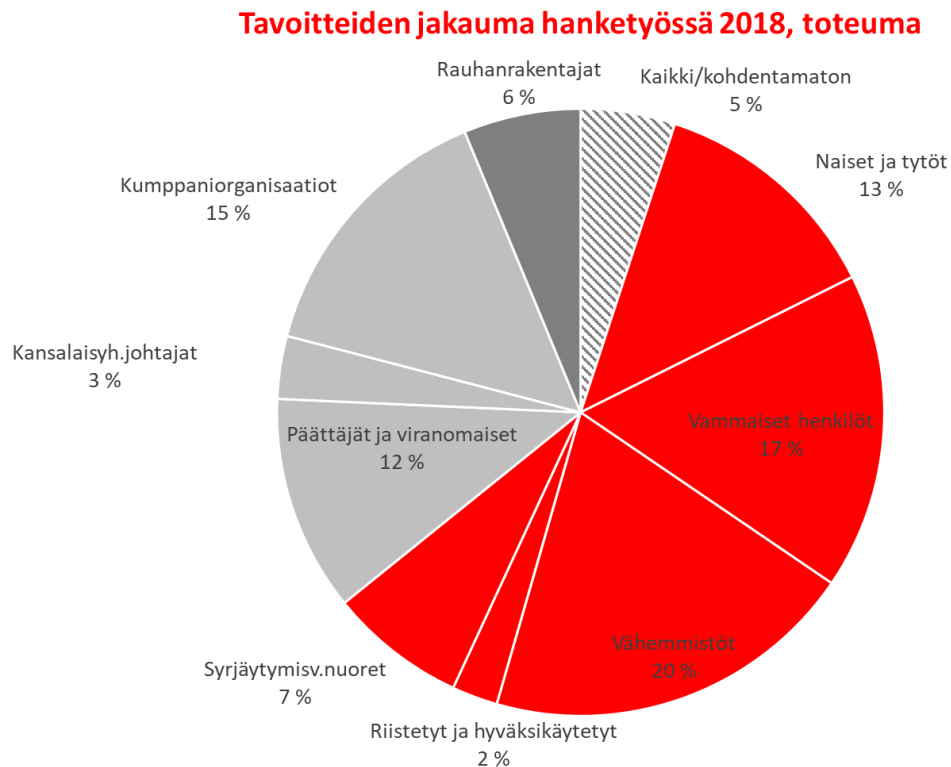
2.2.1 Hanketyö

Vuonna 2018 ulkomaan kumppaneiden kanssa yhteistyössä toteutetut hankkeet edistivät ohjelmataavoitteita suunnitelman mukaisesti. Ohjelmalle asetetut painopisteet toteutuivat, kun syrjittyjen asemaa edistävän työn kuluosuus kattoi valtaosan hanketyön kokonaisuudesta. Myös naisiin ja tyttöihin, vammaisiin henkilöihin ja vähemmistöihin kohdistettu painopiste toteutui.

Kansalaisyhteiskunnan vahvistamisen suorakuluosuus kattoi yhteensä 18 % kohdistuen kansalaisyhteiskunnan johtajiin ja kumppaniorganisaatioihin. Kohdentamattoman työn osuus kohdistuu koko yhteisöihin ja edistää esimerkiksi ilmastonmuutoksen torjumisen ja siihen sopeutumisen kaltaisia toimintoja.

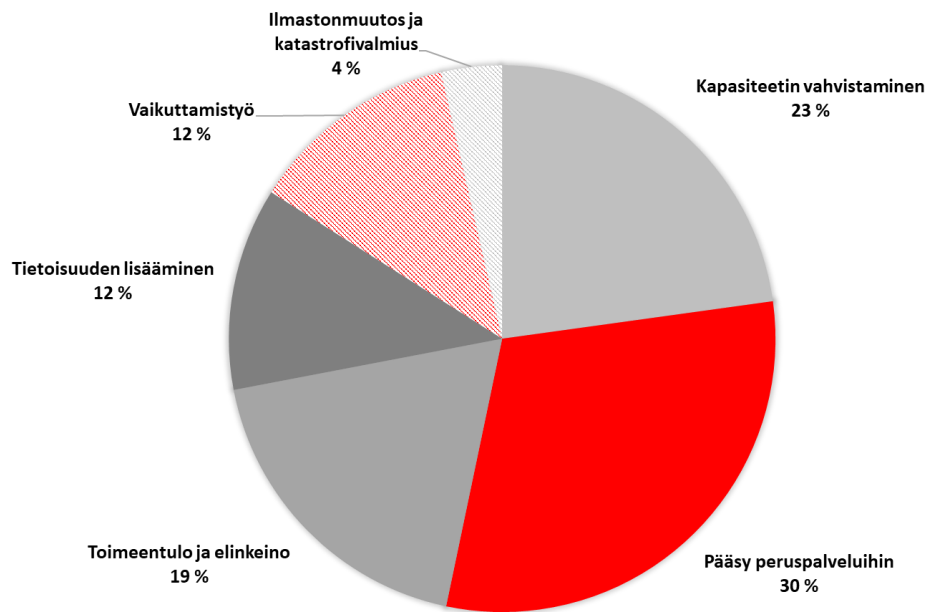
Kuva 1. Tavoitteiden jakauma hanketyössä 2018, toteuma.

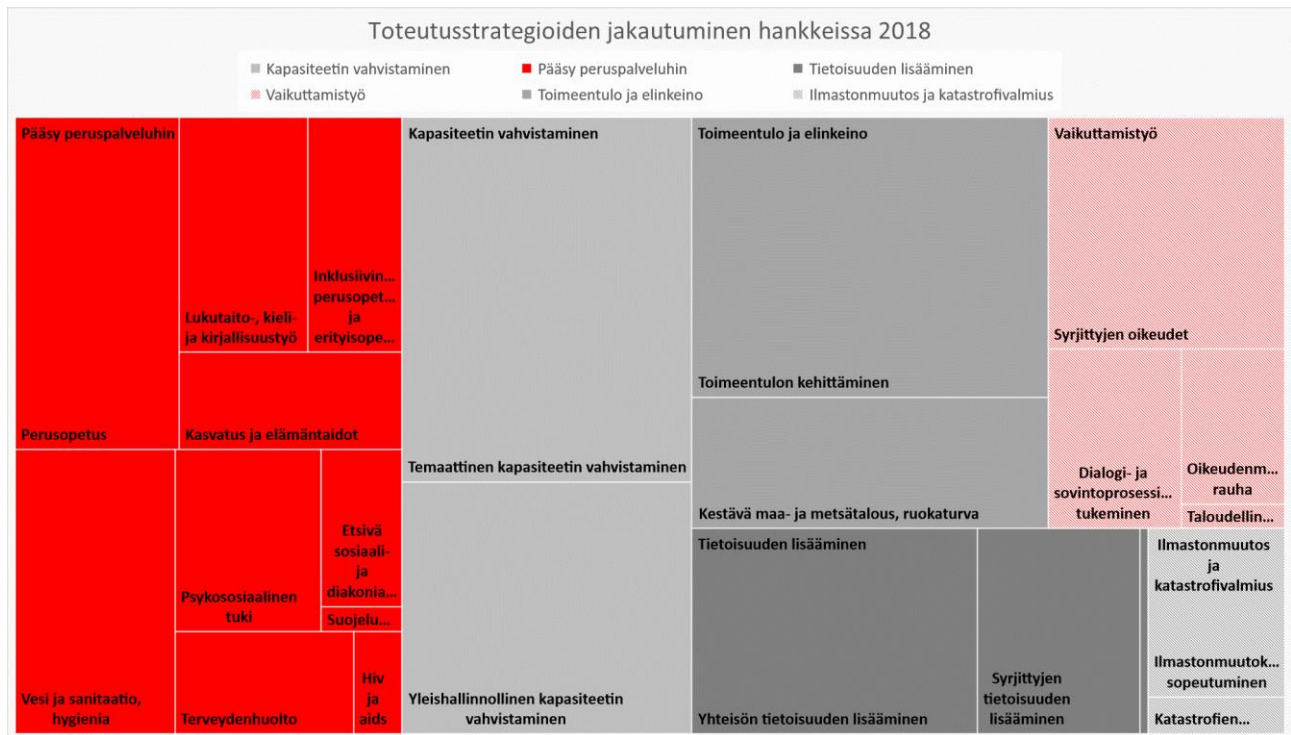
Hankkeiden toteutusstrategioissa kulutoteuman perusteella merkittävimpiä olivat syrjittyjen ryhmien pääsyn parantaminen erilaisiin peruspalveluihin, kuten opetukseen, veteen ja sanitaatioon. Lisäksi kapasiteetin vahvistaminen, toimeentulon kehittäminen sekä tietoisuuden lisääminen oikeuksista olivat tärkeimpiä toteutusstrategioita. Monet toteutusstrategiat kuitenkin liittyvät kiinteästi toisiinsa ja vahvistavat toisiaan, minkä vuoksi täysin yksiselitteinen jaottelu ei ole tarkoituksenmukaista tai mahdollista.

Kuva 2. Toteutusstrategioiden jakautuminen hankkeissa 2018.

TOTEUTUSSTRATEGIOIDEN JAKAUTUMINEN HANKKEISSA 2018, %

Kuva 3. Toteutusstrategioiden jakautuminen hankkeissa vuonna 2018.

Ohjelman toteutuneet hankkeet ja kumppaniorganisaatiot on esitetty liitteessä 1.

2.2.2 Katastrofiapu

Vuoden 2018 aikana Lähetysseura vastasi luonnon ja ihmisten aikaansaamiin katastrofeihin myönnettyllä katastrofiavulla. Rahoitus hankkeisiin osoitettiin pääasiallisesti keräysvaroista ja osittain

valtioavustusosuudesta. Katastrofihankkeita oli yhteensä kymmenen. Alla olevassa taulukossa esitetään katastrofiavun yhteenvedo. Hankkeiden ansiosta **58 915 ihmistä sai tarvitsemaansa apua katastrofitilanteessa**. Annettu tuki edisti selviämistä kriiseistä sekä nopeutti pitkällä aikavälillä toipumista menetettyjen elinkeinojen palauttamisen ansiosta.

Lähetysseurasta tuli ACT Alliancen täysjäsen. Lähetysseura osallistui verkoston päätöksentekoon sekä sen sisäiseen asiantuntijatyöskentelyyn. Jäsenyys on osa katastrofityön ja kriisien vaikutusten ennaltaehkäisevän (Disaster Risk Reduction, DRR) toiminnan pitkän tähtäimen kehitystyötä.

Vammaisten henkilöiden asema ja oikeudet kriiseissä nostettiin esiin säännönmukaisesti. Varsinaisella katastrofiavun tuella tehtiin vaikuttamistyötä Nepalissa, minkä tuloksena kaksi kuntaa valmisteli ja hyväksyi vammaisinkluusion osaksi laajempaa DRR-toimintasuunnitelmaa. Tansaniassa puolestaan tulvakriisin jälkihoidossa vammaisten henkilöiden hätäapuun kiinnitettiin keskeistä huomiota. Tuloksena alueen yleinen tietoisuus vammaisten henkilöiden oikeuksista parani ja tulvatuhoista kärsineet vammaiset henkilöt saivat tarvitsemaansa apua entistä paremmin.

Varsinaisten katastrofihankkeiden lisäksi Lähetysseura vahvisti kumppaneiden ja oman henkilökuntansa katastrofivalmiutta järjestämällä koulutusta ja työpajoja yhteistyömaissa. Nepalissa kuusi paikallisjärjestöä sai uusia valmiuksia Lähetysseuran ja Luterilaisen maailmanliiton järjestämästä yhteiskoulutuksesta. Koulutuksen aikana kukin järjestö laati omalle järjestölleen varautumissuunnitelman mahdollisen katastrofin varalle.

Taulukko 1. Suomen Lähetysseuran katastrofihankkeet vuonna 2018.

Maa	Katastrofi	Tuen sisältö	Rahoitus
Kolumbia	venezuelalaispakolaisten avustus	ravinto, suoja, terveys, vesi ja sanitaatio	40 000 € keräys
Etiopia	maan sisäisten pakolaisten avustus	ravinto, vesi ja sanitaatio	34 500 € UM/Keo-30
Etiopia	kuivuus	ravinto	51 500 € keräys
Mauritania	tulvat	ravinto, suoja, terveys	50 000 € keräys
Nepal	katastrofivalmiuden kehittäminen, vammaiset henkilöt DiRR	koulutus	30 000 € UM/Keo-30
Nepal	2015 maanjäristys	majoitus	24 500 € keräys
Palestiinalais-alueet	levottomuudet Gazassa	terveys	30 000 € keräys
Senegal	dengue-epidemia	terveys	4 000 € keräys
Tansania	tulvat	terveys, ravinto	20 000 € keräys
Tansania	tulvat	hätämajoitus, ruokaturva, terveys, vesi ja sanitaatio, vammaiset henkilöt	60 000 € UM/Keo-30
Zimbabwe	kuivuus	vesi ja sanitaatio	50 000 € keräys
Yhteensä			394 500 € UM/Keo-30 osuus: 124 500 €

2.2.3 Asiantuntija-apu

Henkilöapu toteutui pääasiallisesti vuosisuunnitelman mukaisesti, mutta joitakin poikkeuksiakin ilmeni. Lähetyssseuran ja Nepalín valtíon väliset yhteistyöneuvottelut etenivät vuoden 2018 aikana hitaasti. Alkuvuonna maassa toimi suomalainen vammaistyön asiantuntija, mutta hänen työsuhteensa päätyttyä uuden työntekijän rekrytointi päätettiin siirtää sopimusneuvotteluiden jälkeiseen aikaan, koska viisumin saanti tehtävään oli epävarmaa. Taustalla oli yleisempi kehityskulku, jonka seurauksena Nepalín valtio kiristi henkilöavun kriteereitä, ja uusien viisumipaikkojen saaminen vaikeutui. Kun neuvottelut saadaan päätökseen, Lähetysseura päivittää tarvittaessa suunnitelmansa vammaistyön kehittämiseksi Nepalissa.

Länsi-Afrikassa suunniteltu ruokaturva-asiantuntijan paikka jäi täyttämättä, koska alueen keskeinen hallinnollinen henkilöstö vaihtui kokonaisuudessaan vuoden aikana. Oli tarkoituksenmukaista lykätä ruokaturva-asiantuntijan rekrytointia. Senegaliin rekrytoitiin vuoden aikana uusi alueellinen kehitysyhteistyökoordinaattori, joka aloitti tehtävässään 1.1.2019. Lähetysseura tekee arvion henkilöavun tarpeessa Senegalissa vuoden 2019 aikana.

Uusi alueellinen kehitysyhteistyökoordinaattori aloitti Kambodžassa. Hänen alueellinen vastuualueensa on Mekongin kehitysyhteistyö.

Vuoden aikana Lähetysseuran työssä aloitti kaksi organisaation kehittämisen asiantuntijaa: toinen Boliviassa ja toinen Kambodžassa. Tarkoitus on tukea paikallisten kumppaneiden hankehallintoa, jotta sujuvuus valtion rahoituksen hanketoiminnan hallinnossa vahvistuisi. Parantuneen hallinnollisen osaamisen myötä asiantuntija-avun tavoitteena on myös lisätä kumppaneiden mahdollisuutta osallistua laaja-alaisempiin rahoitushakuihin. Paikallisten kumppaniorganisaatioiden taloudellinen itsenäisyys ja vakaus vahvistaa Bolivian ja Kambodžan kansalaisyhteiskuntien toimivuutta ja kestävyyttä pitkällä aikavälillä.

Etiopiassa vammaistyön asiantuntijan panos edisti inklusiivisen viittomakielisen opetuksen saattamista yhä useamman ulottuville. Pitkäaikainen kehittämistyö tuotti tunnustusta: Lähetysseuran työntekijä Mekonnen Mulat sai vuoden aikana Bego Sew -ihmisoikeuspalkinnon, mikä on merkittävä huomionosoitus kuurojen aseman hyväksi tehdystä Lähetysseuran tukemasta työstä Etiopiassa.

Tansaniassa tuettiin henkilöavulla Makumiran yliopiston opettajia jatko-opintojen ja tutkimustyön erityiskysymyksissä. Tuen ansiosta virisi uusia yliopistollisia tutkimushankkeita.

Kehitysyhteistyön uusien yhteistyömuotojen kehittämiseen osoitettiin yhden henkilön vuosityöpanos. Tavoitteena oli akateemisen ja yksityisen sektorin kanssa tehtävän työn kehittäminen. Vuoden aikana saavutettiin monia avauksia eri toimijoiden kanssa, kuten Turun yliopisto, LUKE, Biolan ja Lunette. Koordinaattorin työ oli keskeisen tärkeää kehitysyhteistyön johdonmukaisuuden ja jatkuvuuden takaamiseksi.

2.2.4 Vaikuttamistyö

Lähetysseura tekee vaikuttamistyötä Suomessa, kansainvälisesti ja kansallisesti toimintamaissaan. Ohjelman vaikuttamistyöllä tähdätään laajempiin kehitysvaikutuksiin varsinaisen hanketyön tueksi. Vuoden 2018 aikana Suomessa keskityttiin Lähetysseuran temaattisiin painopisteisiin: äidinkielliseen opetukseen, moniperustaiseen syrjintään ja siihen puuttumiseen, naisten oikeuksiin ja gender-kysymyksiin rauhanprosesseissa, maa-oikeuksiin sekä kehitysyhteistyön merkitykseen muuttuvassa maailmassa. Toimintamuotoina olivat julkaisut, seminaarit ja erilaiset muut julkiset tilaisuudet.

Osana Helsinki Peace Talks -tapahtumasarjaa Lähetyseura järjesti seminaarin ”The Participation and Inclusion of Women in the Implementation of the Colombian Peace Agreement” yhteistyössä Suomen ulkoministeriön kanssa. Seminaarissa pureuduttiin Kolumbian rauhanprosessiin ja rauhansopimuksen implementointiin sekä naisten rooliin prosessissa. Tilaisuuden kautta Lähetyseura toi esiin Kolumbiassa tehtävää työtä, tukeaan maan rauhanprosessin toimeenpanolle sekä erityiskysymyksenä naisten roolin rauhanprosesseissa. Mukana oli myös useita Syyrian rauhanprosessissa eri rooleissa toimivia naisia. Seminaarin jälkeen kolumbialaisilla ja syyrialaisilla naisilla oli erillinen työpaja kokemuksien ja osaamisen jakamista varten. Vertaisoppiminen koettiin hedelmällisenä.

Yksi vaikuttamistyön keskeisistä teemoista oli äidinkielen opetus vastauksena globaaliin oppimisen kriisiin. Lähetyseuran edustaja osallistui asiantuntijana ulkoministeriön työryhmään, jossa valmisteltiin ehdotusta koulutuksen saamiseksi tulevan kehityspolitiikan ja -työn kärkiteemaksi. Työ tuotti tulosta, ja vuoden 2019 hallituksen uusista painopistealueista ulkopolitiikassa on koulutus.

Suomen lisäksi kehitysteemaista vaikuttamistyötä tehtiin yhteistyömaissa. Lähetyseura järjesti Bogotassa Suomen suurlähetystössä kaksi yhteiskokousta, joissa käsiteltiin oikeudenmukaisen rauhan merkitystä Kolumbian yhteiskuntakehitykselle. Tavoitteena oli saada tämä tematiikka osaksi Suomen ja Kolumbian välisten kauppasuhteiden agenda. Tilaisuudet poikivat kiinnostusta Lähetyseuran tukemaan rauhan ja sovinnon työhön. Tansaniassa, Nepalissa ja Etelä-Afrikassa koulutettiin viranomaisia vammaisten oikeuksista ja esteettömyydestä. Nepalissa etnisesti ja kastiperustaisesti syrjittyjen väestöryhmien oikeus saada kunnallisviranomaisten palveluita ja suojelua vahvistui, kun Lähetyseuran tukeman vaikuttamistyön konkreettisena tuloksena yhteisöt saivat asuinalueelleen Kusumkholaan kunnan ylläpitämän kyläterveysaseman.

Osana vaikuttamistyötä Lähetyseura rahoitti Nepalissa syrjittyjen ryhmien (dalitit, santalit, haliyat) taloudellisten, sosiaalisten ja kulttuuristen oikeuksien toteuttamista kartoittavan projektin. Vuoden aikana kehitettiin mobiilisovellusta hyödyntävää tiedonkeruujärjestelmää. Tarkoituksena on saada kerättyä tietoa YK:n, EU:n ja eri maiden ulkoministeriöiden suuntaan tehtävän ihmisoikeusvaikuttamistyön tueksi ja aktiivisen muutoksen perustaksi.

Lähetyseura toimi aktiivisesti erilaisissa kansainvälisissä verkostoissa, kuten ACT Alliancen keskus- ja paikallisfoorumeissa. Viranomaisiin kohdistuva vaikuttamistyö erilaisissa kehitysyhteistyön ja humanitaarisen avun paikalliskysymyksissä oli keskeinen osa toimintaa. Lähetyseuran toimintamaissa toimi myös useita avunantajaverkostoja, jotka osaltaan pyrkivät vahvistamaan kansalaisyhteiskunnan toiminnan jatkuvuutta ja itsenäisyyttä.

2.2.5 Kehitysviestintä ja kansainvälisyyskasvatus

Kehitysyhteistyöohjelmasta ja sen tuloksista viestiminen -kokonaisuuden tavoitteena oli lisätä suomalaisten tietoisuutta Lähetyseuran kehitysyhteistyöohjelman sisällöstä ja sen tuloksista sekä vahvistaa positiivista asennetta kehitysyhteistyötä kohtaan. Erityisinä tavoitteina oli tuoda esiin Lähetyseuran ilmastonmuutokseen ja syrjittyihin ryhmiin liittyvää kehitysyhteistyötä ja lisätä tietoa näistä teemoista ja työn tuloksista. Kohderyhmänä olivat sekä Lähetyseuran työn tukijat että ne suomalaiset, joille Lähetyseuran työ ei ole ennestään tuttua mutta jotka tukevat kehitysyhteistyötä veronmaksajina. Kohderyhmänä olivat myös seurakuntien jäsenet ja työntekijät sekä opiskelijat, tutkijayhteisö ja päättäjät.

Vuoden aikana järjestettiin Sanomatalossa Laura Malmivaaran ilmastonmuutoksen aiheuttamaa kuivuutta ja vammaisten henkilöiden elämää kuvaava valokuvanäyttely ”Kuivuudesta kasvaa toivo”.

Näyttely uutisoitiin myös Ilta-Sanomissa ja Itäväylä-lehdessä. 55 000 ohikulkeneella oli mahdollisuus nähdä näyttely viikon aikana, ja Ilta-Sanomien verkkosivuston kuukausitavoittavuus on noin 3,6 miljoonaa lukijaa.

Lähetysseuran viestimillä (printtilehti Lähetysseuranomat ja sosiaalinen media) julkaistiin videota ja juttuja Kishapun yhteisönkehittämishankkeesta (Tansania), zimbabwelaisten isoäitien lasten kouluopintoja tukevasta hankkeesta sekä Jairos Jiri Associationin vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumiseen tähtäävästä hankkeesta. Lisäksi vuoden aikana julkaistiin sekä suomen- että ruotsinkielinen kehitysyhteistyöjulkaisu Lähetysseuran liitteenä. Sosiaalisessa mediassa erilaisia materiaaleja katsottiin yli 26 000 kertaa, suomenkielisen kehitysyhteistyöliitteen painos oli 6550 ja ruotsinkielisen 4700 kappaletta.

Aamulehden natiivimainosartikkelissa ”Ilmastomuutos vaikuttaa eniten maailman köyhimpiin, jotka ovat kuitenkin vähiten vastuussa siitä – Näin sään ääri-ilmiöiden kanssa eläviä voidaan auttaa heidän kotiseuduillaan”⁵ lukukertoja oli 3 188 (yksittäisiä kävijöitä ei raportissa eritelty). Helsingin Sanomien natiivimainosartikkelissa ”Lumi sulaa Kilimanjaron huipulta – ja se vaatii toimia suomalaisiltakin”⁶ oli 4 167 sivulatausta ja 3 290 yksittäistä kävijää.

Ilmastomuutostematiikka oli erittäin ajankohtainen IPCC:n raportin myötä. Lähetysseuran viestintä pystyi tuomaan tähän keskusteluun ilmasto-oikeudenmukaisuusnäkökulmaa ja tietoa kehitysmaiden tilanteesta. Tätä näkökulmaa eivät muut toimijat juurikaan pidä esillä. Tiedekulman keskustelutilaisuudessa Lähetysseura onnistui tavoittamaan opiskelijoita, tutkijoita ja mediaa. Lähetysseuran omien kanavien kautta tavoitettiin Lähetysseuran tukijoita, ja Aamulehden ja Helsingin Sanomien natiivimainosartikkeleiden avulla taas laajemmin suomalaista yleisöä.

Lähetysseura ja Fida ry laativat yhteisjulkaisun, jossa käsiteltiin kestävästä kehityksestä ja uskonnon tematiikkaa monipuolisesti asiantuntijakirjoitusten pohjalta. Kirjan lanseeraustilaisuuksiin osallistui parisataa ihmistä. Siitä otettiin 1 000 kappaleen painos, ja se on ladattavissa sähköisenä Lähetysseuran verkkosivuilta.

Kehitysyhteistyöohjelmadokumentista laadittiin vihkonen, josta tehtiin englannin-, ranskan- ja espanjankieliset versiot kansainväliseen käyttöön. Suomenkieliset (1000 kpl) ja englanninkieliset (200 kpl) vihkoset painatettiin, ja kaikki kieliversiot löytyvät sähköisinä Lähetysseuran verkkosivuilta.

Globaalikasvatushankkeessa tähdätään pitkällä aikavälillä siihen, että lasten ja nuorten ymmärrys oman toimintansa merkityksestä oikeudenmukaisemman maailman vahvistamisessa kasvaa sekä Suomessa että Nepalissa. Ihmisoikeuksia vahvistettiin käsittelemällä YK:n kestävästä kehityksestä tavoitteita ja miettimällä yhdessä nuorten kanssa niiden toteutumista omassa elinympäristössä ja nuorten omia vaikuttamismahdollisuuksia niihin. Opettajien kapasiteetti Suomessa vahvistui uuden opetussuunnitelman mukaisessa työssä globaalikasvatuksen toteuttajina ja kestävästä kehityksestä tavoitteiden kasvatuksellisinä edistäjinä. Työssä käytettiin osallistavia ja toiminnallisia menetelmiä sekä digitaalisia välineitä. Virtuaalitodellisuuden kautta herätettiin nuoria asettumaan toisten asemaan ja kasvamaan maailmankansalaisuuteen sekä globaaliin vastuuntuntoon.

Hankkeessa tuotettiin 360-kameralla nuorten itsensä tekemää materiaalia, elokuvia omasta elinympäristöstään. Ennen kuvauksia oppilaille pidettiin osallistava työpaja, jossa tutustuttiin YK:n

⁵ <https://www.aamulehti.fi/a/nsedi00118214>

⁶ <https://www.hs.fi/mainos/art-2000005928934.html>

kestävän kehityksen tavoitteisiin ja pohdittiin niitä omassa elinympäristössä. Oppilaat näkivät omat ja toistensa tekemät 360-elokuvat sekä kuulivat ja oppivat työpajoissa toistensa elinympäristöistä ja koulumaailmasta. Syksyn 2018 aikana suunniteltiin ja valmisteltiin työpajamateriaalit, työntekijöiden matka Nepaliin sekä hankittiin VR-elokuvien kuvauksissa tarvittavat laitteet. Varsinaiset työpajat Suomessa ja Nepalissa toteutettiin alkuvuonna 2019.

2.3 Koordinaatio ja yhteistyö muiden kanssa

Kestävien kehitystulosten aikaansaaminen vaatii monipuolista yhteistyötä eri sektoreiden välillä. Valtion viranomaiset, kunta- ja läänitason virkamiehet sekä erilaiset asiantuntijayhteisöt toimivat yhteistyökumppaneina ohjelmavuoden aikana.

Yhteistyötä kansainvälisten ja paikallisten toimijoiden kanssa tehtiin tiiviisti eri toimintamaissa. **Viranomaisyhteistyötä** tehtiin laajasti kaikissa toimintamaissa eri tasoilla. Etiopiassa mm. Työ- ja sosiaalivirasto Amharan maakunnassa pyysi hankkeen työntekijöitä pitämään koulutuksen vammaisten oikeuksista poliiseille sekä oikeuslaitoksen ja valtion virastojen työntekijöille. Senegalissa tehtiin yhteistyötä opetusministeriön kanssa vaihtamalla kokemuksia ja vierailemalla hankekouluissa äidinkielen esiopetuksen ja materiaalityönsäntön tukemiseksi. Kolumbiassa solmittiin yhteys terveysministeriöön psykososiaalisen tuen tarjoamiseksi täydentämään valtion oman ohjelman toimintaa.

YK:n ja EU:n elinten kanssa koordinoitiin ja toimittiin yhdessä Kolumbian kumppanin humanitaarisen tiimin kanssa. Kambodžassa tehtiin yhteistyötä UNICEFin kanssa lapsiavioliiton vaaroista tiedottamiseksi. Nepalissa vammaisinklusiivisessa katastrofivalmiustyössä tehtiin yhteistyötä UNHCR:n kanssa. Tansaniassa ECHO Arushan asiantuntijat kouluttivat hankkeessa opettajia ympäristöystävällisistä tuotantomenetelmistä ja ympäristöasioiden valtavirtaistamisesta opetukseen.

Lähetysseura teki aktiivista verkostoyhteistyötä **ACT Alliancessa**. Toimintamaissa osallistuttiin verkoston kokouksiin.

Lähetysseura etsi synergioita yhteistyössä muiden **kansainvälisten järjestöjen** kanssa. Action Aid Tanzania -järjestön työntekijät kouluttivat kumppanin järjestämässä tilaisuuksissa naisten ja tyttöjen oikeuksista. WWF Tanzania koulutti tansanialaisen yhteistyökumppanin työntekijöitä ympäristötietoisuudesta ja kestävästä luonnonvarojen käytöstä. College of Business Education -organisaation kanssa tehtiin yhteistyötä katukauppiaiden toimintaedellytysten parantamiseksi. Kolumbiassa Lähetysseura verkostoitui Yhteistyöfoorumi rauhan puolesta -foorumin kanssa vaikuttavamman ihmisoikeustyön ja rauhantyön aikaansaamiseksi. Zimbabwessa uuden kumppanin kanssa verkostoiduttiin toisen rahoittavan järjestön Diakonie Austrian kanssa. Yhteistyötä tehtiin myös radioverkossa: **radioasemien** välityksellä jaettiin tietoa vammaisten oikeuksista terveys- ja muihin palveluihin sekä koskemattomuuteen Botswanassa.

Kansainvälistä yhteistyötä toteutettiin myös muiden **suomalaisten toimijoiden kanssa**. Etiopiassa ja Nepalissa Lähetysseura ja Suomen **suurlähetystöt** näissä asemamaissa toimivat koulutussektorin vahvistamiseksi. Etiopiassa yhteistyö kohdistui inklusiivisen opetuksen kehittämiseksi, mikä laajentaa pitkällä aikavälillä vammaisten henkilöiden opiskelumahdollisuuksia. Nepalissa Lähetysseuran ja suurlähetystön yhteistyössä korostettiin äidinkielen opetuksen merkitystä sekä siihen liittyvää tutkimusta. Yhteistyö Suomen valtion bilateraalissa opetushankkeessa jatkui: vuoden aikana kehitettiin ”comprehensive school counselling” -komponenttia, ja yksi Lähetysseuran nepalilaisista paikalliskumppaneista toimi neuvonantajana

opetushankkeen ohjausryhmälle. Kolmikantayhteistyössä olivat mukana myös konsulttiyritys Nirasin edustajat.

Tansaniassa yhteistyö **Abilis-säätiön** kanssa toteutui paikallisjärjestöjen välisenä keskinäistoimintana. Lähetyssseuran toiminnan yhteydessä oleva Kishapun vammaisten henkilöiden ryhmä verkostoitui laajemmin suomalaisten ja tansanialaisten vammaisjärjestöjen kanssa.

Yritysyhteistyö Lunetten, suomalaisen kuukuppituottajan, kanssa käynnistyi. Yhteistyön tavoitteena on naisten lisääntymisterveyden ja -hygienian edistäminen sekä tyttöjen keskeytymätön koulunkäynti. Raportointivuoden aikana Lähetyssseuran kumppaniorganisaation hanketyöntekijä sai tarpeellisen koulutuksen kuukuppien käytöstä sekä vertaistukea tuotteen esittelemiseksi laajemmin. Lisäksi koulutettiin kouluttajia (ToT) ja tehtiin valmisteluja tuotteen käyttöönottoa varten. Naistenpäivän kunniaksi toteutettiin Lunetten kanssa laaja markkinointikampanja Facebookissa.

Lähetyssseura teki suuren Facebook-kampanjan kesällä 2018 myös **Biolanin** kanssa. Siinä muistutettiin ympäristönsuojelun tarpeellisuudesta.

Suomalaisten yliopistojen kanssa tehdyssä yhteistyössä mm. Jyväskylän yliopiston asiantuntija koulutti tansanialaisia yliopisto-opettajia kotien ja koulujen välisen yhteistyön vahvistamiseksi. Lisäksi asiantuntija antoi panoksensa tutkimusmenetelmien ja kontekstilähtöisen tutkimuksen kysymyksissä sekä ohjasi tutkimuksen tekoa. Turun yliopiston kanssa selvitettiin mahdollisuutta paikkatietoon perustuvan, pienviljelijöiden työtä tukevan säätietojärjestelmän rakentamiseksi hankealueelle. Palkittu suomalainen matematiikanopettaja puolestaan koulutti tansanialaisia opettajia matematiikan opetuksen laadun kehittämiseksi loppuvuodesta 2018.

Yhteistyötä ja koordinaatiota toteutettiin myös **Suomessa**. Ohjelmataukea saavien järjestöjen ja Fingon kanssa tehtiin yhteistyötä eri työryhmissä, kuten laatu- ja vaikuttavuustyöryhmässä, ohjelmatoiminnan kehittämiseksi. Ulkoministeriön kanssa tehtiin tiivistä yhteistyötä ohjelmatusen raportointiuudistuksen parissa. Osana hankkeiden seurantaan Lähetyssseuran kehitysyhteistyö- ja katastrofityön koordinaattorit verkostoituvat oman vastuualueensa keskeisten sidosryhmien kanssa. Lisäksi Lähetyssseura toimii globaalikasvatusverkostossa ja opetussektorin kehitysyhteistyötä kehittävässä verkostossa.

Säännöllinen yhteistyö suomalaisten seurakuntien kanssa jatkui. Lähetyssseura viesti monikanavaisesti kehitysyhteistyön tuloksista sekä laajemmin kunkin maan kehityskysymyksistä. Lähetyssseuran sisäisen koordinaation kautta hyödynnettiin organisaation temaattista asiantuntijuutta sekä laajoja verkostoja, joilla tuettiin kehitysyhteistyöohjelman toteutusta. Organisaatiossa järjestettiin myös osastorajat ylittäviä koulutuksia ja muita tilaisuuksia.

3. Ohjelman resurssit

3.1 Henkilöstö

Lähetysseuran kehitysyhteistyön henkilöstö koostuu työntekijöistä Suomessa ja toimintamaissa. Heidän tehtävinään on varmistaa sujuva hankehallinto ja se, että työn temaattinen sisältö vastaa kehitysyhteistyöohjelmaa. Osa henkilöstöstä työskentelee erityisasiantuntijatehtävissä kuten inklusiivisen opetuksen kehittämisessä, taloushallinnossa, katastrofityössä tai organisaation kehittämistehtävissä. Kehitysyhteistyöyksikössä työskenteli Helsingissä yhdeksän henkeä.

Kansainvälisissä tehtävissä työskenteli 13 työntekijää. Heistä seitsemän toimi kehitysyhteistyökoordinaattorin hallinnollisissa tehtävissä ja kuusi temaattisissa. Temaattiset erityisasiantuntijat työskentelivät erityisopetuksen ja äidinkielen opetuksen kehittämiseksi, vammaisinklusion toteutumisesta, ruokaturvan kehittämiseksi, mielenterveystyön ja hallinnollisen osaamisen vahvistamiseksi. Kaikilla ulkomaantyön asiantuntijoilla on määritellyt toimenkuvat. Kansainvälisiin tehtäviin valitut työntekijät rekrytoitiin julkisilla hauilla. Työhönottoon sisältyi haastattelun lisäksi soveltuvuusarviointi.

Koordinaattorit vastasivat seuraavista alueista: Eteläinen Afrikka, Etiopia, Latinalainen Amerikka, Läntinen Afrikka, Mekongin alue, Nepal ja Tansania. Alueelliset kehitysyhteistyökoordinaattorit työskentelivät Lähetysseuran hallinnon alaisina. Tarkat tiedot henkilövavusta esitetään henkilöapulaskelmassa, joka on osa talousraporttia.

Kotimaan henkilöstö

Vuoden 2018 päättyessä kehitysyhteistyöyksikössä työskenteli seitsemän kehitysyhteistyökoordinaattoria, katastrofityön koordinaattori, talouskoordinaattori ja kehitysyhteistyöpäällikkö. Yhteensä kotimaassa työskenteli 10 työntekijää. Katastrofityön koordinaattorin palkkakulut eivät sisältyneet valtionrahoituksella katettaviin henkilöstöresursseihin, vaikka toimi oli osa kehitysyhteistyön kokonaisuutta.

Lähetysseura noudattaa kristillisten järjestöjen työehtosopimusta. Työntekijöitä sitovat Lähetysseuran sisäiset ohjeet, ml. eettiset ohjeet ja korruption vastaiset toimintasäännöt.

Kehitysyhteistyön toteuttamista tuki aikaisempien vuosien tapaan organisaation muiden osastojen toiminta. Viestintä-, talous- ja henkilöstöhallinnon henkilöstökulut laskutettiin tukitoimintojen fokuksen ja osuuksien perusteella.

Varsinaisten työntekijöiden ohessa kehitysyhteistyöhankkeisiin liittyvissä tehtävissä työskenteli yhteistyömaissa ja Suomessa myös yhden henkilötyövuoden verran vapaaehtoisia ja harjoittelijoita.

3.2 Osaamisen kehittäminen ja luottamustoimet

Työntekijöiden ajantasainen osaaminen erilaisista temaattisista ja metodologisista kysymyksistä on kehitysyhteistyön laadun edellytys. Lähetysseura kouluttaa työntekijöitään säännöllisesti joko järjestämällä itse koulutuksia tai hankkimalla ulkopuolista asiantuntemusta. Raportointivuoden aikana henkilöstö sai koulutusta ilmastonmuutoksesta, vammaisinklusiosta ja esteettömyydestä, tulospohjaisesta hallinnosta (RBM), katastrofivalmiudesta (DRR), YK:n turvallisuusstandardeista ja lasten oikeuksista. Lisäksi yksittäiset työntekijät osallistuivat oman työnsä kannalta olennaisiin

lisäkoulutuksiin. Kehitysyhteistyössä toimivien osaaminen ja ymmärrys kuulo-, näkö- ja liikuntavammaisuuden eri haasteista lisääntyi Vammaiskumppanuuden kanssa järjestettyjen koulutuspäivien kautta. Koulutus sisälsi myös käytännön harjoitteita, mikä antoi valmiuksia havainnoida ja ottaa puheeksi näitä seikkoja myös kenttämatojen yhteydessä.

Lähetysseuran edustajat toimivat luottamustehtävissä Suomessa Reilu kauppa ry:n, Kehys-Kepan (nyk. Fingo), Dalit Solidarity Networkin ja Huussi ry:n hallituksissa.

3.3 Talous

Lähetysseuran kehitysyhteistyön toteuma oli vuonna 2018 yhteensä 5 945 594 euroa. Kokonaissumma sisältää vuodelta 2017 siirtyneet määrärahat, normaalin omavastuuosuuden 15 prosenttia sekä vammaisohjelman omavastuuosuuden 7,5 prosenttia. Varat kohdennettiin alkuperäisen vuosisuunnitelman mukaisesti lukuun ottamatta pieniä budjettilyityksiä ja -alituksia, joista tarkemmin talousraportissa. Raportointivuonna käytetty valtioavustuksen osuus oli yhteensä 5 143 916 euroa. Jokaisesta hankkeesta on voimassa olevat yhteistyökumppaneiden allekirjoittamat sopimukset.

Hallintokulut olivat 10 prosenttia kehitysyhteistyöohjelman kokonaistoteumasta. Hallinto-osuus kattoi Lähetysseuran kehitysyhteistyövarojen hallinnoinnista suoraan aiheutuvat kulut järjestön eri osastoilla. Ulkomaanosaston lisäksi osuutensa saivat Lähetysseuran kotimaan-, hallinto- ja viestintäosasto.

Kehitysviestinnän ja kansainvälisyyskasvatuksen osuus kehitysyhteistyöohjelman kokonaistoteumasta oli 41 442 euroa (n. 0,7 %).

Lähetysseuran kehitysyhteistyöohjelman ulkoministeriön rahoituksen omavastuuosuus 2018

Lähetysseuran toimintaa rahoittavat seurakunnat ja kristilliset järjestöt, ulkoministeriö ja yksityiset ihmiset. Lähetysseuran tilikauden kokonaistulot olivat 31,0 miljoonaa euroa (30,3 vuonna 2017). Kannatustuottoja saatiin 17,2 miljoonaa euroa. Kannatustuotot muodostuvat seurakuntien talousarvioavustuksista, kolehdeista ja seurakuntien keräyksistä, testamenttilahjoituksista, muista suorista lahjoituksista ja keräyksistä sekä muista tuotoista. Seurakuntien budjettiavustuksia ei käytetä omavastuuosuuden kattamiseksi, koska niissä on mukana myös kirkollisveroilla kerättyjä varoja. Myöskään kotimaan toimintaan osoitettuja avustuksia ja muita tuottoja sekä ulkoministeriöltä saatuja muita avustuksia ei huomioida kehitysyhteistyöohjelman omavastuuosuuteen. Lisätietoa saa Lähetysseuran toimintakertomuksesta ja tilinpäätöksestä.

Kuva 4. Suomen Lähetysseuran tuotot 2018.

Kehitysyhteistyöohjelman⁷ tukemiseksi varoja kerättiin kohdennetusti Tasaus-keräyksellä ja Ylen hyvä -keräyksellä.

Tasaus-keräys	62 042 €
Ylen hyvä (Nenäpäivä)	174 307 €

Näiden lisäksi tuloja saatiin kolehdeista sekä seurakuntien keräyksistä ja yksityishenkilöiden lahjoituksista yhteensä 785 024 euroa. Lisäksi tuloja saatiin testamenteista, nimikkosopimuksista sekä kuukausilahjoitussopimuksista ja ystäväengassopimuksista.

Tulolähteistä voidaan todeta seuraavaa:

- Tasaus-keräys on tärkein kohdennettu keräys omavastuurahoituksen hankkimiseen. Keräys-, vaikuttamis- ja kehityskasvatuskampanjoinnin välityksellä vetoamme kannattajimme ja suureen yleisöön tasauksen ja hyvinvoinnin edistämiseksi maailmassa. Keräys toteutetaan suora kirjekeräyksenä sekä erilaisin tempauksin. Monet niistä järjestetään yhdessä seurakuntien ja yhteistyöjärjestöjemme kanssa.
- Tasaus-sopimukset mahdollistavat yksityisten ihmisten ja ryhmien säännöllisen lahjoittamisen kehitysyhteistyölle.
- Myös muiden valtakunnallisten keräysten tuottoa kohdennetaan kehitysyhteistyölle.
- Seurakunnat tukevat kehitysyhteistyötä myös palvelusopimuksilla, joita solmimme seurakuntien ja yhteisöjen kanssa. Sitoudumme yhdessä pitkäaikaiseen tukeen. Seurakunnat voivat tukea yksittäisiä hankkeita tai niissä työskenteleviä asiantuntijoita tai yleisemmin tiettyä teemaa, esimerkiksi hiv ja aids -työtä Afrikassa. Kaikilla kehitysyhteistyöohjelman asiantuntijoilla on kannatussopimuksia. Tämä kannatus kootaan seurakunnissa muun muassa myyjäisten, vapaaehtoistoiminnan, tempausten, kolehkien ja lähetyspiiritöiminnan kautta.

⁷ Kattaa ulkoministeriön rahoituksen omavastuuosuuden.

- Internet-palvelumme ja Onnenlahja-tuotteemme tarjoavat ajanmukaisen tavan lahjoittaa kehitysyhteistyölle.

Suomen Lähetysseuran kehitysyhteistyöohjelman ulkoministeriön rahoituksen omavastuuosuus, 15 %, vammaishankkeissa 7,5 %, oli vuonna 2018 yhteensä 801 677 euroa.

Ulkopuolinen tilintarkastaja teki tilintarkastuksen Suomen valtion rahoituksella toteutetusta kehitysyhteistyötoiminnasta. Tilintarkastuksen pohjalta laaditut tarkastuskertomus ja -raportit ovat osa talousraporttia.

Vuodelta 2017 siirtyneitä määrärahoja oli 428 296 euroa. Kokonaisselvitys varojen käytöstä on kuvattu tämän raportin osana olevassa talousraportissa.

Vuoden 2018 tilintarkastuskertomus (KPMG) toteaa tilinpäätöksen antavan oikean ja riittävän kuvan yhdistyksen toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta Suomessa voimassa olevien tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten mukaisesti ja täyttävän lakisääteiset vaatimukset.

Ohjelman muu rahoitus (toteumat)

Ilmastorahasto	62 000 €
Katastrofirahasto	259 000 €
Naisten tulevaisuudelle -rahasto	11 000 €
KYT-hankkeet / muut kuin KEO-30-rahoitteiset	188 000 €

Lähetysseura kehittää aktiivisesti hallinnon järjestelmiä. Vuoden 2018 alusta otettiin käyttöön uusi taloushallinnon ohjelma, joka helpottaa kehitysyhteistyöohjelman talousseurantaa.

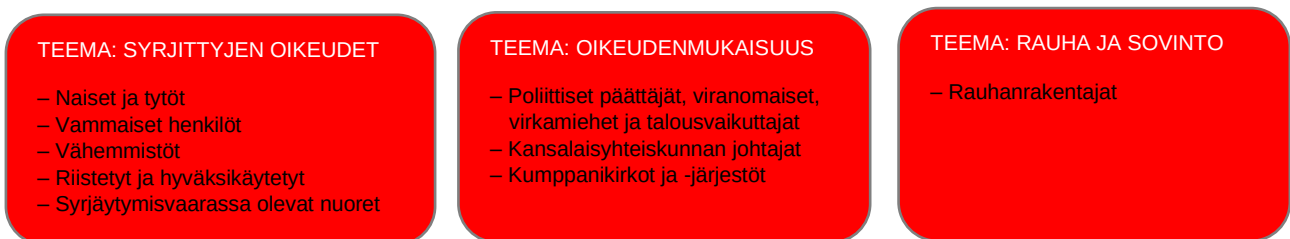
Lähetysseura etsii aktiivisesti uusia rahoitusmahdollisuuksia ja kumppanuuksia kehittääkseen kehitysyhteistyöohjelman rahoituspohjaa. Vuonna 2018 Lähetysseura osallistui kansainvälisiin (EU, YK, Norad, Nordic Climate Fund, Geneven kaupunki) sekä kansallisiin (Jenny ja Antti Wihurin rahasto, Koneen säätiö, Suomen Akatemia) rahoitushakuihin.

4. Hyödynsaajat

Kehitysyhteistyöohjelman suorat hyödynsaajat jakautuvat kahteen ryhmään: **oikeudenhaltijoihin** sekä **vastuunkantajiin ja muihin vastuullisiin toimijoihin**.

Ohjelman teemat sisältävät kukin omat hyödynsaajaryhmänsä, joiden parissa muutosta tavoitellaan. Teemaan yksi kuuluvat oikeudenhaltijat, jotka ovat syrjittyjä ryhmiä. Teemaan kaksi kuuluvat vastuunkantajat ja muut vastuulliset toimijat. Teemaan kolme voi kuulua rauhanrakennukseen liittyviä oikeudenhaltijoita ja/tai vastuunkantajia.

Kuva 5: Suorat hyödynsaajaryhmät teemoittain

Vuonna 2018 kehitysyhteistyön hankkeilla tavoitettiin **yhteensä 210 047 suoraa hyödynsaajaa**. Näistä **oikeudenhaltijoita oli 199 920 (n. 93 %)** ja **vastuunkantajia ja muita vastuullisia toimijoita 15 404 (n. 7 %)**. Naisten ja tyttöjen osuus kaikista suorista hyödynsaajista oli noin 52,4 %. Oikeudenhaltijoista heitä oli 52,9 % ja vastuunkantajista ja muista vastuullisista toimijoista 46,0 %.

Taulukko 2. Suorien ja epäsuorien hyödynsaajien määrä

Suorien ja epäsuorien hyödynsaajien määrä		2018
Oikeudenhaltijat	Yhteensä	199 920
	Naisia (18>)	70 972
	Tyttöjä (<18)	34 763
	Poikia (<18)	30 508
	Miehiä (18>)	54 458
Oikeudenhaltijat yhteensä sisältää:		
	Vammaisia henkilöitä	16 014
	Alkuperäiskansoja ja etnisiä vähemmistöjä	58 971
Vastuunkantajat²	Yhteensä³	15 404
	Naisia (18>)	7 087
	Miehiä (18>)	7 969
Vastuunkantajat yhteensä sisältää:		
	Poliittisia päättäjiä, virkamiehiä ja viranomaisia	4 301
	Kansalaisyhteiskunnan johtajia ja avaintoimijoita ⁴	10 127
Suorat hyödynsaajat	Yhteensä	210 047
Epäsuorat hyödynsaajat⁵	Yhteensä	1 511 550

Vammaisia henkilöitä, joita on lähtökohtaisesti haasteellista tavoittaa toimintayhteisöissämme, oli **16 014 (8 % syrjityistä)**. **Vähemmistöihin kuuluvia** tavoitettiin **58 971** eri yhteisöissä. **Kansalaisyhteiskunnan toimijoita**, joita ovat sekä kansalaisyhteiskunnan johtajat että kumppaniorganisaatioidemme avainhenkilöt, tavoitettiin yhteensä **10 127**.

Epäsuoria hyödynsaajia, jotka välillisesti hyötyivät kehitysyhteistyöohjelmasta vuonna 2018 oli arviolta **1 511 550 henkilöä** toimintamaissamme.

5. Tavoitteiden saavuttaminen ja tulokset

Kehitysyhteistyöohjelman teemoittain eritellyt tavoitteet kattavat yhtäältä yhteiset ulkomaantyön tavoitteet sekä toisaalta niiden välittömät alatavoitteet tuotoksineen. Seuraavaksi esittelemme ohjelman edistymisen ja teemakohtaiset tulokset vuodelta 2018, joka oli ohjelman ensimmäinen toteutusvuosi. Tavoitteittain eritellyt, yksityiskohtaisemmat tulokset ja tuotokset löytyvät liitteestä 2 tämän dokumentin lopussa.

Yhteisvaikutus

Valituilla ohjelmateemoilla haetaan positiivista yhteisvaikutusta. Vuonna 2018 tuloksia saavutettiin syrjinnän, erityisesti moniperusteisen syrjinnän eri muotojen vähentämisessä mm. tasavertaisten mahdollisuuksien saralla. Oikeusperustaisen lähestymistavan mukaisesti oikeudenhaltijoiden ohella hankkeissa vahvistettiin vastuunkantajien osaamista ja toimintakykyä, vuonna 2018 erityisesti vaikuttamistyössä. Vaikuttamistyöllä saatiin aikaan lisää painetta yhteiskunnallisten ja poliittisten rakenteiden muuttamiseksi vähemmän syrjiviksi kansallisella tasolla. Useimmin muutoksia tavoiteltiin kuitenkin alemmilla hallinnon tasoilla, missä myös muutoksia tapahtui tulosseurannan perusteella.

Rauhan ja sovinnon työssä tuettiin erilaisten syrjittyjen ryhmien parissa esiintyneiden konfliktien väkivallatonta ratkaisua ja ehkäisyä. Tämä loi pohjaa myös syrjittyjen parissa saavutetuille kehitysvaikutuksille ja viranomaisyhteistyölle. Koko yhteisön läpäisevä eri toimijoiden dialogisuus vahvistui. Samalla syrjittyjen oikeuksia edistettiin rauhanomaisin keinoin.

Toteutusstrategioiden yhteisvaikutus näkyi hankekohtaisesti. Esimerkiksi ruokaturvaa tai toimeentuloa vahvistavissa toiminnoissa huomioitiin samalla ilmastonmuutoksen vaikutukset. Tietoisuutta ihmisoikeuksista lisättiin niin syrjittyjen kuin yhteisöjenkin parissa asenteiden muuttamiseksi. Syrjittyjen pääsyä inklusiivisiin palveluihin vahvistettiin kohdistamalla vaikuttamistyötä myös vastuunkantajiin.

Laajemmat kehitysvaikutukset

Lähetysseuran kehitysyhteistyöohjelma tuottaa kehitysvaikutuksia sekä edistää **ihmisoikeuksien, YK:n Agenda2030:n kestävän kehityksen tavoitteiden, Suomen kehityspoliittisten painopisteiden sekä toimintamaiden kansallisten kehitystavoitteiden** saavuttamista. Kestävän kehityksen tavoitteista erityisesti numerot 10 ja 16 muodostavat Lähetysseuran strategiatavoitteiden ytimen, johon kehitysyhteistyöohjelmalla vastataan. Alla esitellään muut kestävän kehityksen tavoitteet, joihin ohjelman teemoilla vastataan

Kestävän kehityksen tavoitteet (Agenda2030)

Vaikutuksia ja niiden merkkejä seurataan ja niistä raportoidaan hankkeissa vuosittain. Ensimmäisen toteutusvuoden jälkeen nykyisen ohjelmakauden vaikutukset eivät vielä ole kattavia. Raportoinnin perusteella laajemmat ja välittömät kehitysvaikutukset liittyvät vaikuttamistyön aikaansaamiin muutoksiin. Konkreettisesti tämä on näkynyt esimerkiksi syrjittyjen ihmisoikeuksia huomioivina **viranomaisten budjettiallokaatioina**.

Aiempien hankevuosien jatkumona havaittiin myönteistä muutosta esimerkiksi **syrjittyjen ryhmien oppimistulosten ja terveydentilan kohentumisena, haitallisten kulttuuristen käytänteiden**

vähentymisenä sekä ympäristön parempana tilana, mihin kehitysyhteistyöohjelma on osaltaan myötävaikuttanut.

Kotitalouksien tukeminen on tuottanut laajoja kehitysvaikutuksia. Esimerkiksi edistämällä **ruokaturvaa** vaikutettiin ruokakuntiin ja siten epäsuorasti noin **53 783 ihmiseen**. Yhteensä **10 013 kotitaloudella** on nyt käytössä uusi kestävä **kehitystä edistävä ja/tai ilmastonmuutokseen vastaava maatalouden tuotantomenetelmä**. **8 183** kotitaloudella on nyt yksi **pysyvä ruoanlähde** enemmän.

Vastaavasti **yhteisöpohjainen ja sektoreita yhdistävä**⁸ työ saa aikaan laaja-alaista myönteistä muutosta. Esimerkiksi Tansaniassa Morogoron yhteisönkehittämishankkeella oli myönteisiä vaikutuksia 4 238 kotitalouden, eli noin 19 876 ihmisen terveyteen, koulutukseen ja elintasoon. Erittäin heikossa asemassa olevien ryhmien ja syrjittyjen ihmisten elämä koheni kaikissa kymmenessä hankekylässä inhimillisen kehityksen indeksillä (HDI) mitattuna. Kaikki hankealueen kylät saivat mittarilla arvon 0,63–0,68, joka on yli maakuntatason suosituksen (District Development Index 0,6). Tämän ansiosta kaikki hankeaktiviteetit 10 kylässä toteutuivat suunniteltua aiemmin ja niistä vetäydyttiin vuoden 2018 lopussa. Myös maanviljelijöiden ja paimentolaisten välisten konfliktien lukumäärä putosi merkittävästi. Vuonna 2018 raportoitiin vain kolme konfliktia, kun alkuarvo oli 150. (TZ704).

Kansalaisyhteiskunnan vahvistaminen

Lähetysseuran kehitysyhteistyöohjelman keskeinen tarkoitus on vahvistaa yhteistyömaiden kansalaisyhteiskuntaa. Työllä tavoitellaan syrjittyjen ryhmien osalta kehityskaarta, jossa heidän tietämyksensä ihmisoikeuksista ja muista oikeuksistaan ensin vahvistuvat. Sen jälkeen taidot vaikuttaa ja vaatia parantuvat, ja voimaantuminen saa aikaan aktivoitumisen. Syrjittyjen **kokonaisvaltainen muutos aktiiviseksi kansalaisiksi** muuttaa yhteiskuntia. Vuonna 2018 tuloksia ja tuotoksia saavutettiin kaikilla näillä osa-alueilla hankkeen mukaan. Muun muassa **49 938 syrjittyä osallistui yhteisöpohjaisten ryhmien toimintaan**. Tällaisia ovat mm. tulonhankkimis- ja säästöryhmät, osuuskunnat, paikalliset maankäyttö-, vesi- ja sanitaatiopalvelujen hallintokomiteat, jalkautuvat terveydenhuollon ryhmät, vertaistukiryhmät, katastrofivalmiusryhmät, opetuksen tukiryhmät ja kerhot sekä muut vapaaehtoisryhmät. Noin puolet näistä, yhteensä **28 377** ihmistä, **oli uusia** ryhmien toimintaan liittyneitä henkilöitä ensimmäisen toteutusvuoden aikana. Monet ryhmät myös tekivät vaikuttamistyötä päättäjien ja muiden vastuunkantajien suuntaan tai rekisteröityvät virallisiksi toimijoiksi.

Kansalaisyhteiskunnan johtajien ja avainhenkilöiden **osaamista vahvistettiin** heidän organisaatioissaan. **1 930** kansalaisyhteiskunnan johtajaa ja kumppaniorganisaation edustajaa **oppivat tekemään vaikuttamistyötä paremmin** sekä **252** kumppanin työntekijällä **hallinnollisissa ja temaattisissa asioissa**. Päivittäistyönä tehdyn ohjauksen ja neuvonnan lisäksi Lähetysseuran työntekijät Helsingistä ja työalueilta tekivät vuoden 2018 aikana yhteensä **13 erillistä työmatkaa**, joiden yhtenä tavoitteena oli **kouluttaa kumppaneita**. Kehitysyhteistyöohjelma myös **työllisti toimintamaissa** hankkeidemme kautta osittain tai täysin **469 henkilöä, joista naisia oli 42,4 %**.

Kansalaisyhteiskunnan **toimintatilan vahvistamiseen** vaikutettiin muun muassa hankkeisiin sisältyvän kumppaniorganisaation tai hyödynsaajaryhmien tekemän vaikuttamistyön myötä. **446 kansalaisyhteiskunnan johtajaa osallistui vähintään yhteen kansallisen tai paikallishallinnollisen sosiaalipoliittisen linjauksen tai kehityssuunnitelman tekemiseen**. **698**

---

⁸ Vrt. nexus-lähestymistapa.

kansalaisyhteiskunnan johtajaa ja kumppaniorganisaation edustajaa osallistui vähintään yhteen **temaattiseen tai sektoriverkostoon**.

Merkittävimmät haasteet

Muutosteoria ja oletukset vaikuttavat ensimmäisen vuoden toteutuksen pohjalta olevan edelleen enimmäkseen paikkaansa pitäviä. Suurin yksittäinen haaste on se, että **syrijintä on koko yhteiskuntaa läpileikkaava ilmiö**. Sen muuttaminen täysin ja nopealla aikataululla on suuri haaste. Raportoitujen tulosten mukaan on kuitenkin saatu aikaan positiivista kehitystä niin paikallisesti kuin kansallisesti. Tärkeänä osana olivat viranomaisten muuttuneet käsitykset ja niiden pohjalta tehdyt päätökset.

Toimintaympäristön **turvallisuustilanne ja konfliktiherkkyys** sekä **ilmastonmuutos** olivat merkittäviä haasteita ja riskejä. **Hyvän hallinnon** täysimääräinen noudattaminen, **taloudellinen kestävyys** sekä **henkilöstön osaaminen ja vaihtuvuus** ovat edelleen haasteita monissa hankkeissa.

Ohjelmakauden vaihtuminen sekä siitä koituneet viiveet rahoituksessa, sopimuksissa ja toimintojen aloituksissa vaikuttivat ohjelman toteutukseen vuonna 2018.

5.1 Teema 1: Syrjittyjen oikeudet – Puolustamme syrjittyjen ihmisarvoa

Lähetysseura tähtää kehitysyhteistyöohjelmansa viitoittamalla tavalla syvällä yhteiskunnissa ja yhteisöissä esiintyvän syrjinnän poistamiseen. Syrjintä estää eri väestöryhmien tasa-arvoista kehitystä ja ihmisoikeuksien toteutumista. Toimintakontekstissamme syrjintä näyttäytyy erilaisina **syrjivinä asenteina, rakenteina ja käytänteinä**. Syrjintä ei aina tapahdu vain yhden ihmisen ominaisuuden perusteella, vaan se on usein **moniperusteista**, perustuen sukupuoleen, etnisyyteen, kansalaisuuteen, äidinkieleen, vammaan tai sairauteen, ikään tai hyväksikäytön tai riiston kohteeksi joutumiseen liittyviin syihin. Lähetysseura kohtaa työssään syrjinnän kokonaisvaltaisesti sekä etsii oikeudenmukaisuutta niin yksilöille kuin ihmisryhmille. Usein se tapahtuu asteittain niin, että ensin ihmiset **tulevat tietoisiksi omista oikeuksistaan**. Sen jälkeen **heidän osaamistaan ja resurssejaan vahvistetaan** tarvittavan ensikynnyksen yli. Tämän jälkeen he **voimaantuvat** yksilöinä ja ryhminä, ja lopulta he toimivat **aktiivisina vaikuttajina** yhteisöissään ja yhteiskunnissaan. Syrjittyjen ryhmien voimaantuminen, verkostoituminen ja aktiivisiksi kansalaisiksi kasvamisen onkin yksi tärkeä osa **kansalaisyhteiskunnan vahvistamista** sekä hyvän hallinnon ”kysynnän” vahvistamista kehittyvissä maissa.

Tulokset

Kaiken kaikkiaan **118 038 syrjityllä on paremmat mahdollisuudet** oman **elinkeinonsa, elämänsä, tai oikeuksiensa edistämiseksi** vuoden 2018 työn tuloksena. Heihin kuuluu 47 060 naista ja tyttöä, 39 294 vähemmistön edustajaa, 15 494 syrjäytymisvaarassa olevaa nuorta, 11 440 vammaista henkilöä ja 4 750 riistettyä tai hyväksikäytettyä.

Tieto ihmisoikeuksista ja omista **oikeuksista lisääntyi 68 745 syrjityllä** hanketoimintojen, kuten koulutuksien, tapaamisten, tilaisuuksien ja kotikäyntien ansiosta. Vastaavasti tietoisuutta lisättiin myös yhteisöissä, joissa syrjityt elävät. **85 554 yhteisön jäsenellä** on nyt aiempaa enemmän tietoa

ihmisoikeuksista ja syrjittyjen ryhmien oikeuksista, mikä auttaa kohentamaan nykyistä asemaa ja ennaltaehkäisemään syrjintää.

Syrjittyjen omat kokemukset syrjinnän vähenemisestä ja heidän itsemääräämisoikeutensa vahvistumisesta kertovat, että monet näkevät todellista ja välitöntä muutosta elämässään, vaikka kyseessä on vasta ensimmäinen toimintavuosi. Näitä kokemuksia esitellään tavoitteittain eriteltyinä liitteessä 2.

Osaamisen ja muiden resurssien vahvistaminen auttoi syrjittyjä ylittämään yhteiskunnan heille asettamia esteitä. Yhteensä **11 013** syrjittyä sai **ammattillista osaamista, toimeentuloa kehittävää koulutusta** tai muuta tukea. Ensimmäisen toteutusvuoden aikana **yhteensä 4 927 syrjityn** (32,3 % tavoitetuista) **tulot nousivat** aloitustasosta.

42 134 syrjityllä oikeus opetuksen, sosiaali- ja terveysalan sekä vesi- ja sanitaatiosektorin **peruspalveluihin paranivat**, kun tukitoimintojen ansiosta he pääsivät syrjinnästä huolimatta käyttämään palveluja. Tukitoimintoja olivat mm. tukiopetus, ohjattu läksyjen teko ja muu oppimisen tuki, materiaallinen tuki, kuntoutus, apuvälineet, suojelu ja oikeusapu, etsivät sosiaali- ja terveyspalvelut ja psykososiaalinen tuki.

Ruokaturvaa ja tuottavuutta vahvistavilla hankkeilla **tavoitettiin 11 621 syrjittyä** pienviljelijää. Toimintavuoden jälkeen **8 183** (54,5 %) tavoitetulla **kotitaloudella on vähintään yksi pysyvä ravinnonlähde enemmän**. Tämä lisäsi ruokaturvaa ja monipuolisti ravinnonlähteitä. Lisäksi varautuminen ja sopeutuminen ilmastonmuutoksen vaikutuksiin vahvistui kestävien viljelylajikkeiden avulla. **10 013 syrjityssä kotitaloudessa on otettu käyttöön uusi kestävää kehitystä edistävä ja/tai ilmastonmuutokseen vastaava maatalouden tuotantomenetelmä**.

Kestävän kehityksen tavoitteet (Agenda2030)

Edistyminen kohti tavoitteita

Moniperusteista syrjintää, johon yhteistyöhankkeilla puututaan, esiintyy erilaisina yhdistelminä. Yleisimpiä näistä ovat sukupuoleen ja vammaisuuteen, sukupuoleen ja etnisyyteen, etnisyyteen ja ikään, sukupuoleen ja riistoon sekä ikään ja riistoon liittyvät syrjinnän muodot. Eri syrjinnän muotoihin yhtä aikaa tarttuminen vaikuttaa tuottavan positiivisia yhteisvaikutuksia ja tuloksia hankkeissa. **Tasavertaisten mahdollisuuksien** (equality of opportunity) ja **tasavertaisten kehitystulosten** (equality of outcome) **hyötyjen osalta** syrjintä väheni. Ensimmäistä vahvistivat muun muassa tietoisuuden lisääminen, pääsy palveluihin, omaehtoinen osallistuminen ja järjestäytyminen sekä osaamisen vahvistaminen positiivisen syrjinnän ja kohdennetun tuen avulla. Jälkimmäistä edustivat muun muassa kokemukset syrjinnän vähenemisestä, terveys-, ruokaturva-, tulo- ja koulutustason nousu, palvelujen inklusiivisuuden vahvistuminen instituutioissa sekä parantunut elämänlaatu ja -hallinta.

Ensimmäisen toimintavuoden tulosten perusteella ei vielä täysin pystytä arvioimaan muutoksen trendejä. Saavutettujen tulosten valossa voidaan kuitenkin sanoa, että ohjelman toteutus käynnistyi hyvin ja ensimmäisenä vuonna pantiin toimeen suunniteltuja toimintoja ja niissä saavutettiin ohjelman mukaisia tuloksia. Hankkeet tuottivat kehitysyhteistyöohjelman mukaisia tuloksia. Samanaikaisesti hankkeet vastasivat paikalliskontekstin tarpeisiin ja kehityshaasteisiin. Hankkeiden tulokset (outcome) myös vastasivat hyvin ohjelmataavoitteita, joiden tulokoreja ne kerryttivät runsaasti vuonna 2018.

Vahvasta aloituksesta kertovat myös ohjelmamittareiden tasot. Niissä mittareissa, joissa alkuarvo asetettiin, kehitys on ollut positiivista lukuun ottamatta tavoitettujen pienviljelijöiden ja ruoantuottajien määrää. Tämä johtunee edellisen ohjelmakauden päättymisestä ja hankemäärien supistumisesta vuoden 2016 alkuarvoon nähden. Ensimmäisen vuoden mittariarvojen perusteella vaikuttaisi siltä, että suunta on oikea ja asetetut tavoitearvot ovat todennäköisesti saavutettavia. Tavoitetasoja tarkastellaan ja tarvittaessa tarkennetaan syksyn 2019 alussa pidettävässä vuosittaisessa ohjelman seurantakokouksessa.

Ohjelmamittarit tulivat ensimmäistä kertaa käyttöön, joten kaikkia tietoja ei pystytty täysimääräisesti vielä keräämään. Lisäksi ymmärrys mittarimääritelmistä vielä tarkentuu monella kumppanilla. Siksi mittariarvojen tarkkuus vahvistunee seuraavina vuosina. Tämä tulee huomioida tulosten ja tavoitearvojen saavutettavuutta arvioitaessa. Ensimmäisen vuoden tilanne antaa kuitenkin hyvän yleiskuvan. Laadullisia mittareita syrjittyjen kokemuksista arvioidaan ohjelmakauden loppuarvioinnin yhteydessä. Vuonna 2018 kerätyt kokemukset heijastavat oikeanlaisia muutoksia, jotka kertovat syrjinnän vähenemisen kokemuksista ja omanarvontunnon kohenemisestä.

Ohjelmasuunnittelussa asetetut painopisteet näyttävät toteutuneen mittareiden ja kulujen mukaan: painopiste asetettiin naisten ja tyttöjen, vammaisten henkilöiden, vähemmistöjen ja nuorten tavoitteille. Haasteellisin ohjelmataavoite jälkikäteen arvioituna vaikuttaa olevan riistoon ja hyväksikäyttöön liittyvä tavoite. Siinä koettiin merkittäviä hanketason muutoksia ohjelmasuunnittelun loppuvaiheilla, ja työn osuus kokonaisuudesta pieneni alkuperäisestä. Tämä näkyy kokonaisuuteen verraten rajallisissa tuloksissa. Kuten muillakin syrjinnän osa-alueilla, näillä hankkeilla kuitenkin tuetaan myös muiden moniperusteisen syrjinnän ohjelmatavoitteiden tuloksien saavuttamista.

Vammaisiin henkilöihin kohdistuva työ puolestaan on haastavaa siksi, että heitä on stigman vuoksi haasteellista ja työlästä löytää yhteisöistä. Lisäksi heidän kanssaan tehtävän työn aloitustaso on usein muita ryhmiä alhaisempi ja muutos hitaampaa. Hyviä tuloksia saavutettiin erityisesti vammaisten ja yhteisöjen tietoisuuden lisäämisessä sekä peruspalveluihin pääsyssä, joista muutosteoriamme mukaisesti onkin usein aloitettava. Tavoitettujen vammaisten henkilöiden määrä oli 8 % kaikista oikeudenhaltijoista. Mikäli väestössä on yleisen keskiarvon mukaan 15 % vammaisia henkilöitä, tavoitettujen määrä vastaa yli puolta.

Naisten, vammaisten henkilöiden ja vähemmistöjen tulotasot nousivat.

5.2 Teema 2: Taloudellinen ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus vahvistuu maailmassa

Kehitysyhteistyöohjelmassa keskitymme kolmen ryhmän parissa työskentelyyn, joilla toimintaympäristössämme on vaikutusvaltaa ja vastuuta edistää oikeudenmukaisuutta ja poistaa syrjintää. Näitä ovat 1) **poliittiset päättäjät, virkamiehet, viranomaiset ja talousvaikuttajat**, 2) **kansalaisyhteiskunnan johtajat** (ml. uskonnolliset ja perinteiset johtajat) sekä 3) **kumppaniorganisaatiomme ja heidän avainhenkilönsä**. Ihmisoikeusperustaisen lähestymistapamme mukaisesti toimintamme käsittää virallisia valtiollisia vastuunkantajia. Heidän lisäksi on muita vastuullisia toimijoita, kuten kansalaisyhteiskunnan avaintoimijoita ja talousvaikuttajia. Vahvistamme näiden toimijoiden toimintakykyä, osaamista ja mahdollisuuksia oikeudenmukaisuuden ja syrjittyjen oikeuksien edistäjinä.

Tulokset

Vuoden aikana vastuunkantajat ja muut vastuulliset toimijat käynnistivät **25 uutta aloitetta** syrjittyjen oikeuksien edistämiseksi. Tämä kertoo lisääntyneestä vastuunkannosta ja kasvaneesta oikeudenmukaisuudesta. **8 971** vastuunkantajalla ja muulla vastuullisella toimijalla on vahvempi **tietoisuus syrjittyjen ryhmien oikeuksista ja omasta vastuuvelvollisuudesta**.

Kestävän kehityksen tavoitteet (Agenda2030)

Vastuunkantajista ja muista vastuullisista toimijoista **2 863** (18,6 %) **osallistui vähintään yhteen temaattiseen tai sektoriverkostoon** vuoden 2018 aikana. Näihin sisältyi 86 kumppaniorganisaatioidemme edustajaa, ja osuus heidän joukossaan oli 64,2 %. **446 kansalaisyhteiskunnan johtajaa** puolestaan **antoi panoksensa vähintään yhden kansallisen tai paikallishallinnollisen sosiaalipoliittisen linjauksen tai kehityssuunnitelman** tekemiseen.

Kumppaniorganisaatiot tekivät yhteensä **33 vaikuttamistyön interventiota**, jotka kohdistuivat vastuunkantajiin tai muihin vastuullisiin toimijoihin. Lisäksi vaikuttamistyö sisältyi hanketoimintoihin esimerkiksi yhteisöpohjaisten ryhmien toteuttamana. Yhteensä **4 997:llä** (32,4 %) vastuunkantajaa ja muuta vastuullista toimijaa sai vahvemmat **taidot vaikuttamistyössä ja muissa vastuunkannon keinoissa**. Näistä 1 278 oli kumppaniorganisaatioidemme edustajia ja 655 muita kansalaisyhteiskunnan johtajia ja avainhenkilöitä.

Kumppaniorganisaatioiden osaaminen vahvistui myös hallinnollisissa ja temaattisissa kysymyksissä Lähetyssseuran osoittaman tuen ansiosta. **252 kumppaniorganisaation työntekijää** hyötyi koulutuksesta ja muusta osaamisen vahvistamisesta vuoden 2018 aikana. Kokonaismäärästä 45,6 % oli naisia, joista pääosa edusti joko yhteisö- tai kenttätöimistotasoa päätoimiston sijasta. **86,7 % osallistuneista kumppaneista koki** Lähetyssseuran kautta tarjotun osaamisen vahvistamisen **laadun ja hyödyllisyyden joko hyväksi tai erinomaiseksi**.

Edistyminen kohti tavoitteita

Tuloksia on ensimmäisen vuoden aikana syntynyt muutosteorian mukaisesti ainakin vastuunkantajien ja muiden vastuullisten toimijoiden aloitteellisuudessa uusien aloitteiden myötä. Muutosta osallistumistasossa ei voida kuitenkaan vielä arvioida yhden vuoden perusteella. Toisaalta sille ei voida myöskään asettaa tavoitetasoa, vaan osallistumismahdollisuudet riippuvat käynnissä olevista ja alkavista kehitys- ja sosiaalipoliittisista prosesseista. Vastaavasti kumppaniorganisaatioiden tekemän vaikuttamistyön määrästä ei voida tehdä muita päätelmiä kuin se, että vaikuttamistyötä tehdään aktiivisesti ja että sillä on saavutettu merkittäviä tuloksia, kuten jäljempänä kerrotaan.

Oikeudenmukaisuutta edistävä toiminta painottuu erityisesti oikeudenhaltijoita lähimpinä oleville tasoille, kuten kylä- ja kuntatasoille. Mukana on kuitenkin myös kansallistakin tasoa koskettavia aloitteita, joten muutosvaikutukset eivät ole pelkästään paikallisia.

Ensimmäisenä vuonna korostuivat erityisesti vastuunkantajien ja muiden vastuullisten toimijoiden osaamisen vahvistaminen, ml. kumppaniorganisaatiot sekä tietoisuutta lisäävät toimet. Kokonaisuudessaan ohjelma tuotti ensimmäisenä vuonna suunniteltuaan tuotoksia ja tuloksia eri hankkeista. Erityisesti tämän teeman osalta muutosta ohjelmamittareiden valossa voi arvioida paremmin toisen toimintavuoden jälkeen.

Alla esitellään ensin tuloksemme vastuunkantajien vahvistamiseksi ja heihin vaikuttamiseksi (ohjelmataavoite 6). Tämän jälkeen esittelemme tulokset kansalaisyhteiskunnan toimijoiden tukemiseksi (ohjelmataavoitteet 7 ja 8).

5.3 Teema 3: Rauha: Rauhan ja sovinnon edellytykset vahvistuvat paikallisissa yhteisöissä ja yhteiskunnissa

Kehitysyhteistyöohjelman rauhan ja sovinnon työ painottuu **ruohonjuuritason ennaltaehkäisevään tai toisaalta kestävästä rauhaa vahvistavaan työhön**. Tämän kehitysyhteistyöohjelman toiminta ei kohdistu konfliktialueille eikä rauhanvälitystyöhön. Rauhan ja sovinnon työn osuus kehitysyhteistyöohjelmassa rajautuu siten, että tuemme ensisijaisesti kumppaniorganisaatioitamme ja yhteisöjen rauhanrakentajia lisäämällä heidän edellytyksiään rauhan ja sovinnon työssä. Vahvistamme naisten osallistumista rauhantyöhön.

Tulokset

Edellytykset rauhaan ja sovintoon vahvistuivat osana hankkeitamme. Rauhantyöhön osallistui ensimmäisenä toimintavuonna **8 104 rauhanrakentajaa, joista naisia oli 55,6 %**. **Osaaminen vahvistui 2 147** rauhanrakentajalla.

Kestävän kehityksen tavoitteet (Agenda2030)

Rauhanrakennukseen osallistuneet kokivat muutosta toimintakyvyssään ja yhteisöissään. Nämä vaihtelevat kuitenkin paljon sisällöltään ja luonteeltaan eri hankkeissa. Tärkeä osa tuloksia oli rauhanrakentajien yhteistyön kautta saama tuki ihmisoikeuksien ja rauhan edistäjinä, aktiiveina ja vaikuttajina. Uusia toimintamalleja löydettiin ja niitä hyödynnetään kuhunkin yhteiskunnalliseen kontekstiin sopivalla tavalla. Eri osapuolten välinen luottamus ja dialogi on vahvistunut sekä syrjivät asenteet vähentyneet. Muutokset tapahtuvat kuitenkin pitkällä aikavälillä.

Edistyminen kohti tavoitteita

Saavutetut tulokset vastaavat ohjelman rajausta, joka painottaa osaamisen ja toimintaedellytysten vahvistamista. Vaikka teemaa toteuttavat hankkeet ovat pieni osa kokonaisuohjelmaa, hankkeissa on saatu muiden ohjelmataavoitteiden tulosten ohella myös merkittäviä rauhantyön tuloksia aikaan.

Yli puolet rauhanrakentajista on naisia, mikä heijastaa hyvin tavoitteitamme osallistaa naisia rauhantyöhön. Osaamisen vahvistamiseen osallistuneiden naisrauhanrakentajien osuus oli 54,2 % Ohjelmakauden alkutilanne vastaa odotuksia.

Yhteisötason rauhanrakentaminen oli painopisteenä toteutuneissa interventioissa. Fokus oli pääasiallisesti kylä-, kunta- ja piirikuntatasoilla alkuperäisen ohjelmasuunnitelman mukaisesti.

Mittareiden mukaista edistymistä on myös tämän teeman osalta haasteellista arvioida ensimmäisen toimintavuoden perusteella, mutta alla kuvatut tulokset osoittavat edistymistä.

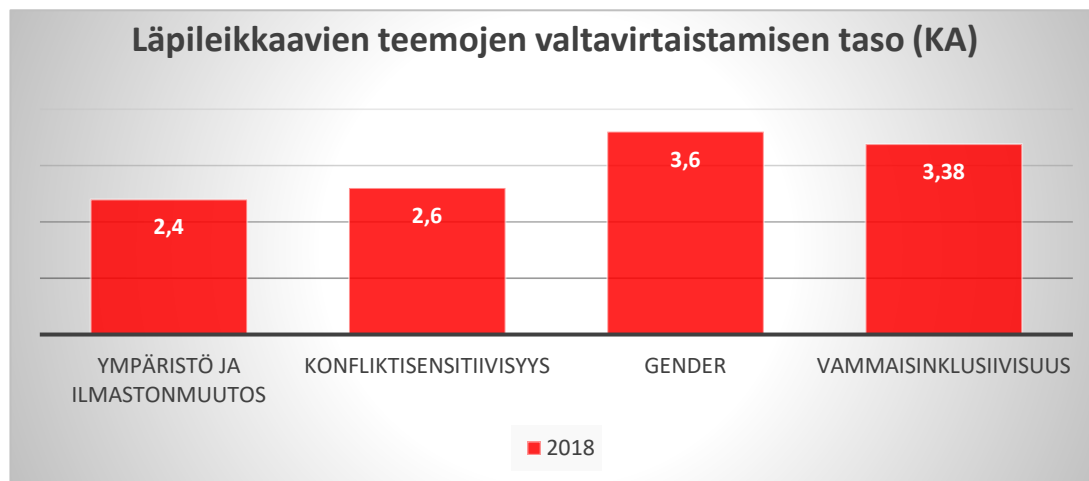

5.4 Läpileikkaavat teemat ja valtavirtaistaminen

Kehitysyhteistyöohjelman läpileikkaavat teemat ovat ympäristö- ja ilmastonmuutos, konfliktisensitiivisyys, sukupuolten välinen tasa-arvo (gender) ja vammaisinklusiivisuus. Näiden teemojen läpileikkaavuuden ja valtavirtaistamisen tasoa arvioidaan kehitysyhteistyöhankkeissa niille tunnistetuilla todennettavilla markkereilla asteikolla 1–5 markkereiden toteutumismäärän mukaisesti. Vuoden 2018 raportoinnin yhteydessä arviointi otettiin ensimmäistä kertaa käyttöön, joten vertailuarvoa ei ole käytettävissä tämän raportin kirjoittamisen ajankohtana.

Läpileikkaavista teemoista vahvimmin hankkeissa on arvioiden mukaan huomioitu sukupuolten välinen tasa-arvo ja vammaisinklusiivisuus. Lähetysseura on tehnyt näiden teemojen parissa pitkäjänteistä kehittämistyötä edellisinä ohjelmakausina. Vuoden 2018 tulos myötäilee edellisen ohjelmakauden kokemusta. Ympäristö ja ilmastonmuutos sekä erityisesti konfliktisensitiivisyys ovat vielä verrattain uusia teemoja, joiden valtavirtaistaminen on yksi tämän ohjelmakauden uusi tavoite.

Kuva 5. Läpileikkaavien teemojen valtavirtaistamisen taso.

Lähetysseura kävi kumppaneidensa kanssa säännöllisiä keskusteluja läpileikkaavien teemojen merkityksestä ja toiminnallistamisesta. Lähetysseura antoi hankesuunnitteluvaiheessa palautetta keskeisistä valtavirtaistettavista teemoista, jotta ne huomioitaisiin kattavasti myös silloin, kun ne eivät olle hankkeen keskeisiä tavoitteita. Vuoden aikana käyty muu valtavirtaistamisdialogi oli osa normaalia palautteenantoa. Palautetta annetaan säännöllisesti hankekohtaisesti koko ohjelmakauden ajan. Kumppanikoulutuksissa nostettiin esiin inklusiivisuus, gender-kysymykset ja ilmastonmuutoksen problematiikka osana temaattisia osaamisen vahvistamista (esim. katastrofivalmiuskoulutuksissa).

Esimerkkinä vammaisten henkilöiden inklusiivisuuden lisäämisestä on Tansanian yhteisönkehittämishanke. Vuoden aikana lähes 100 perhettä teki suunnitelman siitä, miten tukea vammaista perheenjäsentä. Katastrofityössä puolestaan kiinnitettiin huomio vammaisten henkilöiden tarpeisiin ja oikeuksiin humanitaarisissa kriiseissä. Osa kumppanijärjestöistä koulutti kyläyhteisöjä vammaisten oikeuksista. Toiminnan tuloksena yhteisöjen tieto ja osaaminen lisääntyi, mikä johtaa vammaisten henkilöiden lisääntyneeseen inklusioon ja koko yhteisön selviytymiskyvyn (resilienssin) kasvamiseen katastrofin sattuessa.

Ympäristö- ja ilmastotematikkaa korostettiin lähes jokaisessa hankkeessa. Aihe on useille kumppaneille tuttu muuttuvan elinympäristön vuoksi. Tarve ja motivaatio ympäristöosaamiselle on suuri. Merkittävää edistymistä havaittiin Nepalissa, missä kaikki Lähetysseuran paikalliskumppanit laativat DRM-suunnitelman (Disaster Risk Management) luonnon ja ihmisen aiheuttaman katastrofin varalle. Kumppaneiden käyttämää teknologiaa muutettiin kestävän kehityksen periaatteiden mukaiseksi Senegalissa, missä aiemmin generaattorilla toimivat kaivopumput korvattiin aurinkoenergialla toimivilla pumpuilla.

Konfliktisensitiivisyys näyttäytyi erityisesti kylätasolla, missä eri väestöryhmien (esim. etniset tai toimeentuloon perustuvat ryhmät kuten paimentolaiset ja maanviljelijät) välisiä ristiriitoja pyrittiin vähentämään ennaltaehkäisevällä toiminnalla.

Ohjelma- ja organisaatiotasolla läpileikkaavia teemoja valtavirtaistettiin vuonna 2018 mm. kehittämällä Lähetysseuran sähköistä hankehallinto- ja raportointijärjestelmää erottelemaan dataa sukupuolen mukaan.

Ohjelma- ja organisaatiotasolla läpileikkaavista teemoista ilmastonmuutos ja sen estäminen näkyivät Lähetysseuran organisaation kehittämisessä merkittävästi. Vuoden aikana Suomen evankelis-luterilainen kirkko myönsi Lähetysseuralle nelivuotisen kirkon ympäristödiplomin. Se edellyttää haltijaansa toimimaan entistä ympäristöystävällisemmin. Lähetysseura on sitoutunut vähentämään ja kompensoimaan lentopäästöjä, lisäämään ympäristöystävällisiä hankintoja ja parantamaan jätehuoltoa. Osana ympäristövastuutaan Lähetysseura käynnisti kompensatiojärjestelmän kehittämisen, jonka tavoitteena on saada Lähetysseuran lisäksi mukaan myös muita yhteisötoimijoita.

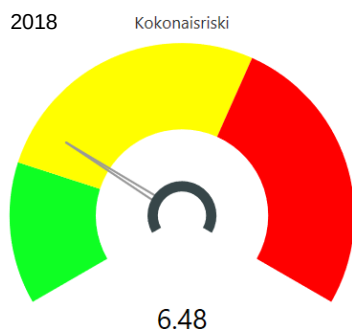
Oman organisaation osaamista läpileikkaavissa teemoissa vahvistettiin gender-, ympäristö- ja vammaisten inklusiivisuuteen ja ympäristön esteettömyyteen tähtäävillä koulutuksilla. Esteettömyyskoulutus järjestettiin yhteistyössä Vammaiskumppanuuden kanssa. Koulutukset vahvistivat Lähetysseuran työntekijöiden osaamista valtavirtaistaa vammaisten oikeuksien toteutumista kaikkiin hankkeisiin.

6. Ohjelman riskit

Osana ohjelasuunnittelua tunnistettiin tavoitteiden saavuttamista haittaavat riskit. Ne jakautuvat ulkoisiin eli toimintaympäristöön liittyviin riskeihin sekä sisäisiin eli organisaatioihin ja toimintaan liittyviin riskeihin. Näitä seurataan hanke-, maa- ja ohjelmatasoilla. Näiden lisäksi jokaisen hankkeen osalta on tunnistettu hankekohtaisiin tavoitteisiin liittyvät omat riskit sekä myös organisaatiotason riskit Lähetysseurassa. Ohjelmatasolla riskien todennäköisyyttä ja vaikutusta arvioidaan asteikolla (1–5). Näiden tekijöiden kertolaskulla tuotetaan kokonaisriskitaso, joka voi olla enintään 25.

Kehitysyhteistyöohjelman kokonaisriskitilanne vuoden 2017 tilanteesta kasvoi hieman. Vuoden 2018 arvo (6,48), joka kuvastaa kaikkien ohjelmariskien keskiarvoa, nousi hieman vuoden 2017 arvosta (6,29). Maakohtaisissa keskiarvoissa havaittiin pientä liikettä. Laosissa ja Kambodžassa ohjelmariskit arvioitiin pienimmiksi. Kolumbian riskitilanne puolestaan nousi edellisvuodesta. Boliviassa se puolestaan hieman laski. Myös Etelä-Afrikassa kokonaisriskitaso nousi hieman, ja maa siirtyi ohjelman toimintamaista riskitasoltaan suurimmaksi. Muualla riskitaso pysyi verrattain edellisvuoden tasolla. Kaikissa toimintamaissamme riskitaso on kuitenkin arvioitu lieväksi.

Kuva 6. Kokonaisriski

2018

LA	KH	NP	MR	ET	ZW	CO	BW	SN	BO	TZ	ZA
3,33	4,27	5,69	6,27	6,33	6,67	6,73	6,87	7,73	7,80	7,87	8,27

2017

LA	KH	CO	ET	MR	NP	BW	ZW	ZA	SN	TZ	BO
2,67	4,40	4,87	5,40	6,13	6,47	6,87	7,07	7,33	7,60	7,87	8,87

Tarkemmat maakohtaiset arviot ohjelmariskeistä löytyvät liitteestä 8.

Toimintaympäristön muutosten aiheuttamat ulkoiset riskit

Ulkoisten riskien kokonaisriskitaso arvioitiin hieman ohjelmakeskiarvoa korkeammaksi (7,65). Vuonna 2017 vastaava arvio oli 7,16. Ulkoisista ohjelmariskeistä vuonna 2018 suurimmat olivat syrjinnän laaja-alainen, syväälle yhteiskuntaan läpitunkeva luonne, heikentynyt turvallisuustilanne ja konfliktiherkkyys sekä ilmastomuutoksen ja katastrofien riskit.

Kuva 7. Ulkoiset ohjelmariskit.

Nousua riskitasossa edellisvuoteen verrattuna koettiin yleisen talous- ja kehitystilanteen, paikallisten toimintatapojen ja korruption riskin sekä yhteiskunnan laajempien kehityshaasteiden aiheuttaman kestävyysriskin aloilla toimintamaissa. Suomen asenneilmapiiriin koettiin kohentuneen ohjelman alun tilanteesta.

Vuonna 2018 korkeimmat toimintaympäristöön liittyvät ohjelmariskit koettiin olevan Kolumbiassa ja Etelä-Afrikassa, joissa tilanne myös heikentyi edellisvuodesta. Kolumbiassa epävakautta aiheuttivat valtionhallinnon erilaiset käsitykset rauhansopimuksen toimeenpanosta. Se sai

2018

LA	KH	MR	BW	NP	BO	ET	SN	ZW	TZ	ZA	CO
3,50	4,50	7,13	7,25	7,38	7,50	7,63	7,88	9,00	9,13	10,13	10,75

2017

LA	KH	ET	CO	MR	SN	BO	BW	NP	TZ	ZW	ZA
3,13	4,75	6,38	6,75	7,13	7,13	7,25	7,25	8,50	9,13	9,13	9,38

aikaan epäluottamusta prosessiin sekä aiheutti liikehdintää. Etelä-Afrikassa valtionhallinnon kyvyttömyys ratkaista keskeisiä maareformiin liittyviä kysymyksiä nostatti poliittisia protesteja ja loi yhteiskunnallista epävarmuutta. Myös pakolaiset ja muualta tulleet joutuivat kokemaan väkivaltaista muukalaisvihaa, mikä heikensi kehitysyhteistyöohjelman piirissä olevien väestöryhmien turvallisuutta.

Myös Etiopiassa ulkoiset riskit kasvoivat edellisvuodesta. Maan poliittinen tilanne muuttui virassa olleen pääministerin yllättäen erottuaan tehtävästään. Vallanvaihto ja uuden hallinnon uudistukset saivat aikaan levottomuuksia eteläisessä Etiopiassa. Vuoden aikana oli epävarmaa, miten tilanne kehittyisi, mutta loppuvuodesta tilanne rauhoittui. Lähetyseura keskeytti maksatukset hankkeille, joiden toteutus kävi mahdottomaksi etnisten konfliktien vuoksi. Nämä ulkoiset riskit ovat olemassa myös muina ohjelman toteutusvuosina.

Haurain yhteistyömaista on Zimbabwe, jonka poliittinen ja yhteiskunnallinen kehitys luovat haasteita hankkeiden toteutukseen. Pankkijärjestelmän ja muun talouden heikkoon tilanteeseen varauduttiin ohjaamalla rahoitusta Etelä-Afrikan pankkijärjestelmän kautta. Ulkoisia riskejä seurataan yhteistyömaissa säännönmukaisesti ja toimenpiteisiin, kuten hankeaktiviteettien uudelleen suunnitteluun, turvaudutaan tarvittaessa toimintavuoden kuluessa.

Keskeisimmät riskiodotukset liittyivät kansalaisyhteiskunnan tilan rajoittamiseen, jota myös havaittiin käytännössä. Ihmisoikeudet kaventuivat Laosissa ja Tansaniassa, kun sananvapautta rajoitettiin ja oppositiojohtajia katosi vuoden aikana. Nepalissa valtionhallinto tiukensi otettaan kansalaisjärjestöystä ohjaamalla sopimusneuvottelujen kautta yhteistyön sisältöä erityisesti infrastruktuurin ja palvelujen rakentamiseen. Trendi oli näkyvissä useilla yhteistyöalueilla, mutta riskit eivät kuitenkaan merkittävästi vaikuttaneet koko kehitysyhteistyöohjelman toteutukseen vuonna 2018.

Kumppaneihin ja toimintaan liittyvät sisäiset riskit

Sisäisten riskien kokonaisriskitaso arvioitiin hieman ohjelmakeskiarvoa pienemmäksi (5,71). Vuonna 2017 vastaava arvio oli (5,79).

Sisäisistä ohjelmariskeistä vuonna 2018 keskimäärin suhteessa suurimmat olivat edellisvuoden tapaan henkilöstön vaihtuvuus, osaamisen haasteet sekä vaikeudet tunnistaa ja osallistaa hyödynsääjiä hanketoimintoihin. Myös rajalliseen vaikuttavuuteen liittyvä koettu riski kasvoi hieman edellisvuodesta.

Kuva 8. Sisäiset ohjelmariskit.

Sisäisistä ohjelmariskeistä suurimmat koettiin löytyvän Boliviasta ja Senegalista. Ensimmäisen kokonaisriskitaso kuitenkin laski hieman edellisvuodesta. Vaikka Kolumbia oli ulkoisissa riskeissä korkeimmalla sijalla, toiminnan sisäiset riskit arvioitiin kuitenkin hyvin vähäisiksi.

2018											
CO	LA	KH	NP	ZW	ET	MR	ZA	BW	TZ	SN	BO
2,14	3,14	4,00	4,00	4,00	4,86	5,29	6,14	6,43	6,43	7,57	8,14
2017											
LA	CO	KH	NP	ET	ZW	MR	ZA	BW	TZ	SN	BO
2,14	2,71	4,00	4,14	4,29	4,71	5,00	5,00	6,43	6,43	8,14	10,71

Ohjelman toteutuksen sisäiset riskit, jotka vaikuttavat hanketyön toteutukseen, liittyivät suurelta osin henkilöstöön. Hallintovajeet syntyvät henkilöstön riittämättömästä määrästä, rajallisesta osaamisesta ja johtamiskulttuurista. Vajeriskiiin vastattiin antamalla teknistä asiantuntijatukea, koulutusta sekä käymällä dialogia kumppanin hallinnon järjestelyistä. Henkilöstön vaihtuvuus hidastutti osassa hankkeita tiettyjen komponenttien toteutusta, mutta vaikutukset ohjelmatasolle jäivät pieniksi.

7. Ohjelman seuranta, arviointi ja kehittäminen

Kehitysyhteistyöohjelmalle laadittiin seuranta- ja arviointisuunnitelma. Lisäksi vastaavia suunnitelmia on laadittu hanketasolla. Kehittämistoiminta on jatkuvaa laadun varmistamista ja järjestelmien sekä toimintatapojen kehittämistä tulosohjauksen ja oppimisen vahvistamiseksi.

7.1 Ohjelman seurannan ja arvioinnin toteutuminen ja kehittäminen

Ohjelman seuranta toteutui suunnitelman mukaisesti niin ohjelma- kuin hanketasolla mm. seurantamatkoilla, keskusteluilla kumppanien ja sidosryhmien kanssa, raportti- ja kuluseurannalla sekä säännöllisellä yhteydenpidolla. Ohjelmatasolla järjestettiin vuotuiset suunnittelu- ja seurantatilaisuudet, joissa tarkasteltiin vuoden tavoitteita sekä edistymistä niitä kohti. Tilaisuuksissa käytiin läpi vuosiraportin sisältöä sekä tarkastettiin mm. tuloskehikon oletusten ajantasaisuus. Kumppaniorganisaatioiden osaamista tuettiin seurantatiedon keräämisessä sekä kehitysyhteistyöohjelman ohjelmamittareiden jalkauttamisessa. Lisäksi raportoitiin kahdesta ulkoministeriön mittarista.

Vuonna 2018 Helsingin ja työalueiden työntekijät tekivät yhteensä n. 80 eri matkaa, joiden yhtenä tarkoituksena oli hankeseuranta. Suoranaisia ohjelma-arvioita ei toteutettu, mutta tulevaa väliarviointia varten käynnistettiin valmistelut.

Hankearviointeja toteutui vuoden aikana yhteensä neljä, sillä ohjelmakausi on juuri alkanut. Arvioinnit laadittiin seuraavissa hankkeissa:

- LA701 LML:n yhteisönkehittämisohjelma (Laos): Oikeusperustainen voimaannuttamishanke Viengpoukhan ja Nalaen alueilla, Luang Namthan maakunnassa: puoliväliarvio 2015–2017.
- NP704 UMN:n opetushanke. Hankekauden loppuevaluaatioraportti integroidun opetuksen parantamishankkeesta (tammikuu 2016 – joulukuu 2017).
- TZ704TCRS/Morogoron yhteisönkehittämisohjelma. Hankekauden loppuevaluaatio.
- XX704 EDAN vammaisten oikeuksien ja tasa-arvon edistäminen. Hankekauden loppuevaluaation raportti.

Arviontien pääsuositukset ja jatkotoimenpiteet löytyvät liitteestä 9. Tulokset huomioitiin uudelle ohjelmakaudelle siirryttäessä.

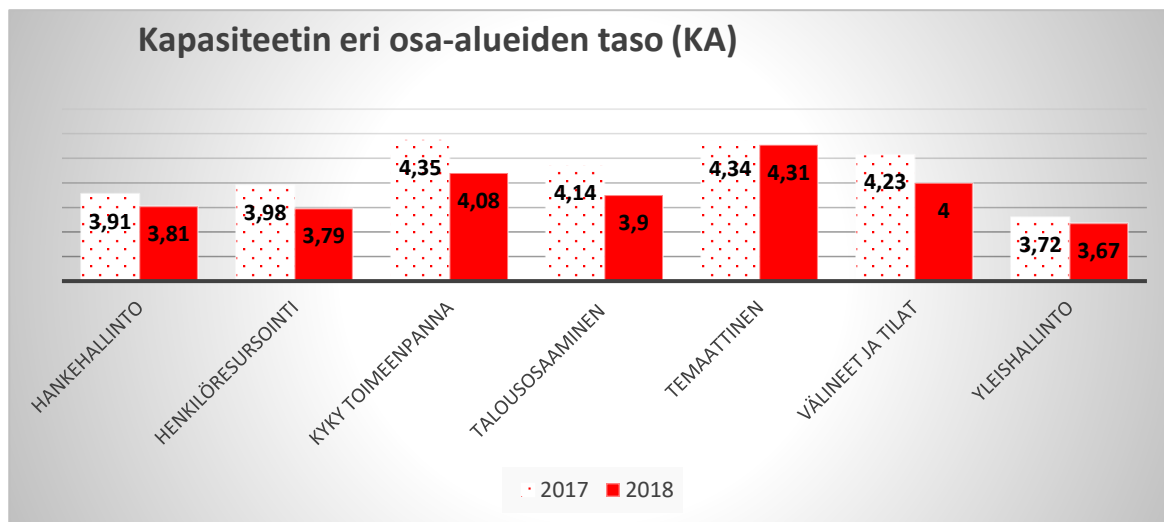
Sähköinen raportointiportaali viimeisteltiin, tarvittavat perehdytykset ja koulutukset järjestettiin ja ensimmäinen raportointikierron toteutettiin. Raportoinnin laatua seurattiin ja laadun parantamiseen tähtäävät palautteet koottiin. Niiden perusteella suunniteltiin jatkokehittämiskohteet. Tuotettiin KYT-ohjelmamittari- ja raportointilomakkeiden kieliversiot. Käynnistettiin sähköisen seuranta- ja raportointijärjestelmän datavisualisoinnin pilotin ensimmäinen vaihe. Raportointivuoden aikana otettiin (koe)käyttöön tilaustyönä ulkoisen konsultin avulla PowerBI-visualointityökalu. Ensimmäiset testiversiot hyödynsaajalukujen, riskien ja ohjelmamittarilukujen visualisoinnista valmistuivat. Organisaation johto koki uudet työkalut hyödyllisiksi sekä seurantaa ja päätöksentekoa palveleviksi.

Lähetysseuran kehitysyhteistyökoordinaattoreiden osaaminen vahvistui RBM-hallinnon tematiikassa niin Helsingissä kuin kohdemaissakin. Kolmipäiväisessä koulutuksessa työntekijät oppivat käsitteitä, lähestymistapoja, käytännön sovellusesimerkkejä, raportoinnin laatukysymyksiä sekä sähköisen järjestelmän hyödyntämistä tulosohjauksessa. Koulutus sai hyvää palautetta, ja materiaaleja on hyödynnetty myöhemmin uusissa koulutuksissa niin Helsingissä kuin yhteistyömaissa. Koulutuksen tuloksena hankkeiden vuosiraportoinnin laatu koheni edellisvuodesta.

7.2 Kumppanin kapasiteetin seuranta ja arviointi

Kumppaneiden kapasiteetin eri osa-alueiden tasoa seurataan ja arvioidaan vuosittain asteikolla 1–5. Kapasiteettia seurataan myös hanke- ja maatasolla.

Kuva 9. Kapasiteetin eri osa-alueiden taso.

Kumppaniorganisaatioiden kapasiteetti on kokonaisuudessaan hyvä. Vahvin osa-alue on temaattinen osaaminen ja toimeenpanokyky. Heikoimmaksi osa-alueeksi on koettu yleishallinnollinen osaaminen organisaatiossa, mutta sekin sijoittuu lähemmäksi hyvää (4) kuin keskitasoa (3). Kaikissa kapasiteetin osa-alueissa keskiarvo on hieman heikentynyt. Tämä saattaa johtua myös hankkeiden lukumäärän vähentymisestä ja uusien hankkeiden ja kumppanuuksien alkamisesta vuonna 2018 uudella ohjelmakaudella.

Hankkeiden henkilöstöresurssit elävät vuosittain, mikä vaikuttaa hankehallinnon kapasiteettiin. Yhteistyöjärjestöjen palkat eivät aina ole kilpailukykyisiä, eivätkä heikot työsuhte-etuudet edistä osaavan ja pitkäkestoisen henkilöstön ylläpitoa. Keskeisten ihmisten poissaolo saattaa hidastaa hankkeiden kokonaistoteutusta. Toisissa tapauksissa johtajuusvaje vaikuttaa negatiivisesti henkilöstöresursseihin. Henkilökunta- ja osaamisvajeet aiheuttivat lisätyötä hankkeissa sekä vaikeuttivat pieneltä osin suunnitelmallisen toiminnan ylläpitämistä. Kaiken kaikkiaan uutta keskeistä paikallista hankehenkilöstöä palkattiin lisää ja heidän osaamisensa arvioitiin aiempaa tarkemmin. Lisäksi uudet yhteistyöverkostot tukivat henkilöstö- ja osaamisvajeesta kärsineitä yhteistyökumppaneita. Lähetysseuran työntekijät seuraavat hankkeiden henkilöstöresursseja ja käyvät tarvittaessa aktiivista dialogia kumppanijärjestöjen kanssa ongelmien ratkaisemiseksi. Toimeenpanoa vahvistettiin em. lisätyillä henkilöresursseilla, johtamis- ja hallintokoulutuksilla sekä teknisellä tuella.

Globaalisti vuoden aikana ei syntynyt vakavia kehitysyhteistyön toimeenpanoon liittyviä ongelmia. Etiopiassa alueellinen konflikti keskeytti tietyn osan toimintaa, mutta vuoden loppuun mennessä tilanne rauhoittui. Toisaalta uuden ohjelmakauden käynnistys viivästytti useamman hankkeen ensimaksatuksia, joka hidasti jonkin verran näiden hankkeiden toteuttamista verrattuna alkuperäiseen suunnitelmaan. Taloushallintoa vahvistettiin kumppanikohtaisilla koulutuksilla, asiantuntija-avulla sekä Lähetysseuran omien työntekijöiden säännönmukaisella neuvonannolla. Osa kumppaneista tarvitsi valmennusapua, mutta myös oman organisaationsa kirjanpitojärjestelmien ja talousohjeiden päivittämistä. Näiden tukitoimien tulokset näkyivät heti talousseurannan parantumisen ja laadukkaampina raporteina. Osa kumppaneista tarvitsee jatkossakin taloushallinnon tukea, mutta niidenkin osaamisprofiili nousee hankekauden aikana.

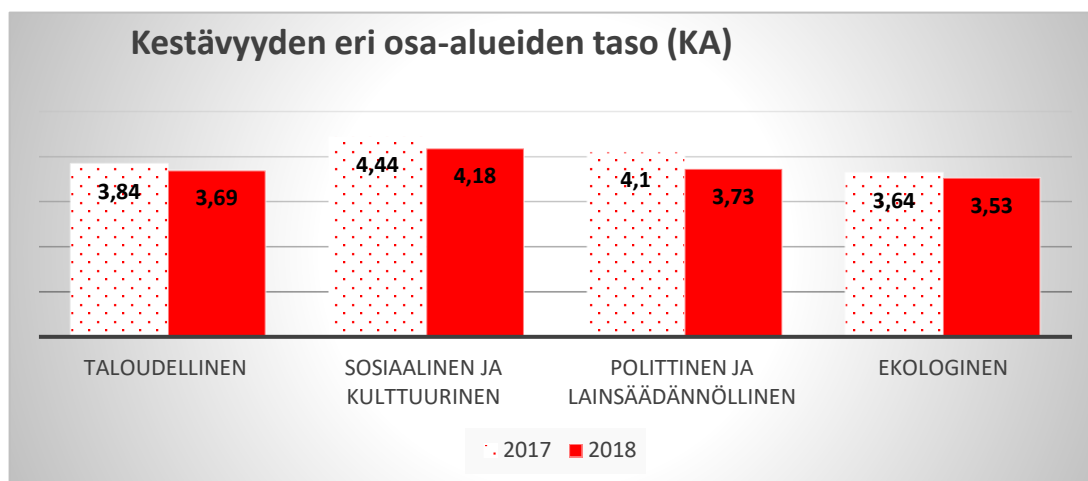
Mekongin alueella yhden kumppanin taloushallinnollinen kapasiteetti vaatii tarkkaa seuranta ja uudelleen arviointia vuonna 2019.

Temaattinen osaaminen on kaikilla Lähetyssseuran kumppaneilla vahvaa. Valitut järjestöt ovat oman erityisalan asiantuntijoita omassa maassaan. Lähetyssseuran kehitysyhteistyöllä on vahva linkki kunkin maan viranomaisiin paikallisten kumppaneiden kautta, mikä varmistaa erilaisten hanketoimintojen tarkoituksenmukaisuuden ja kontekstiin sopivuuden. Se myös ulottaa hankkeiden aikaansaamia tuloksia yhteiskuntaan. Temaattisen osaamisen kasvattaminen liittyi erityisesti läpileikkaaviin teemoihin, kuten edellä mainittuihin ilmastomuutokseen ja vammaisten henkilöiden oikeuksiin.

7.3 Hankkeiden kestävyiden seuranta ja arviointi

Hankkeiden kestävyiden eri osa-alueiden tasoa seurataan ja arvioidaan vuosittain asteikolla 1–5. Kestävyttä seurataan myös hanke- ja maatasoilla.

Kuva 10. Kestävyiden eri osa-alueiden taso.

Vuoden 2017 alkuarvoihin verrattuna hankkeiden arvioidut kestävyystasot ovat hieman laskeneet. Arvoihin vaikuttaa kuitenkin se, että vuonna 2017 hankkeiden määrä oli suurempi kuin 2018 alkaneella ohjelmakaudella ja päättyvien hankkeiden kestävyteen panostettiin erityisesti. Mukana on vuonna 2018 myös uusia hankkeita ja kumppanuuksia. Kokonaisuudessaan kestävyys on arvioitu hyväksi.

Hankkeiden ja aikaansaatuisten tulosten taloudellista kestävyttä seurataan osana normaalia hankehallintoa läpi ohjelmakauden. Tarvittaessa Lähetyssseura käy dialogia kumppanin kanssa taloudellisten haasteiden voittamiseksi. Vuoden aikana varsinaisia toimenpiteitä olivat varainhankintasuunnitelmien päivittäminen, viranomaisyhteistyön vahvistaminen esimerkiksi luomalla uusia verkostoja, uusien rahoitusvaihtoehtojen kartoittaminen sekä johtajuus- ja talouskoulutukset. Kehitysyhteistyöohjelmassa tietyillä hankkeilla taloudellinen kestävyys on haaste, mutta nämäkin hankkeet saavat aikaan kestäviä kehitystuloksia paikallisella ja kansallisella tasolla. Viranomaisyhteistyö on huomattu tärkeäksi menetelmäksi pyrittäessä takaamaan hanketoimintojen jatkuvuus ja sen kautta kehittämistyön pitkäkestoiset tulokset.

Sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys suurimmassa osassa Lähetysseuran tukemista hankkeista on korkealla tasolla. Hankkeet suunnitellaan osallistavin menetelmin, ja niiden toteuttajaorganisaatiot ovat pääasiallisesti paikallisia, mikä varmistaa toimintojen yhteensopivuuden kulloiseenkin kontekstiin. Käytännön työssä vuoden 2018 aikana Nepalissa jatkettiin sosiaalisia tilintarkastuksia (social audits), joiden avulla hankeyhteisöt voivat arvioida ja viestiä hanketoiminnan eri ulottuvuuksista sekä antaa parannusehdotuksia tulevaisuutta varten.

Hankkeiden ja niiden tavoittelemien tulosten poliittinen ja lainsäädännöllinen kestävyys pyritään aina varmistamaan. Lähetysseuran tavoitteiden mukaisesti kehitysyhteistyöllä pyritään kuitenkin marginalisoitujen väestöryhmien oikeuksien parantamiseen, mikä joissakin tapauksissa tarkoittaa myös tähtäämistä poliittisiin ja lainsäädännöllisiin muutoksiin. Poliittinen kestävyys voi olla hauras mutta onnistuessaan tuottaa merkittäviä muutoksia jopa kansallisella tasolla. Esimerkki tällaisesta toiminnasta on Nepalissa dalit-väestön asema: heidän yhteiskunnallisista oikeuksistaan käydään poliittista kiistelyä, ja heitä syrjitään laajamittaisesti sekä valtion että yksilöiden tahoilta.

Yleinen poliittisen tilanteen muutos vaikutti hankkeiden suunnitteluun ja toteuttamiseen jonkin verran: esimerkiksi Kambodžan epävakaa poliittinen ilmapiiri ei suosi ihmisoikeuksien edistämistä, koska valtionhallinto on vuosi vuodelta kaventanut sananvapautta ja muita poliittisia vapauksia. Kansalaisyhteiskunta ei voi hoitaa sille kuuluvia tehtäviä ilman pelkoa sanktioista. Tämä kehitys on vaikuttanut Lähetysseuran tukemien hankkeiden sanoituksiin ja vähäiseltä osalta myös toteutukseen.

Tansaniassa, Senegalissa ja Etiopiassa koulutuksen kehittämistä jatkettiin tiiviillä yhteistyöllä opetusviranomaisten kanssa. Työllä pantiin toimeen valtion opetuslainsäädännön tavoitteiden mukaista opetuksen kehittämistä. Poliittinen ja lainsäädännöllinen kestävyys olivat vahvat.

Hankkeiden ja niiden tuotosten ekologinen kestävyys on yksi keskeisimmistä tavoitteista Lähetysseuran kehitysyhteistyössä. Hanketoiminnasta syntyy ympäristövaikutuksia esimerkiksi seurantamatkojen seurauksena, mutta hanketoiminnassa pystytään vähentämään negatiivisia vaikutuksia esimerkiksi valitsemalla ympäristöystävällistä teknologiaa ja menetelmiä sekä edistämällä luonnonvarojen kestävästä käytöstä periaatteita paikallistasolla. Vuoden 2018 aikana järjestettiin ilmastonmuutosta ja siihen varautumiseen tähtäävää koulutusta. Erityisen huomion kohteena oli vammaiset henkilöt huomioiva inklusiivinen tulokulma (DiDRR, Disability inclusive Disaster Risk Reduction) kansainvälisten standardien mukaisesti. Lisäksi koulutustilaisuuksissa käsiteltiin mm. metsien suojelua, muovituotteiden korvaamista orgaanisilla tuotteilla ja pienilmaston ääri-ilmiöiden syitä.

8. Oppiminen ja toiminnan ohjaaminen

8.1 Hyvät käytännöt ja innovaatiot

Raportoiduissa hyvissä käytännöissä korostuivat **verkostoituminen, vertaisoppiminen ja yhteistyö** eri toimijoiden kanssa sekä **uudet menetelmät**. Alla esitetään esimerkkejä hyvistä käytännöistä ja innovaatioista.

Draamatyöskentely on vahvistanut yhteisölläisyyttä, viranomaisyhteistyötä ja erityisesti nuorten osallisuutta hankkeessa. Draamaryhmän jäsenet muodostuivat kumppanijärjestön henkilökunnasta sekä paikallisviranomaisista. Draamaryhmät työstivät esityksiä hankeyhteisöjen ongelmista ratkaisuehdotuksineen. Esitykset pidettiin kyläilloissa, jotka kokosivat yhteen satoja kyläläisiä vauvoista vaareihin. Esitysten päätteeksi pidettiin tietokilpailu, jossa käytiin läpi kysymyksiä esityksen teemaan liittyen. Erityisesti nuoret kyläläiset ovat innostuneet osallistumaan tietokilpailuihin (LA701).

Pysyvää muutosta **tavoiteltaessa ihmisoikeusperustainen lähestymistapa yhdistettynä tulostavoitteiseen yhteisökeskeisyyteen** vaikuttaa olevan toimiva toimintatapa. Tässä hankkeessa kokeillaan järjestelyä, jossa oikeudenomistajat laativat henkilökohtaisen kehitystavoitteen hankekaudelle (TZ703).

Kumppaniorganisaatio on sijoittanut yhden neuvonantajansa **työskentelypisteen sosiaaliministeriöön**. Käytäntö mahdollistaa sen, että järjestö pysyy tietoisena ministeriössä tapahtuvista asioista ja pystyy tarpeen vaatiessa tarjoamaan ja hyödyntämään omaa asiantuntemustaan lastensuojeluun liittyvissä asioissa. Näin kansallisen tason vaikuttavuus kasvaa (KH703).

Hankkeessa huomioidaan mukana olevien vammaisten lasten ja nuorten **elämäntilanteet kokonaisvaltaisesti**. Heille ei pelkästään tarjota koulutus- ja kuntoutuspalveluja, vaan mm. perheiden toimeentulomahdollisuuksia kehitetään yhteisöihin muodostettujen itseapuryhmien kautta (KH704).

Vammaisten henkilöiden säästö-lainaryhmät ovat parantaneet huomattavasti heidän asemaansa hankealueella (ET704).

Ruohonjuuritasolla toteutettavan poliisikoulutuksen lisäksi hankkeessa tehdään **ministeriötason vaikuttamistyötä** ihmiskaupan ehkäisemiseksi. Näin ministeriöissäkin tullaan tietoisiksi poliisien kokemista käytännön haasteista ihmiskauppailmiön edessä. Tämä nostaa esille tarvetta vastata kansallisella tasolla näihin haasteisiin (KH706).

Metsien suojelun tehostamiseksi on tärkeää huomioida **kotitalouksien tarpeet**. Ympäristön suojelu, metsien kasvatusta mukaan lukien, onnistuu, jos paikallinen yhteisö kokee hyötывänsä toimista. Esimerkiksi metsiä kasvatetaan kestävästi, jos puista saadaan myöhemmin taloudellista hyötyä puutavarana. On tärkeää saada **kaikki kyläyhteisön jäsenet** mukaan puiden istutukseen. Esimerkiksi puiden istutus koulujen pihoihin muuttaa lasten kautta myös vanhempien asenteita (TZ707).

Ns. **”dynamisaattorien”** käyttö on osoittanut erinomaiseksi strategiaksi: koulutuksen jälkeen he ovat mm. kartoittaneet ihmisoikeusloukkauksia, antaneet tukea asianosaisille ja tehneet vaikuttamistyötä. Paikalliskumppanit ovat heidän kauttaan olleet paremmin mukana hanketoiminnoissa ja saaneet koulutusta johtajuuden vahvistamiseen. Useat nuoret afrokolumbiaiset ja alkuperäiskansoihin kuuluvat dynamisaattorit ovat nyt kyläyhteisöjensä johtajia ja hallitusten jäseniä, ja yksi on valittu alueensa ensimmäiseksi naiskuvernööriksi (CO701).

Vuodenkiertoa seuraava malli läpileikkaavien teemojen sisällyttämiseksi opetukseen on huomattu toimivaksi. Mallia sovellettiin ympäristökasvatuksessa kierrätyksen opetukseen. Kierrätys otettiin opetukseen koulutyöpajojen kautta alkuvuodesta, missä vuositeema esiteltiin, ja eri oppiaineiden opettajat (historia, yhteiskuntaoppi, maantieto, biologia, fysiikka, kemia, matematiikka, englanti, swahili) etsivät opetussuunnitelmadokumentista yhtymäkohdat. Tämän jälkeen opettajat suunnittelivat ja toteuttivat vuositeemaan liittyvän opintokokonaisuuden oppilaiden kanssa. Oppimisprosessista kirjoitettiin raportit, ja ne palautettiin hankkeen syyskuun kampus-workshopin aikana. Raportit esiteltiin hankkeen toisen koulu-workshopkierroksen yhteydessä lokakuussa ja arvioitiin erillisen lomakkeen perustella. Parhaimmat raportit tekivät koulut palkittiin. Tämänkaltaisen vuosiseurannan on jo huomattu tehostavan toimintaa positiivisen kilpailun ja palkitsemisen kautta (TZ701).

Toisen kumppanijärjestön vahva mukanaolo katastrofihankkeiden koordinoinnissa on selkeästi vahvistanut kumppanijärjestön kapasiteettia ja tukenut prosesseja, joita Suomen Lähetysseura on edistänyt, kuten tulosperustaisuutta (NP702).

Uusi etelän maiden **South-South-vertaisoppimishanke**, jonka tavoitteena on kapasiteetin vahvistaminen Mauritanian ja Senegalin kumppaneiden välillä toi uutta oppimista molemmille kumppaneille. Yhteistyötapaamiset, hankevierailut, kapasiteetin vertaiskartoitukset ja koulutukset toivat näkökulmaa sekä uusia toimintatapoja oman työn suunnitteluun ja hankehallintoon. Yhteistyö paransi jo ensimmäisenä vuonna vuosiraportoinnin laatua ja lisäsi ilmastonmuutokseen liittyvää tiedonvaihtoa paikallistasolla. Molemmat osapuolet kokivat yhteistyön erittäin mielekkääksi ja hyödylliseksi (XX705).

Vuoden aikana kokeiltiin **uutta** sokeriruo' on, riisin ja heinä sekoituksesta tehtyä **kompostia**, jota käyttämällä saa hyvän sienisadon eikä tarvitse käyttää höyryä tappamaan bakteereita. Komposti on toiminut hyvin kohdekyllissä ja on suhteellisen halpa, sillä sokeriruo' on kuitu on helposti saatava sivutuote (KH701).

Nepalin hankkeissa tehdään **sosiaalisia tilintarkastuksia** ja pidetään kunnallisia ohjauskomiteakokouksia, joiden kautta oikeudenomistajien ääni tulee vastuunkantajien kuultavasti ja dokumentoitavaksi. Samalla vastuunkantajat saavat mahdollisuuden tutustua alueensa yhteisöihin entistä paremmin ja osallistua yhteisöjen tukemiseen. Yhteistyöjärjestö järjestää **”Professional Group Meeting” -päivät** vuosittain, jossa eri asiantuntijat, kuten maatalousasiantuntijat, eri piirikunnista kokoontuvat yhteen jakamaan oppimistaan ja kokemuksiaan (NP709).

Yhteistyökumppani hankkii **Climate Smart -sertifikaatin** hankekyllilleen paikallisviranomaisilta, mikä lisää yhteisöjen omistajuutta ympäristönsuojelusta (NP711).

Hankkeessa hyödynnetään hankkeelle kehitettyä **mobiilisovellusta** syrjittyjen ryhmien ihmisoikeustilanteen kartoittamiseen – datan ja kriittisen massan keräämiseen (NP712).

Hanketyöntekijöiksi on palkattu etnisiin vähemmistöryhmiin kuuluvia työntekijöitä. Tämä tekee etnisten vähemmistöryhmien kanssa työskentelyn helpommaksi ja sujuvammaksi sekä edistää hankkeen kulttuurista kestävyyttä (KH701). Vastaavasti vammaisten henkilöiden toimiminen kouluttajina vammaisille henkilöille lisää uskottavuutta ja luottamusta kohderyhmän keskuudessa. Tieto tulee omakohtaista kokemusta omaavalta henkilöltä ja on siten uskottavampaa (ZA703).

Lähetysseuran yhteistyön kautta kumppanijärjestö on todennut äidinkielen opetuksen merkityksen. Järjestön opetustiimi on kiinnostunut kehittämään hankkeeseen sisältyvää **äidinkielen tutkimuksen tutkimussuunnitelmaa** ja tutkimuksen toteutusta siten, että sillä olisi kansainvälistäkin tutkimuspainoarvoa (NP704).

Lähetysseuran lähettämän mielenterveysasiantuntijan avulla kumppanijärjestön psykologit tutustuivat **kansainvälisesti standardoituihin testeihin**, joita voi käyttää oppilaiden psykologiseen ja koulusuoriutumisen arvioimiseen. Tutustumisen jälkeen järjestö hankki kyseiset testit ja aloitti niiden käyttämisen (NP707).

Kyselytunnit ovat yksi toimiva tapa uusien yhteisten sähköisten työkalujen jalkauttamiseksi säännöllisten koulutusten ohella.

8.2 Oppiminen ja toiminnan ohjaaminen

Oppiminen ohjaa toimintaa jatkuvan dialogin ja seurannan, ajoittaisen raportoinnin ja pistemäisten arviointien ja tarkastusten pohjalta. Toimintaympäristöön, riskeihin ja seurantatietoihin reagoidaan ajantasaisesti ja suoraan. Kumppaniorganisaatioiden ja sidosryhmien kanssa käytävästä dialogista saadaan jatkuvasti arvokasta tietoa. Vuosikellon mukaiset yhteiset ohjelma- ja työaluetason kokoukset edistävät eri alueiden välistä oppimista ja hyvien käytäntöjen leviämistä.

Sisäisen tarkastuksen, tilintarkastusten ja arviointien tuloksia sekä johdon vastineiden toteutumista seurataan systemaattisesti. Jatkotoimenpiteet tyypillisesti sisältävät henkilöstön koulutusta tai muuta kapasiteetin vahvistamista, uusien ohjeistusten laatimista tai päivittämistä, vuosisuunnitelmien päivittämistä, resurssien uudelleen allokointia, erityistarkastuksia ja tarvittaessa rahoituksen jäädyttämisen, mikäli varsinaisia epäselvyyksiä esiintyy. Taloushallinnon seuranta vahvistetaan muun seurannan osana ja ohjeistuksia ja työkaluja kehitetään edellisten tilintarkastussuosituksen pohjalta. Taloushallintojärjestelmä uusittiin, ja uudet tilintarkastusohjeet otettiin käyttöön.

Oppimista tapahtui järjestettyjen koulutuksien yhteydessä, joissa jaettiin kokemuksia eri työalueilta. Lisäksi vuotuinen Annual Review Meeting lokakuussa käsitteli vuosiraportointia, sen havaintoja ja siitä oppimista viitoittaen käytännön painopisteitä jatkototeutukselle. Ulkoministeriön kumppanuusneuvottelut puolestaan tarjosivat palautetta ohjelmasuunnitelmaan, -toteutukseen ja raportointiin, mikä huomioitiin ohjelman revisiossa alkuvuodesta 2018 sekä muokatussa ohjelman vuosiraportissa.

8.3 Toteutus ohjelmavuosina 2019–2020

Ohjelmakauden toisena toteutusvuotena 2019 hanketyö jatkuu suunnitellusti. Kaiken toiminnan keskiössä ovat syrjittyjen ja heikossa asemassa olevien ihmisoikeuksien toteutuminen. Lähetysseuran strategian väliarvioinnin jälkeen kokonaisuutta tarkastellaan uudelleen.

Henkilöavun sisältö ja tarve arvioidaan niissä maissa, joissa viisumikäytännöt ovat muuttuneet (Nepal) tai joissa hankekonteksti on muuttunut (Senegal, Mekongin alue) alkuperäiseen ohjelmasuunnitelmaan nähden. Muutokset ovat vähäisiä. Etelän maiden välistä oppimista tuetaan esimerkiksi vertaisoppimishankkeella (Senegal–Mauritania) ja tavoitteena on luoda verkostoja Mekongin ja Nepalin kumppaneiden välille hyvien kehitysyhteistyökäytäntöjen ja toimintatapojen vahvistamiseksi. Sosiaalisen tilintarkastuksen mallintamista ja soveltamista muilla työalueilla jatketaan.

Yhteistyö muiden kehitysyhteistyötoimijoiden kanssa jatkuu, ja uusia mahdollisuuksia kartoitetaan. Vammaisten oikeuksia vahvistavaa yhteistyötä tehdään suomalaisten ja kansainvälisten vammaisjärjestöjen kanssa. Lähetysseura vahvistaa EU-hakuprosessejaan ja osallistuu erityisesti paikallisiin hakuihin yhteistyökumppaneiden kanssa.

Vuoden aikana laaditaan ilmastomuutoksen ja siitä johtuvan katastrofivalmiuden koulutusaineisto. Tätä aineistoa käytetään vuosittain järjestettävissä kumppanikoulutuksissa, joiden päätteeksi jokaisella yhteistyöorganisaatiolla on oma toteutettavissa oleva DRR-valmiussuunnitelma. Vuoden aikana Lähetysseura kehittää yhteisöpohjaista päästökompensaatiojärjestelmää, jossa yhdistyvät hiilinielun kasvattaminen ja yhteisöjen elinkeinojen kehitys.

Lähetysseura kehittää myös ohjeistuksiaan ja seurantajärjestelmäänsä säännönmukaisesti.

LIITTEET

1. Ohjelman hankkeet ja kumppanit 2018
2. Tavoitteittain eriteltyt tulokset ja tuotokset
3. Talousraportti
4. Tilintarkastajan raportti ja tilintarkastuskertomus
5. Omavastuu
6. Henkilöapu
7. Ohjelman seurantataulukko
8. Riskimatriisi
9. Hankearvioinnit, kooste
10. Viestinnällinen tuloslite

LIITE 1: OHJELMAN HANKKEET JA KUMPPANIT

Kehitysyhteistyöohjelman kohdemaissa toteutuneet hankkeet 2018 ja kumppanit			
Hanke-koodi	Hankkeen nimi	Kumppani	Rahoittaja
Bolivia			
BO701	Sumak Kawsay: Yhteisöjen tie hyvään elämään	Bolivian ev.lut. kirkko	UM
BO702	Cepromin: Kaivosalueiden lasten tuki	Centro De Promocion Minera	UM
Botswana			
BW701	KSWSP: Yhteisöt naisten tukena väkivalta	Botswana Gender Based Violence Prevention & Support Centre	UM
BW702	BONELA: Vammaisten oikeus terveyteen Bot	Botswana Network on Ethics, Law and HIV/AIDS	UM
Etelä-Afrikka			
ZA701	Kwa-Zulu-Natal rauha ja sovinto	Kwazulu Natal Christian Council	UM
ZA702	Sukupuoleen perustuvan väkivallan torjunta	Tswane Leadership Foundation	UM
ZA703	Etelä-Afrikan vammaistyö	CBR Education and Training for Empowerment	UM
Etiopia			
ET701	Kuurojen opetuksen tukiohjelma	EECMY/DASSC	UM
ET703	Bench-Majin äidinkielen opetuksen kehittäminen	Summer Institute of Linguistics - Ethiopia	UM
ET704	Vammaisten yhteisöpohjainen voimaannuttaminen	EECMY/DASSC	UM
ET705	Yhteisöpohjainen kokonaisvaltainen terve	EECMY/DASSC	UM
ET706	Habrun ja Legehedan alueen naisten voimaannuttaminen	EECMY/DASSC	UM
ET707	Vähemmistöryhmien tasavertainen inklusio	EESMY/DASSC	UM
ET709	EMIC-äidinkielen opetuksen tukihanke	Summer Institute of Linguistics-Ethiopia	Helsingin seurakuntayhtymä
Kambodža			
KH701	iBCDE alkuperäisyhteisöjen kehittäminen	International Cooperation Cambodia	UM
KH702	First Step: Poikien hyväksikäytön ehkäisy	First Step	UM
KH704	Vammaisten lasten yhteisöpohjainen tuki	Komar Pikar Foundation	UM
KH703	Mlup Russey: Nuorten laitostumisen ehkäisy	M'lup Russey	UM
KH705	CWS ruokaturvan vahvistaminen	Church World Service	Felm
KH706	Chab Dai ihmiskaupan uhrien tuki	Chab Dai	Felm
Kolumbia			
CO701	LML:n ihmisoikeusohjelma	Luterilainen maailmanliitto	UM
CO702	Väkivallasta sovintoon	Kolumbian ev.lut. kirkko	UM
CO703	LML: Miinauhrien tuki Araucassa	Luterilainen maailmanliitto	UM
Laos			
LA701	LML:n yhteisönkehittämishjelma (Laos)	Luterilainen maailmanliitto	UM
LA702	Akha-yhteisöjen kehittämishanke Main läänissä	World Renew	UM
Nepal			
NP702	SUS Uplift yhteisönkehittämishanke	Samari Utthan Sewa	UM
NP703	Sanjal rauhantyö	Santhagat Bikas Sanjal	UM
NP704	UMN:n opetushanke	United Mission to Nepal	UM
NP705	Forward Looking vammaistyön kehittäminen	Forward Looking	UM
NP706	Shanti: Dhading yhteisön terveydenhuolto	Shanti Nepal	UM
NP707	CMC-N mielenterveystyön kehittäminen	Center for Mental Health and Counselling of Nepal	UM
NP708	"Koshish" Vaikuttamistyö vammaisten oikeuksista	Koshish	UM
NP709	Vuoristoyhteisöjen naiset kehityksen moottoreina	Sahas Nepal	UM
NP711	Udayapurin metsityshanke	Sahas Nepal	Felm, ilmastorahasto Hope Fund
NP712	Local2Global/ESCR Yearbook Nepal	Luterilainen maailmanliitto	UM

NP713	Disability Inclusive DRR (DIDRR) in Floo	Luterilainen maailmanliitto	UM
Senegal			
SN701	Opetushanke kansallisilla kielillä	Senegalin ev.lut.kirkko	UM
Tansania			
TZ701	PITA: Osallistava opetus	Tansanian ev.lut.kirkko/TUMA	UM
TZ703	Kilwan yhteisönkehittämishjelma	Tanganyika Christian Refugee Service	UM
TZ704	TCRS/Morogoron yhteisönkehittämishjelma	Tanganyika Christian Refugee Service	UM
TZ705	Kishapun yhteisön kehittämishanke	Tanganyika Christian Refugee Service	UM
TZ706	Ihmisarvoinen elämä vammaisille Usambara	Tansanian ev.lut. kirkko	UM
TZ707	Kishapun metsityshanke	Tanganyika Christian Refugee Service	Felm, ilmastorahasto Hope Fund
Zimbabwe			
ZW701	GGG: Gwain isoäidit kasvattajina	Gwain isoäidit	UM
ZW703	JJA: Vammaisten oikeudet ja kuntoutus yhteisöpohjaisesti	Jairos Jiri Association	UM
Alueellinen			
XX704	EDAN vammaisten oikeuksien ja tasa-arvon...	Ecumenical Disabilities Advocates Network	UM

Suomen Lähetysseuran katastrofihankkeet vuonna 2018

Maa	Katastrofi	Tuen sisältö	Toteutunut rahoitus
Kolumbia	venezuelalaispakolaisten avustus	ravinto, suoja, terveys, vesi ja sanitaatio	30 000 € keräys
Etiopia	maan sisäisten pakolaisten avustus	ravinto, vesi ja sanitaatio	34 500 € UM/Keo-30
Etiopia	kuivuus	ravinto	50 000 € keräys
Mauritania	tulvat	ravinto, suoja, terveys	50 000 € keräys
Nepal	katastrofivalmiuden kehittäminen, vammaiset henkilöt DiRR	koulutus	30 000 € UM/Keo-30
Palestiinalais-alueet	levottomuudet Gazassa	terveys	30 000 € keräys
Senegal	dengue-epidemia	terveys	4 000 € keräys
Tansania	tulvat	terveys, ravinto	20 000 € keräys
Tansania	tulvat	hätämajoitus, ruokaturva, terveys, vesi ja sanitaatio, vammaiset henkilöt	60 000 € UM/Keo-30
Zimbabwe	kuivuus	vesi ja sanitaatio	100 000 € keräys
Yhteensä:			408 500 € UM/Keo-30 osuus: 64 500 €

LIITE 2: TAVOITTEITTAIN ERITELLYT TULOKSET JA TUOTOKSET

Teema 1: Syrjittyjen oikeudet – Puolustamme syrjittyjen ihmisarvoa

TAVOITE 1: Sukupuolen vuoksi syrjityt naiset ja tytöt tunnistavat uusia mahdollisuuksia ja hyödyntävät niitä

Sukupuolen perusteella tapahtuvan syrjinnän vastainen työ keskittyy yhtäältä naisten toimeentulon ja työllisyyden parantamiseen sekä toisaalta yleisempien naisten ja tyttöjen voimaantumista haittaavien toimintaympäristön esteiden ylittämiseen. **47 060 naisella ja tytöllä** on aiempaa paremmat mahdollisuudet **elinkeinon, oman elämänsä ja oikeuksiensa edistämiseen**.

Yhteensä **20 563 naisen ja tytön** sekä **36 918 yhteisön jäsenen tietoisuus** naisten ja tyttöjen oikeuksista lisääntyi raportointivuoden aikana.

Syrjittyjen kokemuksia: ”Työskentelen yhdessä mieheni kanssa. Ennen hankkeen tukea meillä ei ollut mitään, millä olisimme voineet viljellä pientä maapalasta ja saada ruokaa perheelle. Tein raskasta työtä. Meillä ei ollut myöskään karjaeläimiä, ei edes yhtä kanaa. Meidän oli lähdettävä aikaisin aamulla etsimään polttopuuta myytäväksi Mersan kaupungin torille 15 kilometrin päähän. Lapseni ja mieheni keräsivät polttopuita myös vapaapäivinä ja viikonloppuisin. Joskus kysyimme opettajalta lupaa, että lapset voisivat jäädä pois koulusta ja osallistua keräämiseen. Lapset onneksi säilyivät edelleen koulun kirjoilla eivätkä pudonneet pois opetuksesta. Minulla on 0,25 hehtaaria viljelysmaata, jota joskus vuokraan toisille viljelijöille osuuskuntatoimintana. Ennen sain vain vähän satoa maapalaltani, koska en voinut käyttää lannoitteita niiden korkean hinnan vuoksi. Kun elin tässä kurjassa tilanteessa, (...) hanke käynnistyi alueellamme. Hankkeessa perustettiin ryhmä, johon myös minä liityin”.

Taloudellisesti köyhien naisten järjestäytyminen ja eläinten kasvatuksen aloittaminen on tärkeä toimintamalli naisten voimaannuttamiseksi. Lampaiden ja vuohien kasvattaminen sekä säästö- ja lainaryhmien toiminnan yhdistäminen parempaan rehutuotantoon tuottaa kestäväää muutosta naisten toimeentuloon. Liittyttyään toimintaan rouva alkoi nähdä elämässään uutta tarkoitusta ja merkitystä. Viikoittainen säästäminen auttaa rouvaa saamaan kasaan varoja paremmin kuin aiemmin. Saatuaan lampaan hoidettavakseen ensimmäiset karitsat luovutetaan seuraavalle lainaryhmän jäsenelle. Jäsenet kohtelevat saatuja eläimiä yhteisenä pääomana, mikä vahvistaa toimintaa ja pitää sitä yllä. Rouva ansaitsi niin paljon, että hän pystyi ostamaan perheen tarvitseman ruoan, maksamaan lasten koulukulut ja aloittamaan pienyritystoiminnan torimyyjänä saamansa alkupääoman ansiosta. Lisäksi hän osti hiehon omiin tarpeisiinsa. Hänen mielestään naisten voimaannuttamishanke on muuttanut hänen elämänsä. (Nainen, Etiopia, Habrun ja Legehidan alueen naisten voimaannuttaminen, ET706).

Musliminainen, Najina Ansari, on naisten rauhanverkoston koordinaattori Khajuran kunnassa Bankessa. Ennen hänen elämänsä rajoittui hänen omaan kotiinsa. Hänen mukaansa hänen yhteisössään naiset eivät saaneet mennä kodin ulkopuolelle eivätkä tavata ulkopuolisia. He eivät saaneet puhua yhteisön miesten läsnä ollessa, ja heitä syrjittiin kulttuurillisin, uskonnollisin ja sukupuoleen liittyvin perustein. Kun yhteisön rauhanhanke ”Community peace for sustainable development” alkoi, naiset muodostivat ryhmiä, joissa he keskustelivat eri aiheista ja saivat tietoa naisten oikeuksista. Ryhdyttyään verkoston koordinaattoriksi Najina Ansari on saanut lisää vastuuta. Osallistuessaan yhteisön aktiviteetteihin hän on saanut tuoda esiin omia näkökulmiaan ja edistää marginalisoitujen naisten oikeuksia. Hän on yhdessä muiden organisaatioiden sekä maaseutukunnan aluetoimiston kanssa myötävaikuttanut naisten oikeuksien toteutumiseen. Hanke on tarjonnut musliminaisille mahdollisuuden tulla yhteen ja verkostoitua sekä korottaa äänensä oikeuksiensa loukkaamista vastaan. Naisten rauhanverkoston aktiviteetit ovat johtaneet siihen, että yhteisön luottamus heihin on lisääntynyt. Verkoston jäsenet ovat myös ymmärtäneet koulutuksen tärkeyden ja ovat lähettäneet tyttölapsia kouluun. Najina Ansari on oppinut analysoimaan, selittämään ja vakuuttamaan ihmisiä oikeasta ja väärästä, ja tämä on lisännyt ymmärrystä ihmisten keskuudessa. (Sanjal rauhantyö-hanke, NP703, Nepal)

1.1 Naisten toimeentuloedellytykset ja työllistyminen ovat kohentuneet

Yhteensä **7 167 naisen ammatillisen osaamisen** ja toimeentulon taidot vahvistuivat raportointivuoden aikana. **4 088 naisen tulot kasvoivat** raportointivuoden aikana.

Sukupuoleen perustuvan syrjinnän vastaisista hankkeista **2 864 (75 %) kotitaloudella** on nyt yksi **pysyvä ruoanlähde** aiempaa enemmän. Vastaavissa hankkeissa **tavoitettiin 4 602 pienviljelijää.**

5 080 kotitaloudessa on nyt uusi **kestävää kehitystä edistävä ja/tai ilmaston muutokseen vastaava** maatalouden **tuotantomenetelmä.**

Hankkeista raportoitujen tulosten (*outcome*) mukaan muutosta on saatu nopeasti aikaan **naisten tulotasoissa ja toimeentulossa.** *Boliviassa* käsityöläisten kattoyhdistyksen ja paikallisyhdistysten hallinnolliset valmiudet kehittyivät ja toiminta sai lisää puhtia, mm. paikallisyhdistykset kehittivät omat vuosisuunnitelmansa ja saavuttivat näin lisää itsenäisyyttä. Kasvaneet hallinnolliset taidot auttoivat naisia käsityömyymälän hoitamisessa sekä tuotteistamisen ja myynnin kehittämisessä (BO701).

Etiopiassa 90 prosentilla toimeentulon kehittämishankkeisiin osallistuneista naisista tulot nousivat raportointivuonna. 95 prosenttia maanviljelykoulutukseen osallistuneista naisista pystyi elättämään perheensä (ET707). Pienlainaryhmiin osallistui 2 770 naista, joita koulutettiin yrittäjyydessä. Naisten taidot kirjanpidossa ja oman talouden hallinnassa paranivat, ja he pystyivät kantamaan vastuun itsenäisemmin perheensä taloudesta. 75 prosentilla hyödynsaajista tulot paranivat raportointivuonna. Viljelyn tehostamiseksi rakennettujen kastelukanavien ansiosta maanviljelijöiden tulot kasvoivat 3 000–5 000 birristä 8 000–10 000 birriin kuukaudessa. Viljelymaiden kasteluun rakennetut kastelukanavat paransivat viljelyn tehokkuutta, ja koulutusten myötä 96 prosenttia hyödynsaajista osasi hyödyntää uusia viljely- ja kastelutekniikoita. Naiset voimaantuivat elinolosuhteiden parannuttua. Heidän arvostuksensa myös nousi yhteisöissä, ja he saivat tunnustusta saavutuksistaan. Naisten johtamistaidot paranivat heidän johtaessaan omia naisryhmiään, ja sukupuoleen perustuva väkivalta väheni yhteisöissä. (ET706).

Kambodžassa koko sadon menettämisen uhka naisten ja heidän perheidensä elämässä kuivuuden tai tulvan seurauksen väheni hankekylissä viljelylajikkeiden monipuolistamisen ja vedenkäytön järjeistämisen myötä. Kumppani pystyi tarpeen tullen antamaan hätäapua erityisesti naisille ja tytöille hankealueella ja sen ympäristössä melko nopeasti. Noin 1 200 naista perheineen osasi nyt monipuolistaa kasvien viljelyä ja kasvattaa siipikarjaa ympäristön hyvinvoinnin ja lisääntyvien tulvien sekä kuivuuskausien haasteet huomioonottavalla tavalla. 85 % naisista perheineen ilmoitti viljelevänsä ainakin viittä eri viljelykasvia, ja 88 % oli lisännyt kasvattamansa siipikarjan määrää. 24 % sai lisätuloja pienyrityksistään. Naisten näin perheineen saamat vuosittaiset lisätulot kasvoivat 91 dollarista (2017) 104 dollariin (2018) (KH705).

Myös *Nepalissa* toimeentulo parani ja tulot kasvoivat. Hankealoitteiden myötä yksittäisten hyödynsaajien tulotaso parantui arviolta noin 0,28–2,42 %. 132 yhteisön jäsentä sai hankealoitteiden myötä enemmän toimeentuloa kuin aiemmin, 56:lla oli paremmat maanviljelytaidot, 72 naisella oli paremmat valmiudet oman yrityksen hallinnoimiseen ja yhteys markkinoihin. 17 ompelukurssille osallistunutta naista on sittemmin jakanut tietotaitoaan myös muille. Jo koulutuksen aikana 47 % naisista ansaitsi 500–1000 NPR viikoittain myymällä tuotteitaan, kun ennen koulutusta heillä ei ollut töitä lainkaan (NP702).

Länsi-Afrikassa naisten osallistuminen yhteisöissä on lisääntynyt. Naiset ovat voimaantuneet ja tulleet itsenäisemmiksi ja aktiivisemmiksi alettuaan ansaita rahaa itse (XX705).

Tansaniassa 180 naista ja nuorta 220 tavoitetusta työllisti itse itsensä esim. kioskimyynnillä, viljelemällä puutarhaa, pienkarjanhoidon, kalanhoidon tai säästö-lainaryhmän turvin (TZ704). Naisten osuus kylätason tulonhankkimisryhmissä kasvoi vuoden 2017 15,6 prosentista 65 prosenttiin. Naiset pystyivät nyt ostamaan perheelle ruokaa, terveyspalveluja ja koulutarvikkeita. (TZ703). Naiset pystyivät myös maksamaan lainansa takaisin (säästö-lainaryhmissä) ja jäämään voitolle (TZ705).

Naisten ja tyttöjen ruokaturva vahvistui. *Etiopiassa* naisten ruokaturvakoulutusten seurauksena naiset pystyivät parantamaan ruoan tuottavuutta. 23 prosentilla ruokaturva parani. (ET706)

Kambodžassa naisten ja heidän perheidensä ruokavalio monipuolistui ja kotihygienia parani. Sen ansiosta terveyskeskusten hoitoa tarvitsevien vakavasti ja akuutisti alaravittujen lasten määrä väheni vuoden 2016 22 prosentista 10 prosenttiin vuoden 2018 lopussa. 784 naista, ml. odottavia ja uusia äitejä, oppi parantamaan omaa ja lastensa terveys-, ravinto-, ja hygieniatilannetta 28 kylässä. (KH705). Noin 1 200 naisella perheineen on nyt taitoja ja tietoja monipuolistaa viljelykasvejaan ja kasvattaa siipikarjaa ympäristön hyvinvoinnin ja lisääntyvien tulvien sekä kuivuuskausien haasteet huomioonottavalla tavalla. (KH705)

Nepalissa 327 naista sai koulutusta tasapainoisesta ruokavaliosta, mm. tietyn jauhon käytön osalta. Koulutuksen jälkeen kaikki hyödynsivät oppimaansa käytännössä, ja tietoja oli jaettu myös 105 muullekin äidille. 184 kotitaloutta sai koulutusta vihannesten viljelystä ja karjanpidosta. Hankevuoden päättymiseen mennessä 15 % oli saanut kymmenen eri lajin vihannesten siemeniä, mikä auttoi monipuolistamaan heidän ravintoaan. 78 kotitaloutta tuettiin kotipuutarhan kehittämisessä ja 61 lisäsi uusia lajeja. Hankkeessa juhlittiin kansainvälisiä ruokaturvaan liittyviä päiviä ja annettiin teknistä tukea paikallistasolla neljän avustajan voimin (NP709).

Tansaniassa Kilwan hankealueen ruokaturva parani merkittävästi. Yli 60 prosentilla hankealueen kotitalouksista oli varaa kolmeen ateriaan päivässä (aamiainen, lounas, illallinen), kun lähtöarvo oli vain 7 % (2016). Kaikkiaan 40 % hankealueen kotitalouksista (v. 2016: 8 %) pystyi säästämään ylijäämäruokaa niin, että sitä riitti perheen tarpeisiin seuraavan kahdeksan kuukauden ajan (TZ703). Morogorossa 320 kotitaloutta (vertailuarvo 108) sai riittävästi ravintoa kaikkina vuodenaikoina vuoden 2018 aikana. Tämä oli seurausta mm. uusien lajikkeiden käyttöönotosta, tuotteiden arvonlisäyskoulutuksesta, maaperän kestävästä käytöstä ja kastelujärjestelmien käyttöönotosta (TZ704).

Yhteisöjen tietoisuus ja ymmärrys ympäristönhoidosta ja ruokaturvasta kasvoi Kishapussa. Sellaisten kotitalouksien, joissa istutetaan yli 20 puuta, määrä kasvoi 3 176/5 776 kotitaloudesta (2017) 4 467/5 776 kotitalouteen (2018). 3 465 perhettä kasvatti kuivuutta kestäviä lajikkeita, kuten durraa tai hirssiä, varmistaakseen perheen ruokaturvan koko vuoden ajaksi. Yhteensä 12 alakoulua ja 2 yläkoulua istutti pihoihilleen 1 000 puuta. Vuoden aikana istutettiin yhteensä 25 300 puuta kotitalouksien, koulujen ja terveysasemien pihoihille. Ympäristökasvatuksen tuloksena tuottamattomasta maasta tuli tuottavaa. Tätä edesauttoi siirtyminen ympäristöystävällisiin viljelymenetelmiin, kuten luomuviljelyyn ja peltometsäviljelyyn. Kotitaloudet, jotka ryhtyivät kestävään viljelyyn, pystyivät tarjoamaan perheelleen kahdesta kolmeen ateriaan päivässä (TZ705).

Länsiafrikkalaisessa Mauritaniassa hankeväestön ruokaturvasta on huolehdittu myös katastrofien aikana, ja sähköä on nyt saatavilla. Kylissä on otettu käyttöön parempia viljelymenetelmiä. Senegalissa testipuutarhoista saadun sadon myötä perheiden ruokamenot ovat pienentyneet, ja rahaa on säästynyt lasten koulumaksuihin ja terveydenhoitoon. Ravinto on myös monipuolistunut uusien vihanneslajikkeiden myötä. Ruokaturva ja kylien omavaraisuus on varmistettu myös katastrofeissa viljapankkien ansiosta Mauritaniassa. Mauritaniassa aurinkopaneelien ansiosta kylissä pystyy lataamaan kännykkänsä sekä saa lamppuun valoa (XX705).

Ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen edistyi. *Tansaniassa* metsityshankkeessa paljaan maan pinta-ala pieneni metsitysalueella selvästi. Puut ja ruohot uusiutuivat metsitysalueella istutuksen ja luonnonmukaisen uusiutumisen ansiosta. Perheiden polttopuun käyttö väheni energiaa säästävien liesien käyttöönoton ansiosta. Näitä liesiä käyttävien perheiden määrä kasvoi 36:sta (2017) 81:een (2018), ja suhteellinen osuus kasvoi tavoiteltua nopeammin (2,8 % v. 2017, 9 % v. 2018). Vuoden 2018 aikana istutettiin kaikkiaan 37 991 puuta. Näistä 8 800 tainta istutettiin kotitalouksien pihapiiriin, 2 400 koulujen pihoihille ja 26 791 istutusalueelle. Kaikkiaan 50 jäsentä oppi rakentamaan energiaa säästäviä liesiä. Liesiä rakennettiin tavoiteltua enemmän. Vuoden 2018 aikana rakennettiin 91 liettä, kun tavoite oli 63. Kaikkiaan 1 771 yhteisön aikuista jäsentä (903 naista, 868 miestä) ja 819 koululaista (398 tyttöä, 421 poikaa) sai lisää tietoa osallistavasta metsänhoidosta, maan laeista ja metsäpolitiikasta sekä kestävään metsänhoitoon liittyvistä teemoista, kuten energiaa säästävien liesien käytöstä ja vaihtoehtoista, metsänhoitoa tukevista tulonhankintamodoista.

Yhteisön jäsenet selvästi oppivat koulutustilaisuuksissa, sillä he pystyvät nyt huolehtimaan istutetuista puista pihapiirissään. Puidenhoitoon liittyvä tietoisuuden lisäys levisi naapurikyliin, mikä oli odottamaton tulos. Ihmiset hankekylien ulkopuolelta tulivat pyytämään, saisivatko hekin puuntaimia (TZ707).

Yhteisön ymmärrys ilmastonmuutokseen sopeutumisesta parani. Yhteensä 3 292 kaikkiaan 5 776 kotitaloudesta viljeli kuivuutta kestäviä lajikkeita. Yhteisön valmius varautua ympäristökatastrofeihin parani. Yhdeksässä katastrofivalmiuskomiteassa (14:stä) tietotaito ilmastonmuutoksen hillitsemisessä ja siihen sopeutumisessa kasvoi. Näissä ymmärrettiin, että puunistutuksella, kuivuutta kestävien lajikkeiden viljelyllä, vaihtoehtoisilla toimeentulomuodoilla ja varautumissuunnitelmia tekemällä voidaan vaikuttaa asiaan. Katastrofivalmiuskomiteat saivat koulutusta ilmastonmuutokseen sopeutumisesta ja sen hillitsemisestä, mikä lisäsi jäsenten ymmärrystä teemasta. Paikallisjohtajat ja yhteisöt (2 196; 1 198 naista, 198 miestä) oppivat myös ilmastonmuutoksen hillitsemisestä ja siihen sopeutumisesta. Yhteensä 1 131 yhteisön jäsentä (651 naista, 480 miestä) sai lisää tietoa energiaa säästävistä liesistä ja vedenpuhdistusmenetelmästä (SODIS). (TZ705).

Esimerkkejä tuotoksista

Osaaminen ja toimintaedellytykset vahvistuivat, kun naisten käsityöyhdistyksen viiden paikallisyhdistyksen jäsenten tekniset ja tuotantoon liittyvät taidot kehittyivät koulutusten ja ohjatun työssäoppimisen myötä (kaikkiaan 25 koulutustilaisuutta, 119 osallistujaa). 17 naisten käsityöyhdistyksen paikallisyhdistyksen jäsenen hallinnolliset taidot kehittyivät koulutuksissa, joissa he oppivat kirjanpidon perusteita, tietokoneen käyttöä, hallintoa ja markkinointia (Bolivia, BO701).

20 vähemmistöihin kuuluvan Chab-heimon naista koulutettiin pienten märehäijäeläinten hoidossa sekä rehun tuottamisessa, ja jokainen sai kolme lammasta alkupääomaksi. 30 naista, jotka olivat jo organisoituneet hankkeen myötä, saivat lisäkoulutusta pienyrityksyydestä. 22 naista osallistui koulutukseen, jonka avulla he oppivat viljelemään kaalia, sipuleita ja punajuurta (Etiopia, ET707).

28 kylässä kaikkiaan 231 naista (ja n. 70 miestä) oppi kasvattamaan kanoja oikein (ravinto, häkki, terveys ja rokotukset). 23 naista oppi viljelemään sieniä ja 315 naista oppi vihannesten viljelystä kuivuutta kestävin menetelmin (oikea maan käsittely ennen istutusta, kasvilajikkeiden kierrätys ja monipuolistaminen, luonnonmukaisten lannoitteiden ja torjunta-aineiden valmistus ja käyttö) (Kambodža, KH705).

Yhteensä 120 yhteisön jäsentä (75 naista, 45 miestä) sai koulutusta mehiläishoidosta sekä kanojen ja vuohien hoidosta. Hunajaa myytiin 250 litraa, ja vuohien lukumäärä kasvoi. Nämä ovat aiempaa kestävämpiä tulonhankinnan vaihtoehtoja (Tansania, TZ703).

Yhteensä 108 maanviljelijää sai lisää tietoa tuotteiden arvonlisäyksestä (Tansania, TZ704).

Osallistuminen, järjestäytyminen ja verkostoituminen vahvistui, kun äitiryhmät järjestivät 14 tapaamista ja yksi ryhmistä aloitti virallisen rekisteröitymisprosessin. Äitiryhmien ja -verkostojen kapasiteettia vahvistettiin, minkä myötä 42 äitiryhmää onnistui keräämään varoja ja perustamaan rahaston (Nepal, NP706).

Neljän naisten käsityöyhdistyksen kesken toteutettiin vertaisoppimis- ja kokemustenvaihtotilaisuus, johon osallistui 30 henkilöä ja jossa osallistujat jakoivat toimintamalleja ja kehittivät uusia ideoita (Bolivia, BO701).

Vaihtoehtoisiin tulonhankkimismuotoihin siirtyminen lisääntyi. Näitä ovat esim. käsityöt, pienyrityksyys ja säästö-lainaryhmien mahdollistamat vaihtoehdot, jotka kaikki toimivat puskurina ja varautumisena ympäristön ja ilmastomuutoksen aiheuttamiin riskeihin. Yhteisöt tekivät itse päätöksiä sen suhteen, miten ja milloin varautuvat ympäristöön ja ilmastomuutokseen liittyviin riskeihin (Tansania, TZ704).

Vuoden 2018 aikana uusiin katastrofivalmiuskomiteoihin tuli jäseniä yhteensä 142 (64 naista, 78 miestä). Kaikkiaan 1 355 yhteisön jäsentä sai lisää tietoa katastrofivalmiudesta mm. kampanjoiden myötä (Tansania, TZ703).

Ilmastomuutosta ja sen negatiivisia vaikutuksia torjuttiin naisten toimeentuloa, kestävää maataloutta ja ruokaturvaa edistävissä hankkeissa. 11 äitiryhmää ratkoi 11 katastrofivalmiuskysymystä sekä 11 kysymystä liittyen sukupuoleen sekä kahdeksan kysymystä liittyen konfliktisensitiivisyyteen. Yhteisö laati myös katastrofivalmiussuunnitelman (Nepal, NP706).

341 kotitaloutta naisiin kohdistuvissa hankkeissa sai parannettuja riisi- ja maissilajikkeita, joilla on parempi sieto- ja vastustuskyky tuholaisille ja korkeampi tuottavuus. Maatalouden kestävyys parantamiseksi 90 kotitaloutta alkoi valmistaa ja käyttää luomulannoitteita, mikä paransi maaperän laatua, lisäsi tuholaiskontrollia ja lisäsi sadon määrää (Nepal, NP709).

Kuivuutta kestävien vihanneslajikkeiden ja kasvatusmenetelmien (esim. lajikkeiden rotaatio, monipuolistaminen ja tippakastelu) oli naisten ja heidän perheidensä ruokaturvaa parantavan toiminnan keskiössä. Tippakastelun sai käyttöönsä 10 perhettä, ja 30 perhettä sai rahoitusta pienkastelujärjestelmää varten. Kastelujärjestelmä rakennettiin viiden kyläyhteisön viljelykäyttöön. 470 naista perheineen sai istutettavakseen 3 760 mangopuun tainta (Kambodža, KH705).

Yhteensä 3 000 henkilöä (165 naista, 135 miestä) sai oppia puunistutuksesta ja taimitarhojen perustamisesta. Tämän seurauksena koulujen pihoille istutettiin 1 500 puuta, kouluihin perustettiin taimitarhoja ja 16 ympäristökerhoa. Yhteisöt saivat tietoa myös osallistavasta metsänhoidosta ja heidän rooleistaan ja vastuistaan puiden suojelussa. Tavoitteena oli motivoida yhteisöjä määrittämään metsäalueen rajat sekä suunnittelemaan ja hoitamaan metsäalueita. Yhteensä 480 kotitaloutta ryhtyi käyttämään energiaa säästäviä liesiä (Tansania, TZ703).

Yhteisön jäsenet (641 naista, 490 miestä) oppivat istuttamaan puita ja hedelmäpuita viljeltävien lajikkeiden lomaan (peltometsäviljely) (Tansania, TZ705).

Kaikkiaan 2 892 yhteisön jäsenellä (1 735 naista, 1 157 miestä) ja 233 yhteisön johtajalla (67 naista, 166 miestä) on aiempaa parempi tietämys ympäristöön ja ilmastomuutokseen liittyvistä riskeistä ja niihin varautumisesta (Tansania, TZ704).

Perustarpeiden tyydyttäminen vahvistui, kun naiset oppivat mm. keittämään ravintopitoista puuroa ja noudattamaan hyvää hygieniää valmistaessaan ruokaa ja ruokkiessaan lapsia. Kyläterveysryhmät ja -vapaaehtoiset opettivat neljän kurssin kuluessa n. 514 naista, joilla oli yhteensä n. 560 alle 5-vuotiaasta lasta, terveellisen ruokavalion koostumuksesta ja toteuttamisesta kotiloissa. (Kambodža, KH705)

Ruokaturva koheni, kun 184 kotitaloutta sai koulutusta vihannesten viljelystä ja karjanpidosta. Hankevuoden päättämiseen mennessä 15% oli saanut kymmenen eri lajin vihannesten siemeniä, mikä auttoi monipuolistamaan heidän ravintoaan. 78 kotitaloutta tuettiin kotipuutarhan kehittämisessä ja 61 lisäsi uusia lajeja, mikä monipuolisti ruokavaliota. (Nepal, NP709).

1.2 Naisten ja tyttöjen voimaantumisen esteet vähenevät ja heidän mahdollisuutensa tehdä hyvinvointiaan tukevia valintoja ovat kasvaneet

16 787 henkilöä osallistui yhteisöpohjaisiin ryhmiin ja 13 671:llä on parempi pääsy peruspalveluihin tukitoimintojen ansiosta naisten ja tyttöjen oikeuksia edistävässä hankkeissa.

Hankkeista raportoitujen tulosten (*outcome*) mukaan **naisten ja tyttöjen oikeus opetukseen** vahvistui. *Zimbabwessa* vuoden 2018 aikana hankekyllissä yksikään tyttö ei jäänyt koulusta pois suunnittelemattoman raskauden tai varhaisen avioliiton vuoksi. Hankkeen tuki kohdistui erityisesti tyttöihin ja heidän koulunkäyntinsä tukemiseen (ZW701).

Boliviassa monissa alkuperäisyhteisöissä mieskeskeisen kulttuurin vuoksi koulutukset naisten oikeuksista ja tasa-arvosta saattavat herättävät vastustusta. Havaittiin, että Konfliktien ratkaisulla kohti rauhan kulttuuria -teemalla on mahdollista käsitellä helpommin myös perheväkivaltaa ja naisten asemaa. Oppilaitoksissa koulutukset otettiin hyvin vastaan ja koettiin tarpeellisina, sillä paikallisviranomaisilla ei ole toimintastrategioita näihin kysymyksiin. Oppilaitoksissa havaittiin oppilaiden välisten konfliktien selvä väheneminen, ja lisäksi opettajien käyttämän ruumiillisen kurituksen määrä väheni (BO701).

Etiopiassa naisille järjestettyjen perusopetusryhmien myötä luku- ja laskutaidot paranivat 18 prosentilla osanottajista. Nuorten naisten siirtyminen jatko-opintoihin nousi 20 prosentilla, sillä heidän varmuutensa omasta osaamisestaan lisääntyi ja he uskalsivat jatkaa opintojaan koulun keskeyttämisen sijaan (ET706).

Tansaniassa Kilwassa aikuisten lukutaitoluokkiin osallistuvasta 240 henkilöstä (133 naista, 107 miestä) 124 (66 naista, 58 miestä) oppi lukemaan, kirjoittamaan ja laskemaan sujuvasti. (TZ703) Morogorossa puolestaan 212 naista ja 108 miestä eli kaikkiaan 320 ihmistä 480:stä oppi lukemaan, kirjoittamaan ja laskemaan. (TZ704).

Oikeutta opetukseen vahvisti myös **veden ja sanitaation saatavuuden** kehittäminen. *Etiopiassa* koulussa tytöille rakennutettiin vessa, jotta heidän ei tarvitsisi jäädä kuukautisten aikana kotiin, ja tyttöjen koulupoissaolot vähenivät. Tyttöjen jatkokouluttautuminen on yleisempää koulupoissaolojen vähenemisen myötä, sillä he eivät jää jälkeen opetuksesta (ET706).

Kambodžassa 540 tytöllä ja naisopettajalla oli saatavilla puhdasta vettä koulussaan, ja 1 220 tyttöä (ja 1 300 poikaa) sai käyttöönsä kunnollisen käsienspesaaltaan. 624 koululaista (joista 45 % oli tyttöjä) sai käyttöönsä asianmukaisen käymälän koulussaan (KH705).

530 perhettä 28 kylässä sai käyttöönsä puhdasta juoma- ja talousvettä, ja monissa kylissä naisten työtaakka keveni jonkin verran vedenhakumatkan lyhentyessä uusien vesipisteiden tultua käyttöön (KH705). 316 naisella perheineen oli käytössään oma hygieeninen käymälä (KH705).

Pääsy sosiaali- ja terveyspalveluihin vahvistui *Etelä-Afrikassa*, jossa sukupuoleen perustuvan väkivallan vastaisessa hankkeessa etsivä työ tavoitti 2018 yli 2 600 ihmistä, joista noin 1 500 oli pakolaisia. Tavoitetuista noin 40 % oli naisia ja 60 % miehiä. Naisista (tytöistä) suurin osa oli maaseudulta tai muista maista tulleita, ja he elättivät itsensä prostituutiolla. Tavoitetuille tarjottiin psykososiaalista tukea ja neuvottiin terveydenhuollon piiriin (ZA702). *Botswanassa* ilmainen tekstiviestipohjainen neuvontapalvelu sukupuoleen perustuvan väkivallan uhreille käynnistyi. 17 uhria otti yhteyttä saaden psykososiaalista tukea, ohjausta viranomaisten kanssa toimimiseen ja neuvontaa terveyteen liittyen (BW701).

Tansaniassa naiset ja tytöt käyttävät palveluita aiempaa aktiivisemmin. Yhteensä 158 naista ja 125 tyttöä pääsi perhesuunnittelun ja lisääntymisterveyden palveluihin vuoden 2018 aikana. Alle 18-vuotiaiden avioliitot putosivat olemattomiin (2017: 18; 2018: 0). Lisääntymisiässä olevien naisten ymmärrys neuvolatoiminnasta parani, mikä on johtanut äitien haluun vähentää lapsikuolleisuutta ja edistää äitiysterveystä (TZ704). Hiv-tartunnan saaneiden määrä putosi hankealueilla vuoden 2018 aikana (TZ703, TZ704).

Länsi-Afrikan alueellisen hankkeen kohdealueella synnytykset tapahtuvat turvallisesti, ja lasten terveydentilaa valvotaan. Odottavien äitien terveydestä huolehditaan, ja äidit saavat ammattiapua synnytyksessä (XX705).

Osallisuus vahvistui esimerkiksi *Tansaniassa* Kishapussa, jossa naisten osallistuminen päätöksentekoon yhteisötasolla ja perheissä lisääntyi 85 %:iin kun se vuonna 2017 oli vielä 77 %. Naiset ja tytöt tunnistavat ihmisoikeutensa ja lailliset oikeutensa paremmin kuin alkutilanteessa. Kun vuonna 2017 noin 32 % naisista ja tytöistä tunnisti oikeutensa, oli osuus vuonna 2018 jo 45 %. Niiden naisten ja tyttöjen osuus, jotka tunnistivat ja hyödynsivät uusia mahdollisuuksia, kasvoi 65 %:iin (2017: 30,4 %) (TZ705). *Etiopiassa* naisille suunnattujen keskusteluryhmien jälkeen naiset tulivat tulokseen, että he aikovat ilmoittaa kaikista sukupuoleen perustuvasta väkivallasta viranomaisille (ET707).

Esimerkkejä tuotoksista

Perustarpeet täytyivät paremmin, kun puhtaan veden saantia 28 kylässä parannettiin auttamalla kyläläisiä rakentamaan uusia rengaskaivoja (19 kaivoa) ja asentamalla käsipumppuja (21) 1 900 asukkaan käyttöön (joista naisia oli n. 950) sekä opettamalla sadeveden keruuta ja säilytystä 84 perheelle. 16 koulun puhtaan veden saantia parannettiin rakentamalla kuusi pumppukaivoa, asentamalla 55 suodatusjärjestelmää ja yksi vesisäiliö puhtaan veden saamiseksi koululaisten käyttöön. Myös käsienspesualtaita rakennettiin 11 kouluun. Perheitä ja kouluja tuettiin rakentamaan vesikäyttöiset käymälät (316 perhekäymälää ja neljä koulukäymälää) ja käyttämään ja huoltamaan niitä oikein (Kambodža, KH705). 211 tyttöä koulutettiin ympäristöystävällisten terveysiteiden tekemisestä, mikä paransi heidän kuukautishygieniaansa ja vähensi poissaoloja koulusta. 695 oppilasta sai henkilökohtaisen hygieniapakkauksen, jota he käyttävät ja opastivat myös vanhempiaan käyttämään (Nepal, NP709).

Syrjivät asenteet, rakenteet ja käytännöt vähenivät. Sukupuolten välisen tasa-arvon koulutukseen osallistui 270 ihmistä (148 naista ja 122 miestä) (Tansania, TZ703). Sukupuolten välistä tasa-arvoa ajavia kampanjoita järjestettiin vuoden 2018 aikana seitsemän. (Etelä-Afrikka, ZA702). 30 naista koulutettiin haitallisten perinteiden vaaroista, 55 naista sai koulutusta ja tietoa sukupuolittuneesta väkivallasta, perheväkivallasta, seksuaalisesta ja henkisestä väkivallasta, vaarallisista raskauksista ja naisten ympärileikkauksista. (Etiopia, ET707). Hiv-positiiviset otettiin aiempaa paremmin mukaan yhteisön toimintoihin. Kaikkiaan 546 naista (ja 334 miestä) oppi koulutusten ja kampanjoiden kautta, miten hiv-tartunnan voi saada (Tansania, TZ704).

Peruspalvelujen saatavuus ja laatu vahvistui, kun 914 tyttöä ja 210 naista saivat koulutusta lisääntymisterveydestä. Myös terveysiteitä jaettiin. Hankekyllissä seitsemän naista kymmenestä käytti perhesuunnittelun menetelmiä ja oli tietoisia sukupuolitaudeista. 3 500 ihmistä saavutettiin hiv-tietokampanjalla (urheilu- ja pelitapahtumat, posterit). Tämän yhteydessä 59 naista (60 miestä) testasi statusensa vapaaehtoisesti (Tansania, TZ703). Naisten ja tyttöjen tietoisuus (1 361 naista, 984 miestä) lisääntymisterveydestä ja perhesuunnittelusta auttoi heitä suunnittelemaan elämänsä. Yhteensä 385 naista käytti perhesuunnittelun menetelmiä (2017: 100 naista) (Tansania, TZ705). Terveyskeskukseen alettiin rakentaa odotustilaa naisille turvallisen synnytyksen edistämiseksi. 70 prosenttia rakennuksesta valmistui. (Etiopia, ET707).

Omanarvontunnon ja päätäntävällän vahvistumisesta kertoo se, että naiset rohkaistuivat ottamaan oman tilansa hankkeen myötä, kun aiemmin Eid-juhlan aikaan tietyt tilat oli perinteisesti varattu miehille. Hanke myötävaikutti siten naisten itsetuntoon ja rohkeuteen. Kun tietoisuus on kasvanut sukupuolten välisestä tasa-arvosta, myös naisten kohtaama syrjintä kotitalouksissa ja yhteisöissä on vähentynyt (Nepal, NP703). Naisten osallistuminen erilaisten ryhmien toimintaan lisääntyi ja heidän osuutensa näissä oli 65 %. Naiset saivat myös johtopaikkoja, ja heidän ideoitaan kuunneltiin ja otettiin huomioon päätöksenteossa. Ryhmien johtajista 70 % on naisia (95/136) (Tansania, TZ705). Naisille järjestettiin keskustelutilaisuuksia tietoisuuden lisäämisestä terveydenhuollossa, haitallisista perinteistä luopumisesta (naisten ympärileikkaukset), hivin ja aidsin vastaisesta työstä sekä perheväkivallasta (ET707). Naisille järjestettiin koulutus puhtaan juomaveden tärkeydestä. He perustivat komitean ylläpitämään lähteen puhtaanapitoa kestävästi (Etiopia, ET706).

TAVOITE 2: Vammaiset henkilöt elävät omaehtoisesti esteettömämmässä ympäristössä osana yhteiskuntaa

Vammaisiin henkilöihin kohdistuvan syrjinnän vastainen työ käsittää yhtäältä heidän omien voimavarojensa ja oikeuksiensa tukemisen ja toisaalta ympäristöstä nousevien haasteiden ylittämisen ja esteettömyyden.

11 440 vammaisella henkilöllä on aiempaa paremmat mahdollisuudet **elinkeinonsa, oman elämänsä ja oikeuksiensa edistämiseen**.

511 vammaisen henkilön tulot ovat kasvaneet ensimmäisen toimintavuoden aikana.

Vammaisten asemaa parantavien hankkeiden piirissä olevista vammaisista hyödynsaaajista **15 064:llä (80,5 %) on virallinen vammaisstatus** tai muu peruspalveluihin ja tukiin oikeuttava status.

Syrjittyjen kokemuksia: Francistownissa asuva 52-vuotias vammaisen tyttären äiti kertoi, kuinka ymmärsi vammaisten oikeudet yhdessä hankkeen järjestämässä tilaisuudessa. Hänen pyörätuolissa olevalta tyttäreltään oli kielletty työharjoittelupaikka hänen vammaisuuteensa vedoten. Ymmärrettyään, että toiminta oli vastoin lakia, hän valitti asiasta työharjoittelua ohjaaville viranomaisille. Viikon kuluttua valituksesta hänen tyttärelleen löytyi harjoittelupaikka. *(Nainen, Vammaisten oikeus terveyteen Botswanassa-hanke, BW702, Botswana.)*

Believe Tembo on vuonna 2002 syntynyt cp-vammainen tyttö Ngarwen kylästä, Mudzin maakunnasta. Hankkeen työntekijät löysivät Believeen tehdessään kartoitusta kotitalouksien parissa. Tuolloin Believeellä oli tapana käydä koulua vain kahtena tai kolmena päivänä viikossa, sillä noin seitsemän kilometrin mittainen koulumatka oli hankala vanhalla pyörätuolilla. Järjestö ohjasi Believeen Ngarwen peruskoulusta Nyamuwangan inklusiiviseen kouluun, jossa Believe pääsi 5. luokalle. Hän sai myös uuden pyörätuolin vanhan tilalle. Työntekijät vierailivat inklusiivisessa peruskoulussa vuoden 2018 lopussa, kolmannen lukukauden päätteeksi, arvioidakseen Believeen tilanteen. Koulun rehtori kertoi Believeen koulumenestyksen olevan hyvä erityisesti kielissä. Puolimatkan kodin hoitajat lisäsivät myös, että Believeen sosiaaliset taidot olivat kehittyneet hyvin. *(Vammaisten oikeudet ja kuntoutus yhteisöissä, ZW703, Zimbabwe.)*

2.1 Vammaiset henkilöt käyttävät omia voimavarojaan oman elämänsä kehittämiseksi ja oikeuksiensa ajamiseksi

12 251 vammaista henkilöä tuli **tietoisiksi oikeuksistaan**.

822 vammaisen henkilön **ammattilliset ja toimeentuloon liittyvät taidot** kasvoivat.

796 vammaista henkilöä osallistui **yhteisöpohjaisten ryhmien** toimintaan.

Hankkeista raportoitujen tulosten (*outcome*) mukaan vammaisten henkilöiden elintasossa ja omaehtoisuudessa nähtiin ensimmäisiä positiivisia muutoksia. **Oikeus toimeentuloon ja työhön** vahvistui. *Tansaniassa* 13 % (27/210) hankkeen vammaisista henkilöistä onnistui parantamaan elintasoaan vuoden 2018 aikana Kishapussa (TZ705). Usambarassa yhteensä 227 vammaista lasta ja nuorta sai mahdollisuuden parantaa taloudellista asemaansa mm. yrittäjyyskoulutusten kautta. Yhteistyötä tehtiin myös Abilis-säätiön kanssa, joka tuki sovitusti joitain ryhmiä alueella. Aiempaa omaehtoisemmin elävien lasten ja nuorten määrä kasvoi vuoden 2018 aikana. Pienyrittäjyysryhmien 175 jäsenestä 107 oli vammaisia lapsia ja nuoria. He oppivat tärkeitä käden- ja myyntitaitoja, ja heidät hyväksyttiin nyt yhteisön täysivaltaisiksi jäseniksi (TZ706).

Etiopiassa toimeentulon kehittämis- sekä pienyrittäjäkoulutusten myötä 96 prosentilla tavoitetuista sai paremmat tulot ja he pystyivät lähettämään lapsensa kouluun. Vammaisten henkilöiden toimeentulon kehittämisen ja tulojen kasvun myötä 15 prosentilla omanarvontunto nousi heidän pystyessään elättämään perheensä ja takaamaan lastensa koulunkäynnin Dessiessä ja Kombolchassa (ET704). Kuurojen opetuksen tukiohjelmassa 18 kuuroa työllistyi erilaisten pienyrittäjäyyskurssien avulla, ja heistä viidellä tulot nousivat raportointivuoden aikana (ET701). *Nepalissa* 263 vammaista henkilöä työllistyi tai työllisti itsensä ensimmäisen hankevuoden aikana 2018 Dhadhingissa, Kaskissa, Bankessa ja Kailalissa (NP705).

Osallistuminen ja oikeuksien edistäminen edistyi *Nepalissa*, jossa vammaisten henkilöiden omia ryhmiä autettiin ajamaan jäsentensä etuja yhteisöissään, julkishallinnossa ja vammaisetusasioissa. Vammaisten henkilöiden ryhmä pyrki saamaan julkisia varoja toiminnalleen, ja Jwalamukhin ja Sidhalekhin kunnat tekivät sitoumuksia julkisten varojen allokoimisesta (NP706). Vammaisten henkilöiden johtamistaitoja kehitettiin, jotta he osaavat toimia entistä paremmin ryhmiensä (*self-help groups*) ja vammaisjärjestöjen johdossa. Heistä tuli muutosagentteja, jotka toimivat kaikkien vammaisten henkilöiden oikeuksien puolesta. 31 ryhmää järjesti vaikuttamistilaisuuden, jossa tavoiteltiin julkista valtaa allokoimaan varoja vammaisille henkilöille, panostamaan esteettömään infrastruktuuriin ja tulonhankkimismahdollisuuksiin. Paikallistasolle suuntautuneen vaikuttamistyön seurauksena paikallisviranomaiset ryhtyivät toimiin vammaiskorttien myöntämiseksi (NP705).

Itäisessä Afrikassa hankkeen päättyessä kaikkiaan 374 vammaisella henkilöllä (v. 2018 aikana 79) oli mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa kirkon kehityshankkeisiin eri tavoin. Näitä tapoja olivat mm. tietoisuuden lisääminen vammaisten henkilöiden oikeudesta tehdä töitä ja ansaita sekä tämän oikeuden puolesta puhuminen. Vammaiset henkilöt saivat myös koulutusta ja lisää taitoja siitä, miten voivat osallistua kehitykseen. He saivat myös apuvälineitä ja heitä rekrytoitiin kirkkojen kehityshankkeisiin (XX704).

Esimerkkejä tuotoksista

Osallistuminen, järjestäytyminen ja verkostoituminen

vahvistui, kun kolme vanhaa vammaisten henkilöiden ja heidän perheenjäsentensä muodostamaa säästöryhmää jatkoi toimintaansa ja kolme uutta aloitti 2018. Vanhoissa ryhmissä on mukana 50 henkilöä ja uusissa 25. Yhteensä ryhmissä oli siis 75 henkilöä. (Etelä-Afrikka, ZA703.)

47 vammaisjärjestön vammaista henkilöä sai johtamiskoulutusta saadakseen valmiuksia toimia paremmin organisaatioidensa johdossa. (Nepal, NP705.)

Yhteensä 49 % vammaisista lapsista ja nuorista hankealueella osallistui yhteisön erilaisiin toimintoihin (maatalous, eläintenhoito, kotiaskareet). Perheet verkostoituivat keskenään ja saivat toisiltaan tukea ja rohkaisua. (Tansania, TZ706.)

Omanarvontunto ja päätäntävalta

Kuulovammaisten lasten vanhempien ja sisarusten kouluttamisen jälkeen koko perhe on voinut kommunikoida samalla kielellä, millä on ollut suuri merkitys lasten psykososiaalisen kehityksen kannalta. (Etiopia, ET701.)

Vammaisten henkilöiden itsetunto on parantunut ja heidän omat yhteisönsä ottavat heidät entistä paremmin huomioon. (Länsi-Afrikka, XX705.)

Vammaiset henkilöt pystyivät osallistumaan kotitaloustöihin ja tulonhankintaan tähtääviin toimintoihin. Tämän myötä he kokivat itsensä hyväksytyiksi yhteisön jäsenten keskuudessa. (Tansania, TZ703.)

Osaaminen ja toimintaedellytykset 358 henkilöä sai suoraa tukea toimeentuloa tai tulonhankkimista varten. 258 vammaista henkilöä avustettiin yhteyksien muodostamisessa paikallistasolla, jotta he voisivat saada ammattiopetusta ja tietäisivät paremmin työllisyysmahdollisuuksista. 131 vammaista henkilöä (ja heidän huoltajaansa) sai peruskoulutusta valitsemastaan toimeentulon muodosta sekä siemenrahaa oman toimeentulomuotonsa käynnistämiseksi (maanviljelyä, eläinten pitoa, kaupan pitoa, soittamista, ompelua, mehiläistarhausta, tietokonetaitoja jne.). 15 henkilöä pääsi oppisopimusharjoitteluun, seitsemän vammaista henkilöä sai tukea osallistukseen virkatehtäviä varten suoritettavaan kokeeseen. (Nepal, NP705.)

Vammaisille henkilöille tarjottiin mahdollisuus toimentulon hankkimiseen ammattikurssien ja alkuinvestointien avulla. 21 henkilöä sai koulutusta vuohien pitämisestä ja 12 henkilöä mehiläistarhauksesta. Heistä seitsemän aloitti tarhauksen. Viiden vammaisen henkilön perhettä tuettiin alkuinvestoinnissa vuohien pitämisen aloittamisessa ja kolmea perhettä mehiläistarhauksen aloittamisessa. (Nepal, NP706.)

Yhteensä 100 vammaista henkilöä (55 naista, 45 miestä) sai tukea uuden toimeentulomuodon aloittamiseen. Näitä muotoja olivat mm. kanojen ja vuohien kasvatus, puutarhanhoito, käsityöt, maatalous, ruoanjalostus ja säästö-lainaryhmät. (Tansania, TZ703.)

Yhteensä 73:a vammaista henkilöä, heidän huoltajiaan ja vammaiskomiteoita koulutettiin yrittäjyystaidoissa. Kaikkiaan 36 hanke-ehdotuksen kehitys- ja rahoituskelpoisuus arvioitiin. Yrittäjyysalan neuvonantaja keskusteli kaikkien ehdotuksen jättäneiden kanssa siitä, onko heillä selkeä ymmärrys siitä, mitä haluavat tehdä, ja siitä, miten aikovat markkinoida mahdollisia tuotteitaan. (Zimbabwe, ZW703.)

Perustarpeet 27 vammaista henkilöä pystyi ostamaan itselleen perustarpeiden tyydyttämiseen vaadittavia tarvikkeita, kuten ruokaa, saippuaa ja vaatteita. Näiden henkilöiden riippuvuus muista väheni. (Tansania, TZ705.)

Kaikkein köyhimpiä perheitä, joissa asuu vaikeasti vammainen henkilö, tuettiin asumuksia parantamalla. (Kambodža, KH704.)

Tietoisuus omista oikeuksista lisääntyi, kun 47 vammaista henkilöä osallistui järjestön vammaisten oikeuksia käsittelevään koulutukseen, missä käytiin läpi mm. kansallista ja kansainvälistä lainsäädäntöä. (Nepal, NP705.)

2.2 Vammaiset henkilöt pystyvät toimimaan elinympäristössään esteettömämmin

24 521 yhteisön jäsenen tietoisuus lisääntyi vammaisten oikeuksista.

6 908 vammaisella henkilöllä on **parempi pääsy peruspalveluihin**.

Hankkeista raportoitujen tulosten (*outcome*) mukaan **yhteisöiden ja yhteiskunnan negatiiviset asenteet ja syrjintä** vähenivät. *Etiopiassa* kuurojen menestyksellä työllistyminen huomattiin yhteisöissä, ja ymmärrys kuurojen tasavertaisuudesta kasvoi. Yhteisön jäsenten asenteissa näkyi positiivinen muutos, sillä he tekivät työtarjouksia kuuroille, ja vammaisiin henkilöihin liittyvä stigma hävisi yhteisössä (ET701). Tiiviin tietoisuuden lisäämisen seurauksena Dessien alueella vanhemmat uskaltavat lastensa kanssa julkisille paikoille sekä liikkumaan enemmän (ET704).

Kambodžassa Minä voin -kampanjan tuloksena 70 % siihen osallistuneista ihmisistä (vanhempia, opiskelijoita ja muita asukkaita) kertoi kampanjan lopussa uskovansa, että vammaiset henkilöt pystyvät ja heillä on oikeus moniin tavalliseen elämään kuuluviin asioihin, kuten liikuntaan, opiskeluun, perheen perustamiseen, urheilemiseen tai työhön. Lasten näkemykset olivat vielä avarakatseisimpia. Heidän mukaansa vammaiset lapset pystyvät oppimaan, saamaan ystäviä, leikkimään, tekemään työtä, valmistamaan ruokaa ja ajamaan polkupyörää (KH704).

Tansaniassa yhteensä 27 vammaista henkilöä (18 naista, 9 miestä) pääsi mukaan tulonhankintaryhmiin muiden yhteisön jäsenten joukkoon. Aiemmin tämä ei ollut mahdollista (TZ705).

Peruspalveluihin pääsy ja inklusiivisuus vahvistui monella hankealueella. *Tansaniassa* vammaisten lasten **oikeus opetukseen** parani. Vuonna 2018 55 % hankealueen Kilwan vammaisista lapsista kävi koulua (2017: 51 %). Vuonna 2018 koulunkäyntiin tukea saavia lapsia oli 39 (20 tyttöä, 19 poikaa), (2017: 20 lasta; 10 tyttöä, 10 poikaa; 2016: 3) (TZ703.)

Kambodžassa 76 (hieman alle puolet tyttöjä) kotihoidossa olevaa liikunta-, kehitys- tai muulla tavalla vammaista lasta Kratien ja Khampongien lääneissä pääsivät kouluun. Osa opiskeli hankkeen vammaisille henkilöille järjestetyissä päiväkeskuksissa (CP-vamma, autismi tai kehitysvamma) ja osa (liikuntavammaiset) integroiduilla luokilla lähikouluissa henkilökohtaisen kehityssuunnitelman mukaan. Koulunkäynti, lisääntyneet kontaktit ulkomaailmaan, säännöllinen liikunta ja fyysinen kuntoutus kotona auttoivat kaikkia hankkeeseen osallistuneita kehittymään kyvyissään ja arkipäivän taidoissaan. Koululounaan ansiosta useat kehittyivät lähemmäs normaalipainoa. Monet oppivat elämän perustaitoja, kuten hampaiden pesua, käymään itse käymälässä ja olemaan apuna monissa kodin töissä. Vertaistuki oli tärkeä osa kuntoutumista ja vanhempien jaksamisen kannalta. Vammaisten lasten ja nuorten kehitys heijastui myös heidän elinyhteisöjensä asenteisiin. Opettajien kyky toimia vammaisten lasten kanssa parani ja he pystyivät tukemaan lapsia ja nuoria opiskelussa (KH704).

Zimbabwessa yhteensä 70 % hankkeen piirissä olevista vammaisista lapsista pääsi kouluun. Ensimmäisen toimintavuoden jälkeen 80 % vammaisista alakouluikäisistä ja 85 % yläkouluikäisistä vammaisista lapsista osallistui koulunkäyntiin. Vammaisten lasten huoltajat päästivät lapset kouluun. Tämä on seurausta mm. tietoisuuskampanjoista, joita pidettiin hankealueella (ZW703).

Sosiaali- ja terveyspalveluihin pääsy vahvistui. *Kolumbiassa* psykososiaalisen tuen ansiosta miinaonnettomuuksissa vammautuneet ovat aiempaa itsenäisempiä. He suunnittelivat elämäänsä eteenpäin ja olivat saaneet työkaluja kohdata erilaisia tilanteita. Jotkut heistä kohensivat kotiaan ja elinympäristöään, mikä vaikutti mielialaan positiivisesti. Yhteisöpohjainen vertaistuki on ollut merkittävää erityisesti niille vammaisille henkilöille, joilla ei ole omaa perhettä tai vakituista tukihenkilöä, monivammaisille ja niille, jotka tarvitsevat muuten jatkuvasti apua esim. terveydenhoidossa. Vertaistukea saaneiden itsetuhoisuus ja lääkeaineiden väärinkäyttö vähenivät. Vuonna 2018 25 miinaonnettomuuksissa vammautunutta sai psykososiaalista tukea. Vertaistukiryhmässä 10 vammautunutta yksin asuvaa sai toisiltaan tukea erilaisissa käytännön asioissa. (CO703).

Nepalissa 154 vammaista henkilöä sai vammaiskortin Gaurigagassa ja Kailalissa (NP705). Dhading-yhteisössä 12:ta vammaista henkilöä avustettiin saamaan vammaiskortti (NP706). *Tansaniassa* Kishapussa yhteensä 41 perhettä, joissa oli vammaisia henkilöitä, sai pääsyn terveyspalveluihin terveysvakuutuksen myötä (TZ705) ja Morogorossa 100 kotitaloutta sai terveyspalveluita yhteisöpohjaisen terveysvakuutuksen kautta (TZ704). *Länsi-Afrikassa* Senegalissa 442 vammaista henkilöä sai sairausvakuutuskassan jäsenyyden ja 44 sai henkilötodistuksen (XX705).

Esteettömyys vahvistui *Tansaniassa*, kun yhteensä 31 vammaista henkilöä sai apuvälineitä (11 kolmipyörää, viisi kainalosauvaa, 10 valkoista keppiä, viisi kuulolaitetta) (TZ704). *Etiopiassa* 102 kuulovammaisen lapsen vanhemmille ja sisaruksille järjestettiin viittomakielen koulutusta, koska heillä oli vaikeuksia kommunikoida. Koulutusten jälkeen vanhemmat pystyivät keskustelemaan lastensa kanssa ja muun muassa auttamaan lapsiaan koulutöissä (ET701). *Zimbabwessa* pyörätuolin saaneet yhdeksän vammaista henkilöä oli aiempaa itsenäisempiä ja pystyi tekemään monenlaisia toimintoja, joihin he eivät aiemmin olleet pystyneet (ZW703).

Nepalissa kahdeksaa yhteisön vammaista henkilöä avustettiin joko kävelykepein tai hankkimalla pyörätuoli (NP706). *Kambodžassa* viiteen koulurakennukseen tehtiin esteettömyyttä lisääviä parannuksia (KH704).

Esimerkkejä tuotoksista

Tietoisuus oikeuksista vahvistui yhteisöissä 1 291 henkilöllä (739 naista, 552 miestä) vuoden 2018 aikana, mm. vammaisinklusiosta ja vammaisten oikeuksista. (Tansania, TZ705.)

62 yhteisöjen jäsentä sai tietoisuuden lisäämiseen tähtäävää koulutusta sekä koulutusta viittomakielellä. Koulutusten tarkoituksena oli hälventää vammaisiin henkilöihin liittyviä negatiivisia asenteita, ja osallistujien asenteiden parantumisesta näkyikin muutosta. (Etiopia, ET701.)

Yhteisöjen johtajille järjestettiin koulutusta vammaisten henkilöiden oikeuksista ja radiossa lähetettiin 15 ohjelmaa, jotta saataisiin positiivista kehitystä aikaan suhtautumisessa vammaisiin henkilöihin. (Etiopia, ET704.)

166 ihmistä osallistui erilaisiin taidetapahtumiin, joiden tarkoituksena oli tuoda esiin vammaisten lasten ja nuorten tilannetta. ”Minä voin” -kampanjaan kuului mm. viisi esittävän taitelijan esitystä. Aiheena oli se, että vammaiset lapset ja nuoret pystyvät moniin asioihin, jos heille annetaan mahdollisuus. Kampongien ja Kratiin asukkaat saivat tietoa vammaisuuden syistä ja vammaisten henkilöiden oikeuksista. 60 iältään 7–30-vuotiaista, vammaista ja ei-vammaista lasta ja nuorta oli mukana esiintyjinä. (Kambodža, KH704.)

13 työpajassa Fortulin, Saravenan ja Araucan kunnissa 419 henkilöä sai koulutusta uusien miinaonnettomuuksien välttämiseksi. Radio-ohjelmasarjan välityksellä tietoa sai 17 956 ihmistä. Koulutuksiin osallistuneet vesiyltiö ja energiyhtiö ovat nyt muuttaneet turvallisuussääntöjään ja käyttäntöjään estääkseen miinaonnettomuudet. (Kolumbia, CO703.)

Syrjivät asenteet, rakenteet ja käytännöt vähenivät, kun vammaisten lasten perheisiin tehtiin kotikäyntejä ja puhuttiin koulunkäynnin tärkeydestä. 47 lastentarhan ja peruskoulun opettajaa oppi, miten vammaisia lapsia opetetaan. 73 hankealueen 114 vammaisesta kouluikäisestä lapsesta kävi koulua. Näiden lasten joukossa oli tyttöjä, mikä on tällä hankealueella poikkeuksellista. (Tansania, TZ706.)

Vammaiset lapset (64, 36 tyttöä, 28 poikaa) pääsivät kouluun säännöllisesti, sillä he saivat liikkumiseen tarvittavia apuvälineitä, koulutarvikkeita ja koulupukuja. Vammaiset henkilöt saivat materiaaleja paremman talon rakentamiseen, mikä paransi heidän tilannettaan yhteisössä. (Tansania, TZ704.)

43 vammaista lasta (26 tyttöä, 17 poikaa) sai koulupukuja ja -tarvikkeita. Köyhissä perheissä myös vammaisten lasten sisarukset saivat tukea koulunkäyntiin. (Tansania, TZ705.)

Mkambathinin paikallistasolla perustettiin vammaisten lasten vanhempien tukiryhmä. Aluksi ryhmän jäsenet ilmoittivat haluavansa tehdä itsemurhan, koska heihin kohdistettiin paljon leimaamista ja vaateita. Sosiaalialan asiantuntijat antoivat tukea ja neuvontaa, mikä koettiin positiiviseksi. Ryhmä toimii nyt hyvin. (Etelä-Afrikka, ZA703.)

Peruspalvelujen saatavuus ja laatu vahvistui inklusiivisen opetuksen osalta, kun kuurojen lasten opettajille järjestettiin koulutuksia viittomakielellä ja pedagogisissa taidoissa.

Raportointivuonna 276 opettajaa 64 koulusta eri puolilta Etiopiaa sai koulutusta, ja koulutuksen käytyään opettajat pystyivät entistä paremmin huomioimaan kuurot oppilaat opetuksessa mm. tulkkamalla kuuroille oppilaille viittomakielellä sekä käyttämällä erilaisia pedagogisia menetelmiä, joiden avulla kuurot oppilaat pystyivät seuraamaan opetusta paremmin. (Etiopia, ET701.)

35 opettajalle järjestettiin koulutus viittomakielen perusteista, ja tämän jälkeen he pystyivät opettamaan kuulovammaisia lapsia samassa luokassa kuulevien kanssa. Köyhien perheiden kuulovammaisille lapsille hankittiin koulutarvikkeet ja -materiaalit helpottamaan koulutyötä ja opetuksen seuraamista. Heistä 99 prosenttia osoitti selvää edistystä koulutyössä. (Etiopia, ET704.)

Kaikkiaan 67 vammaista henkilöä (joista 27 oli tyttöjä) sai yhteisöpohjaista hoivaa ja kuntoutusta. Jotkut yhteisöjen perheistä ryhtyi tukiperheiksi vammaiselle lapselle tai nuorelle ja hänen perheelleen. Myös kunnalliseuvostojen kanssa keskusteltiin säännöllisesti, jotta ne hahmottaisivat paremmin alueellaan olevien vammaisten lasten ja nuorten asuinpaikat, olot ja tarpeet. Hanketyöntekijät tekivät kotikäyntejä 183 vaikeasti vammaisen lapsen tai nuoren luo ja keskusteli huoltajien kanssa. Perheet, jotka eivät aiemmin olleet osanneet tai pystyneet hakemaan lääketieteellistä tai sosiaalista apua erityislapselleen tai -nuorelleen, saivat tarvitsemaansa tukea. (Kambodža, KH704.)

258 opettajaa hyödynsi oppeja lapsiystävällisen oppimisympäristön luomiseksi sekä ohjasi vanhempia paremmin kasvatustehtävissä mielenterveyttä edistäen. 445 opettajaa alakoulusta ja 650 opettajaa yläkoulusta saivat koulutusta psykososiaalisesta hyvinvoinnista. Myös 6 823 vanhempaa tavoitettiin, ja 27 % heistä ilmoitti soveltavansa oppimaansa arjessa. Kouluissa järjestettiin yhteensä 280 tapaamista koulun johdon, vanhempainyhdistysten ja paikallishallinnon kanssa psykososiaalisen hyvinvoinnin tuen saamiseksi. 70 kouluun laadittiin lastensuojelusäännöstö. 70 lastenryhmää ja 70 koulun hallintoa, johtoa ja vanhempainyhdistystä voimaannutettiin lastensuojelussa. (Nepal, NP707.)

Vammaisalan kuntoutusasiantuntijat arvioivat yhteensä 74 vammaisen henkilön tilanteen ja tekivät näille yksilölliset hoitosuunnitelmat. Yhteensä 56 (32 naista ja 24 miestä) vammaista henkilöä ja heidän huoltajaansa sai koulutusta vammaishuollosta. Yhteensä 41 vammaista henkilöä sai terapiaa kodissaan. (Zimbabwe, ZW703.)

Viidelle koululle hankittiin kuntoutusvälineitä. Hanke järjesti myös tarvittaessa yhteiskuljetuksen lasten kotoa kouluun tai päiväkeskukseen. Lapset ja nuoret saivat myös tarvitsemansa lounaan koulupäivän aikana vanhempiensa tuella. Opettajat saivat lisäkoulutusta niin, että he pystyivät tukemaan vammaisten lasten ja nuorten oppimista. (Kambodža, KH704.)

TAVOITE 3: Vähemmistöt toteuttavat omaa kulttuuriaan ja elämäntapaansa vuorovaikutuksessa ja osana ympäröivää yhteiskuntaa

Vähemmistöihin liittyvän syrjinnän vastainen työ keskittyy yhtäältä opetukseen pääsyn sekä äidinkielen opetuksen tukemiseen ja toisaalta toimeentulon edellytysten vahvistamiseen.

39 294:llä vähemmistöön kuuluvalla on aiempaa paremmat mahdollisuudet **elinkeinonsa, oman elämänsä ja oikeuksiensa edistämiseen.**

1 176 (76,3 %) äidinkieliseen esiopetukseen osallistuneista **siirtyi ensimmäiselle luokalle.**

585 (55,4 %) äidinkieliseen ensimmäisen luokan opetukseen osallistuneista **siirtyi toiselle luokalle.**

328:lla vähemmistöön kuuluvalla syrjityllä **tulot kasvoivat** ensimmäisen toimintavuoden aikana.

Syrjittyjen kokemuksia: Shey Bench Majin peruskoulussa iloitaan. Opiskelijat ilmaisevat onnensa äidinkielisestä opetuksesta. He muistavat hetken, kun äidinkielen opetusta aloiteltiin vuonna 2012. Monikielisen opetuksen pilottiluokan uutuutena oli opetuskieli: heidän oma äidinkieltensä. Alku oli hankala, kun oppilaat tai heidän vanhempansaakaan eivät oikein hyväksyneet kielivalintaa: he olisivat mieluummin halunneet oppia maan pääkieltä amharaa ja englantia niiden tarpeellisuuden vuoksi. Mutta oppilaat ymmärsivät pian oppivansa helposti. He oppivat lukemaan ja kirjoittamaan sekä laskemaan nopeammin kuin amharan kielellä opiskelevat oppilaat. Oppilaat kertovat: "Saimme itseluottamusta ja jatkoimme opiskelua äidinkielisessä opetuksessa. Nyt olemme jo kahdeksaluokkalaisia. Vaikka vanhemmat epäroivätkin aluksi, nyt suurin osa oppilaista opiskelee äidinkielisissä luokissa ensimmäisestä seitsemänteen luokkaan asti. Toimimme mallina tuleville koululaissukupolville." (*Äidinkielisen opetuksen tukihanke, ET703, Etiopia.*)

Itäisessä Rukumissa Baharan peruskoulussa opiskelee vuosittain 141 oppilasta luokkatasoilla 1–7. Oppimista haittasi puutteellisen oppimisympäristön lisäksi se, että kaikki oppikirjat oli kirjoitettu vain nepaliksi ja opetuskielenä oli yksinomaan nepali. Kun kaikki puhuivat äidinkielenään magar khamin kieltä, opetuksen ymmärtäminen oli vaikeaa. Nepalinkielinen opetus ei rohkaissut oppilaita osallistumaan aktiivisesti tunnilta. Hankkeen tuomien uudistusten seurauksena oppilaiden läsnäolo lisääntyi, kun opettajat ryhtyivät käyttämään lapsiystävällisiä opetusmenetelmiä ja monikielistä lähestymistapaa. Monikieliseen opetukseen perustuvat oppikirjat jaettiin oppilaille.

Toisen vuosiluokan opiskelija Bastimaya Gharti kertoo: "Kieli on antanut minulle iloa. Voin ilmaista, mitä olen oppinut. Voin myös ymmärtää paremmin, kun opetus on äidinkielelläni." Monikielisen opetuksen ansiosta opettajien ja oppilaiden välinen vuorovaikutus on parantunut. Oppilaat ovat myös toiveikkaita ja innokkaita oppimaan omalla kielellään. Rehtori Devi Prakash Pun kertoo: "Äidinkieli on luonut lapsiystävällisen ympäristön koko kouluun. Se on myös tehostanut oppimaan nepalin kieltä helposti." (*UMN:n opetushanke, NP704, Nepal.*)

Herra Gagan Ram on 42-vuotias nepalilainen Sarlahin alueelta. Hän asuu pienessä teltassa kuuden hengen perheensä kanssa. Hän on asunut paikassa jo niin kauan, ettei enää oikein muista mistä alkaen. Hän tuli sinne vanhempiensa kanssa, jotka kuolivat jo hänen varhaislapsuudessaan. Hän on osa dalit-yhteisöä, jotka ovat sosiaalisesti alimpana nepalilaisessa yhteiskunnassa. Hänen kaltaisensa ihmiset eivät voi nauttia täysistä ihmisoikeuksista kuten ruoasta, suojasta ja vaatteista. Kenelläkään perheestä ei ole henkilöllisyystodistusta, minkä vuoksi he eivät saa yhteiskunnan tarjoamia palveluita. Nepalin uusi perustuslaki kuitenkin takaa dalit-yhteisön jäsenille perusihmisoikeuden.

Vaikuttamistyön ja ihmisoikeuksien osaamista lisättiin koulutuksella. Järjestön työntekijä ymmärsi opetuksen jälkeen, että Gagan Ramin perhe kärsi ihmisoikeuksien puutteesta. Suurin este on henkilötodistusten puute. Perheelle ryhdyttiin hankkimaan henkilökorttia. Käänteentekevää on ollut ymmärrys siitä, mitä ihmisoikeudet ovat ja miten niitä voidaan ajaa. (*Local2Global/ESCR Yearbook Nepal, NP712.*)

3.1 Vähemmistöjen mahdollisuudet päästä opetukseen ja saada äidinkielistä opetusta lisääntyvät

9 262 (83,4 %) vähemmistöön kuuluvalla on parempi pääsy peruspalveluihin.

Näistä **noin 7 400 pääsi paremmin opetukseen⁹.**

Hankkeista raportoitujen tulosten (*outcome*) mukaan **oikeus opetukseen vahvistui** monessa maassa. *Etiopiassa* syrjittyyn Chab-vähemmistöheimoön kuuluvien lasten koulunkeskeyttämisluvut pienenivät raportointivuonna, ja vaikeakulkuisilla alueilla asuvien opiskelijoiden mahdollisuudet osallistua yliopisto-opetukseen paranivat (ET707).

Nepalissa vanhempien, opettajien ja yhteisöjen tietoisuutta äidinkielisen opetuksen tärkeydestä kasvatettiin mm. erilaisten tapaamisten, koulutusten ja kampanjoiden avulla. Tämän myötä vanhemmat ja opettajat aktivoituvat hankealueella työskentelemään ja tekemään vaikuttamistyötä äidinkielisen opetuksen puolesta (NP704).

Muslimi- ja madhesi-lasten ja -nuorten perheisiin kohdistettiin tietoisuuden lisäämistä koulutuksen tärkeydestä, ja tämän myötä 94 % muslimiyhteisöjen pojista ja 91 % tytöistä osallistui koulunkäyntiin säännöllisesti (hankkeen alussa: 68 % ja 58 %). 86 % vammaisista pojista ja 92 % vammaisista tytöistä osallistui koulunkäyntiin (hankkeen alussa: 86 % ja 89 %) Janakissa, Kailalissa. Lisäksi nyt on todennäköisempää, että tytöt myös jatkavat koulunkäyntiä (NP703). Myös musahar-lasten vanhempien tietoisuus opetuksen tärkeydestä on kasvanut. Hankealoitteilla pyrittiin myös vähentämään kastisyrjintää kouluissa ja yhteisöissä sekä luomaan yhteyksiä marginalisoidun yhteisön ja koulun hallinnon välille. Musahar-oppilaiden oppimistulosten arvioidaan parantuneen noin 5 % hankkeen alkamisesta (NP702).

Senegalissa yleinen tietoisuus on lisääntynyt äidinkielisen opetuksen merkityksestä. Hankealueen opettajat ja koulujen johtajat sekä johtokuntien jäsenet ovat tietoisia hankkeesta äidinkielisen opetuksen edistämiseksi (SN701).

Opetuksen laatu koheni, kun *Laosissa* vähemmistöjen hankealueen kouluissa tuli käyttöön uusia, oppilaita aktivoivia opetusmenetelmiä ja -materiaaleja sekä lasten kehitystä tukevaa virkistystoimintaa. Hanketiimin ja paikallisviranomaisien yhteinen päämäärä ja keinot koulun keskeyttämisten vähentämiseksi hahmottuivat Main läänissä. (LA702). Nalaen alueella tyttöjen koulunkäynnin edellytykset paranivat, kun uuden yhteiskoulun yläasteen rakentaminen käynnistyi Viengpukhan alueella. Paikallisten opetuksenkehittämisneuvonantajien mukana olo opettajainkoulutuksessa edesauttoi teoreettisten ja käytännön tietojen sovittamista yhteen toimivaksi kokonaisuudeksi etnisiin vähemmistöihin kuuluvien lasten opettamisessa (LA701).

Myös *Nepalissa* opettajia tuettiin kehittämään vähemmistökielistä opetusmateriaalia ja omaksumaan lapsiystävällisiä opetusmenetelmiä. Lapsimyönteisen äidinkielisen opetuksen koulutuksen jälkeen 12 opettajaa hyödynsi opetuksessa oppimaansa, sekä mm. kuvia, kortteja ja leluja. Lasten vuorovaikutus opettajien kanssa kasvoi opettajien mukaan koulutuksen jälkeen. Jatkuvan arvioinnin menetelmiä noudatettiin 18 luokassa (viidestä koulusta). Koulutuksen jälkeen järjestettiin seurantakäynti, missä keskusteltiin mm. jatkuvan arvioinnin haasteista ja siitä, millaista tukea kaivataan (NP704).

Äidinkielinen opetus edistyi *Kambodžassa*, missä 80 % lapsista ja nuorista, jotka ovat osallistuneet äidinkieliseen valmistavaan opetukseen, on siirtynyt valtion kouluihin normaalin opetuksen piiriin opittuaan kirjoittamisen ja lukemisen alkeet ensin äidinkielellään. Liikkuvien kirjastojen ansiosta lapset ja nuoret pystyvät vahvistamaan äidinkielen lukutaitoaan myös vapaa-ajallaan ja myös lukemaan ääneen äidinkielisiä tekstejä lukutaidottomille vanhemmilleen. Tämä on lisännyt vanhempien tukea (hyväksyntää ja taloudellistakin tukea) yhteisöjen itse järjestämälle äidinkieliselle valmistavalle opetukselle. Vanhempien tuki äidinkieliselle opetukselle on vahvistunut, ja

⁹ (ET703, ET707, KH701, LA701, LA702, NP702, NP703, NP704, SN701)

viranomaisiin kohdistuu yhä enemmän painetta kielioikeuksien toteuttamiseksi Rattanakirin ja Mondulkirin kouluissa (KH701). *Senegalissa* äidinkieliiseen esikouluopetukseen osallistuneet lapset menestyivät koulussa keskimääräistä paremmin ja he kävivät koulunsa loppuun (SN701).

Nepalissa opettajat kehittivät äidinkieliä opetusmateriaaleja yhteiskäyttöön 1.–3. luokille, jotta lapset voivat saada alkeisopetusta omalla äidinkielellään. Tämä edisti kulttuurien säilymistä ja paransi lasten koulumenetysmahdollisuuksia. Opettajien mukaan oppilaiden on ollut helpompi seurata opetusta, ja he nauttivat koulunkäynnistä aiempaa enemmän. Tähän mennessä on painettu toiselle luokalle 300 oppiainekirjaa ja kolmannelle luokalle 400 oppiainekirjaa (NP704). *Laosissa* opettajat pystyivät opettamaan lapsille perusasioita sekä paikallisella kielellä että laon kielellä. Noin 70 % koulutuksiin osallistuneista opettajista oppi tuottamaan omia opetusmateriaaleja. Sekä oppilaat että aikuiset alkoivat ymmärtää äidinkielen ja laonkielen puhutun ja kirjoitetun kielen yhteydet entistä paremmin (LA702).

Aikuisten, erityisesti naisten, lukutaito vähensi syrjiviä rakenteita. *Etiopiassa* naisten opittua lukemaan ja laskemaan omalla äidinkielellään he osoittivat voimaantumista, sillä he pystyivät hoitamaan laskutoimitukset myyntitilanteessa eivätkä ostajat voineet enää huijata heitä raha-asioissa. Naiset myös kokivat, etteivät he jääneet enää täysin ulkopuolisiksi yhteiskunnasta lukutaidon myötä (ET703). Myös *Senegalissa* aikuisten perusopetuksen myötä vähemmistönaiset saivat lisää itseluottamusta ja ovat itsenäisempiä (SN701).

Esimerkkejä tuotoksista

Syrjivät asenteet, rakenteet ja käytännöt vähenivät, kun 57 naista sai perusteista alkavaa luku- ja laskuopetusta, minkä jälkeen he pystyivät itsenäisesti myymään torilla vihanneksia ja suorittamaan laskutoimitukset oikein myyntitilanteessa. (Etiopia, ET703.)

Jarai-kielen kirjoitusasu on vakiintumassa hankkeessa tekeillä olevan khmer–jarai-sanakirjan myötä, jonka odotetaan valmistuvan v. 2019. Yhteisöjen vanhimmat on pyritty saamaan mukaan kieli- ja kulttuuriperinteen säilyttämiseen ja siirtämiseen nuorille ja lapsille. Viranomaisten tukea äidinkielistä opetusta koskevan lainsäädännön toimeenpanemiseksi on edistetty aktiivisesti muiden kielioikeuksia ajavien kansalaisjärjestöjen kanssa sekä maakunta- että kansallisella tasolla. Tämän edellytyksenä on mm. nykyisten äidinkielisten vapaaehtoisopettajien pätevöitymisen tukeminen ja saaminen valtion palkkaamiksi. (Kambodža, KH701.)

Vanhemmille järjestettiin 12 opetuksen tärkeydestä kertovaa tilaisuutta. Hankevuonna muodostettu 21 koulua kattava Madrasa-verkosto tapasi kolme kertaa. Sen muodostaminen helpotti yhteistyötä paikallisen opetusviraston kanssa resurssien allokoimiseksi ja Khajuran kunta sitoutuikin tukemaan Madrasa-opetuksen kehittämistä. Muodostettiin yksi vanhempain- ja opettajien toimikunta, mikä edesti asioiden käsittelyä. Lisäksi järjestettiin useita tapaamisia paikallisviranomaisten ja vammaisten henkilöiden, madrasa- ja muslimilasten vanhempien välillä, ja näiden tapaamisten ansiosta kunnat sitoutuivat tukemaan kouluja. (Nepal, NP703.)

Järjestö organisoi Bhumen kunnan johtajan kehotuksesta workshopin, jossa keskityttiin vähemmistökielen ja oppikirjassa käytetyn murteen standardisointiin. (Nepal, NP704.)

Peruspalvelujen saatavuus ja laatu koheni, kun 106 orpoa Chab-heimon oppilasta tuettiin opiskelutarvikkeilla, kuten koulupuvuilla, kengillä, tehtäväkirjoilla, kynillä ja koulurepuilla, ja he pääsivät perusopetuksen piiriin. Sayilemin alueella 178:aa opiskelijaa tuettiin tarjoamalla kuljetus vaikeakulkuisilta syrjäseuduilta yliopistolle, jotta he pääsivät opiskelemaan (Etiopia, ET707.)

Rattanakirin läänin 24 hankekylässä 382 lasta ja nuorta (joista 220 tyttöä) on saanut kyläkouluissa epävirallista äidinkieliä (bunongin-, tampuanin-, krungin-, braonkieliä) valmistavaa opetusta khmerinkielisen virallisen koulutuksen aloittamiseksi ja edistymiseksi valtion kouluissa. Lapsille on tarjolla mahdollisuuksia kehittää valmiuksiaan koulunkäynnissä ja elämäntaidoissa lukutaitoryhmien, liikkuvien kirjastojen, sekä lasten- ja nuortenkerhojen avulla. Yhteisöjen epävirallisten äidinkielisten lukutaitoluokkien opettajat ovat saaneet lisäkoulutusta työssään ja pystyneet osallistumaan äidinkielisten opetusmateriaalien (kirjat, näytelmät, elokuvaesitykset, jne.) tuottamiseen ja käyttöön valmistavilla luokilla. Hankkeen paikalliset työntekijät ovat pyrkineet edesauttamaan äidinkielisten opetuksen kannatusta yhteisöjohtajien ja viranomaisten keskuudessa keskustelujen ja tapahtumien kautta paikallis- ja maakuntatasolla. (Kambodža, KH701.)

90 % hankealueen ala-asteen opettajista sai koulutusta aktiiviseen oppimiseen tähtäävissä opetusmenetelmissä. Kolme hankkeessa mukana olevaa kouluvapaaehtoista oppi järjestämään oppilaille virkistystoimintaa, kuten pelejä ja leikkejä sekä omien tarinoiden kirjoittamista ja piirtämistä. Hanketiimin ja Main läänin paikallisten kouluviranomaisten yhteistyötä koulupudokkaiden määrän vähentämiseksi vahvistettiin tapaamalla noin 135 koulupudokasta (joista 60 oli tyttöä) ja heidän vanhempiaan ymmärryksen lisäämiseksi koulun keskeytyksen syistä ja seurauksista nuorten tulevaisuudelle. (Laos, LA702.)

21 koulua (madsaraa) tuettiin materiaalisesti ja näiden koulujen opettajia koulutettiin lapsiystävällisistä opetusmetodeista. 51 lasta muslimiyhteisöistä, 52 vammaista lasta ja 36 lasta marginalisoiduista ryhmistä

sai materiaalista tukea, mm. koulupuvun, laukun ja kirjoitusvälineet. Materiaalisen tuen saaneet oli valittu paikallisviranomaisten suositusten mukaan, ja he kaikki ovat osallistuneet opetukseen säännöllisesti. 157:ää madeshi- ja muslimityttöä tuettiin koulunkäynnin motivoimiseksi. (Nepal, NP703.)

12 opettajaa (11 miestä ja yksi nainen) koulutettiin äidinkielisten oppikirjojen laatimisesta, ja varsinaiseen kehittämiseen osallistui lopulta kymmenen opettajaa (9 miestä ja 1 nainen). Yhteensä 39 opettajaa (26 miestä ja 13 naista) koulutettiin jatkuvasta arvioinnista (Continuous Assessment System, CAS), ja nämä koulutetut opettajat aikovat kouluttaa myös kollegoitaan. (Nepal, NP704.)

Uuden tyttöjen asuntolan rakentaminen sai alkunsa. Lasten vanhemmat osallistuivat rakentamiseen tarjoamalla työvoimaansa ja paikallisia rakennusmateriaaleja. Nalaen alueelle alettiin rakentaa uutta yläasteen koulua. Koulu hyödyttää kaikkia oppilaita mutta erityisesti tyttöjä, joiden koulumatkaan vaadittu aika lyhenee ja samalla turvallisuusriski pienenee. Kouluvuonna 2018–2019 kaikissa 46 hankekylässä asuville eniten apua tarvitseville tytölle ja vammaiselle koululaisille annettiin stipendit koulunkäyntiä varten (esim. koulupuku, koulutarvikkeet, asuntolakulut, ruoka). LML:n ja alueellisen opetusviraston yhteistyöllä paikallisten koulujen opettajille ja rehtoreille annettiin säännöllistä lisäkoulutusta mm. laon kielen opettamisessa, matematiikassa, tuntuunittelussa ja oppilaiden oppimistulosten seurannassa. Koulutuksessa hyödynnettiin paikallisia kylien opetuksenkehitysneuvostoja. (Laos, LA701.)

Esikoulu- ja ala-asteen opettajat kylissä opiskelivat rshinkielisten (ja taidaminkielisen) ja laonkielisten kirjoitusmerkkien, äänteiden ja tavutusten vastaavuutta. Kyläkoulut saivat käyttöönsä 18 rshinkielistä ja laonkielistä kirjoitettua perinteistä tarinaa ja sanalaskua. Lisää kaksikielistä lukumateriaalia oli tekeillä. Opettajat saivat koulutusta uusista kielenopetusmenetelmistä, mm. TPR-menetelmästä (total physical training). Uutta opetustapaa nuorten opettamiseksi iltakouluissa, jotta heidät saataisiin puhumaan laon kieltä, kokeiltiin ja 10 oppitunnin materiaalit saatiin testattaviksi. (Laos, LA702.)

3.2 Vähemmistöt löytävät vaihtoehtoisia elinkeinoja toimeentuloaan monipuolistaen ja oikeuttaan työhön ja elintasoon vahvistaen

17 093 vähemmistöön kuuluvan sekä **14 103 yhteisön jäsenen tietoisuus** vähemmistöjen oikeuksista lisääntyi.

1 163 vähemmistöön kuuluvan **ammattilliset ja toimeentuloon liittyvät taidot** vahvistuivat.

2 183 (36,1 %) vähemmistöjen kotitaloudella on **yksi pysyvä ruoanlähde enemmän** kuin hankkeiden alussa. **3 337 pienviljelijää tavoitettiin** vastaavissa hankkeissa.

3 891 vähemmistöjen kotitaloutta on ottanut **käyttöön uuden kestävää kehitystä edistävän ja/tai ilmastonmuutokseen vastaavan maatalouden tuotantomenetelmän**.

15 665 vähemmistöön kuuluvaa **osallistuu yhteisöryhmien toimintaan**.

Hankkeista raportoitujen tulosten (outcome) mukaan eri vähemmistöjen edustajien **työ ja toimeentulo** vahvistui. Laosissa kuuden vinengpoukhalaisen kylän 32 perheen

toimeentulomahdollisuudet paranivat 2–3 vuoden tähtäimellä, kun kardemummakasvien odotetaan alkavan tuottaa satoa. Sienten viljely antoi 15 perheelle mahdollisuuden nopeaan toimeentulon paranemiseen ja perheiden oman ruokavalion monipuolistumiseen. Edellisvuoden kotieläinkasvatuslainaryhmissä eläinten määrä on kasvanut huomattavasti, ja uusia perheitä on saatu mukaan toimintaan (LA701).

Nepalissa paikallisten vähemmistöryhmien tulotaso ja ruokaturva parani monipuolisten hankkeissa toteutettujen maatalouteen liittyvien aloitteiden avulla. Hankkeen aktiviteettien kautta järjestö arvioi hankealueen vähemmistöperheiden vuositulotason parantuneen 10,17 prosenttia (NP706). Myös kymmenen maattomista henkilöistä koostuvaa ryhmää (yhteensä 350 eri yhteisöstä) tuli hankkeen myötä paremmin tietoisiksi Nepalin perustuslain turvaamista perusoikeuksista koulutusten myötä. Paikallisviranomaiset suhtautuvat aiempaa myönteisemmin vähemmistöjen oikeuksiin, ja sen myötä saatiin rekisteröityä 50 maata omistamattomien perheiden maanrekisteröimispyyntöä Sarlahissa (NP702).

Senegalissa 4 084 naista ja tyttöä sai ammatillista koulutusta. Yrittäjyyskoulutuksen ansiosta naisten ansiotaso nousi, ja he pystyivät maksamaan lastensa koulunkäynnin. Perheiden terveys kohentui, kun äidit pystyivät maksamaan terveydenhoidosta. 501 yhteisöjen jäsentä sai lisätuloja erilaisista töistä ja heidän tulonsa kasvoivat 40 % – 80 % Hankkeen tuella ammattiin opiskelleet nuoret ansaitsivat toimeentulonsa esim. suutarina tai rakennustyömiehenä (XX705).

Vesi- ja sanitaatiotilanne kohentui *Nepalissa*, kun luonnonmullistuksia kestäviä pienvesipisteitä rakennettiin kyliin ja kouluihin sekä järjestettiin hygieniakoulutusta. Tämän myötä 1 273 Dhading-yhteisön jäsentä ja 310 oppilasta saivat puhdasta vettä (NP706). Vuoristoyhteisöissä puolestaan rakennettiin pienkastelu- ja juomavesijärjestelmiä. Aloitteiden myötä kotitalouksilla (371) oli mahdollisuus saada puhdasta juomavettä, ja kastelukanavien myötä 151 kotitalouden ruokaturva parani (NP709).

Etiopiassa huonosta sanitaatiosta johtuvat sairaudet vähenivät 65 prosentilla hankealueella. Yhteisöjen jäsenet ymmärsivät vessojen tärkeyden sairauksien ehkäisemisessä sekä ympäristön siisteydessä. 250 kotitaloutta käytti raportointivuonna omaa vessaa, ja ympäristön saastuminen vähentyi. Osa yhteisön jäsenistä aloitti oma-aloitteisesti varainkeruukampanjan yhteisten vessojen rakentamiseksi, joten yhteisön jäsenten asenteissa tapahtui selvä muutos kohti parempaa terveyttä ja hygieniaa (ET705).

Kambodžassa puhtaan juomaveden piirin saatiin 2 580 ihmistä ja käymälöitä lähes 2 000 ihmisen käyttöön (KH701). *Laosissa* Main läänissä hygieniansa parantamiseksi 35 perhettä alkoi hankkeen tuella rakentamaan käymälää. Käsien peseminen ja puhtaan juomaveden käyttö lisääntyi 5 prosentilla perheistä (LA702). Nalaessa ja Viengpoukhassa toteutettujen, kokonaisvaltaisesta sanitaatiosta kertovien kampanjoiden ansiosta terveyden ja sanitaation väliset yhteydet on ymmärretty perheissä. Vessoja on rakennettu lähes joka talouteen, ja käsienpesu on aiempaa yleisempää vessan käytön jälkeen ja ennen ruokailua (LA701).

Boliviassa puhtaan veden saaminen kahteen kylään helpotti erityisesti 55 perheen naisten työtaakkaa ja vähensi vesiperäisten sairastumisten määrää (BO701).

Terveydentila parani, kun *Laosissa* paikallisviranomaisten kanssa järjestetyt kampanjat malarian ja denguekuumeen ehkäisemiseksi ovat saaneet kyläyhteisöt toimimaan tartuntojen vähentämiseksi. Nuorten ja lisääntymisikäisten aikuisten tietoisuutta hivin ja aidsin syistä, niiden ehkäisemisestä ja perhesuunnittelusta on saatu vahvistettua yhteistyössä terveysviranomaisten kanssa (LA701). Akha-yhteisöissä yhä useammat naiset synnyttivät lapsensa asiantuntevan kyläkättilön valvonnassa. Äitien ja vastasyntyneiden terveydentila oli aiempaa parempi monissa hankekylissä. Perinteisten

lapsenpäästäjien lisäkoulutus toi heille uutta arvostusta ja arvovaltaa yhteisöissään, jolloin heidän neuvonsa äitien ja vastasyntyneiden terveydestä ja hygieniasta otettiin kylissä vakavasti. He pystyivät toimimaan entistä ammattimaisemmin säilyttäen samalla läheisen yhteyden synnyttäjiin yhteisen kielen ja kulttuurin ansiosta. Terveys edistyi myös, kun 16 perhettä otti käyttöön savua ulos johtavan lieden (LA702).

Etiopiassa vähemmistöyhteisöjen tietoisuus haitallisista perinteistä sekä hivin ehkäisemisestä parani kouluttamalla sekä miehiä että naisia (ET707).

Ruokaturva parani *Kambodžassa*, kun yhteisöt pääsivät käyttämään omiin elinoloihinsa ja kulttuuriinsa sopivia tietoja ja taitoja äidinkielellään itse valitsemisissaan toimeentulotavoissa. Esimerkiksi sientenviljelyn ja kalalammikoiden avulla sadat perheet ovat saaneet käyttöönsä monipuolisia uusia ravinnonlähteitä ja samalla pystyneet tienaamaan kymmeniä kipeästi tarvittavia lisädollareita tuotteidensa myynnistä. Kotieläinten rokottaminen ja hoito saadaan nyt omista yhteisöistä, eikä nautoja, puhveleita tai kanoja enää kuole tarttuviin tauteihin yhtä paljon kuin aiemmin. Siemenpankkien avulla arvokkaita perinteisiä viljelylajikkeita saatiin säilöön ja käyttöön. (KH701).

Peltometsäviljelykokeilu on auttanut paikallisia asukkaita ymmärtämään metsien kestävän käytön ja ruoantuotannon välisen kytköksen. Kompostointi ja luonnonmukaisten torjunta-aineiden valmistus on otettu käyttöön useimmissa kylissä. Asukkaiden metsiensuojelutoiminnan tuloksena korruptoituneita, salahakkuita toimeenpanneita poliiseja on haastettu oikeuteen ja heidän käyttämiään tukkiautoja on takavarikoitu. Pientä edistystä saavutettiin yhteisöjen linkittämiseksi kansalaisjärjestöihin, jotka toimivat Rattanakirissä ja Mondulkirissä ruokaturvan ja metsien kestävän käytön parantamiseksi (KH701).

Etiopiassa erilaisten viljelytekniikoiden oppimisen jälkeen 95 prosenttia maanviljelijöistä pystyi ruokkimaan vähemmistöryhmiin kuuluvan perheensä (ET707).

Boliviassa vuoristoalueen ekologisten Keyhole garden -puutarhojen ja ravintokoulutusten ansiosta 45 perheen (225 henkilön) tietämys terveellisestä ja monipuolisesta ravinnosta ja ruokaturvasta parantui, ja ravinto monipuolistui alkuperäisyhteisöjen alueella. Kaikki perustetut puutarhat tuottivat satoa (BO701).

Ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen edistyi *Laosissa*, jossa yli puolessa hankkeen piirissä olevista 66 yhteisöstä Viengpoukhasassa ja Nalaessa toimii ympäristönsuojelu- ja katastrofivalmiuskomitea. Niiden kautta yhteisöissä on opittu luonnonvarojen suojelun merkitys, ilmastonmuutoksen tuomien ongelmien vaikutusten hillitseminen ja katastrofivalmiuden tärkeys (LA701).

Boliviassa kylien asukkaiden kasvanut tietämys ympäristönsuojelusta ja ilmastonmuutoksesta auttaa heitä toimimaan oikein ja varautumaan muutoksiin (BO701).

Kolumbiassa 275 ihmistä (yhteisön jäseniä ja paikallisjärjestöjen edustajia), jotka olivat oppineet ympäristö-, ilmastonmuutos- ja katastrofiriskien analysointia, osallistui ympäristöön, ilmastonmuutokseen ja katastrofiriskeihin liittyvien toimien suunnitteluun sekä elämänsuunnitelmien ja etnokehityksen analysointiin ja edisti yhteisöjensä suunnitelmien asteittaista rakentamista (CO701).

Nepalissa yhteisön jäsenet saivat uutta tietoa ilmastonmuutoksen hillitsemisestä ja sen sopeutumiskeinoista. (NP702). Yhteisön jäsenet tekivät ilmastomyönteisiä valintoja tulonhankkimistoiminnassaan (maataloustoiminnoissa) käyttämällä ympäristöystävällisiä torjunta-aineita ja tihkukastelujärjestelmiä. Yhteisöryhmien taitoja ilmastonmuutosta kestävien ruokakasvien ja teknologioiden käytössä kasvatettiin. Luotiin myös mahdollisuuksia ei-sesonkiviljelyyn (NP709).

Udayapurin metsityshankkeessa istutettiin suunniteltua enemmän puita ensimmäisenä vuonna, eli yli 50 % kahdelle vuodelle suunnitellusta hankkeen kokonaispuumäärästä, ja vaikuttamistyössä saavutettiin yli 100 ihmistä arvioitua enemmän. Molemmat saavutukset tukevat tavoitetta hillitä ilmastomuutosta ja vähentää hiilidioksidin määrää ilmakehässä. Paikallistason kapasiteetti kasvoi ilmastomuutokseen liittyvän koulutuksen ja katastrofi- ja ilmastoresilienssisuunnitelman myötä (NP711).

Kambodžassa vähemmistöyhteisöjen kyky puolustaa alueensa metsiä ja vesivaroja ulkopuolisilta, yleensä laittomasti tehdyiltä hakkuilta on parantunut yhteisöjen oppiessa tuntemaan lain heille takaamat perinteiset käyttö- ja hallintaoikeudet lähellä sijaitseviin metsiin. Yhteisöt ovat myös alkaneet hakea (ja saada) tukea paikallisilta maa- ja metsätalousviranomaisilta väärinkäytösten lopettamiseksi ja ehkäisemiseksi. Vaikka metsien tila Rattanakirissä ja Mondulkirissä on edelleen tukala, paranemistakin tapahtuu niillä alueilla, joilla yhteisöt valvovat aktiivisesti metsien käyttöä (KH701).

Esimerkkejä tuotoksista

Osaaminen ja toimintaedellytykset vahvistuivat, kun köyhimmat 15 perhettä kolmessa Vienpoukhan kylässä oppi sientenviljelyn ja sai viljelyn aloittamiseen tarvittavat tarvikkeet käyttöönsä. Vuohen-, sian- ja karjankasvatusta opittiin kuudessa kylässä Viengpoukhassa, ml. oikean rehun kasvatusta koulutuksen jälkeen saaduista heinänsiemenistä, rokotusten tärkeys ja oikea eläintenhoito. 30 köyhintä perhettä sai 144 vuolta ja sikaa aloittaakseen niiden kasvatukseen. Heidän on puolestaan määrä antaa syntyneitä kilejä ja porsaita eteenpäin muille niistä tarvitseville lainajärjestelmän mukaisesti (Laos, LA701).

Yhteisöt saavat tukea toimeentuloonsa mm. perinteisiä viljely- ja kasvatustekniikoita kartoittamalla, viljelijäryhmiä perustamalla ja kurssien avulla paikan päällä. Hankkeen 39 kylässä järjestettyihin, kestäväälle pohjalle rakentuviin ammatti- ja toimeentulokursseihin osallistui kaikkiaan 2 415 ihmistä. Kaikkiaan n. 4 750 ihmistä sai näin mahdollisuuden ottaa käyttöönsä uusia maanviljelyyn, kotieläinkasvatukseen, sienten- ja pähkinöidenviljelyyn, kalantuotantoon ja metsätuotteiden kestävään käyttöön soveltuvia menetelmiä. 87 prosentissa 41:stä hankkeen piirissä olevasta kylästä saatiin tehtyä kartoitus perinteisten viljelylajikkeiden säilyttämiseksi (Kambodža, KH701).

Seitsemän perinteistä lapsenpäästäjää ja kylien terveysvapaaehtoista koulutettiin vuonna 2018 mm. synnytysvalmennuksessa ja turvallisessa synnytyksen tukemisessa. Myös raskausajan vaaranmerkkien tunnistamista opetettiin. Sisäilmassa olevan savun haitoista erityisesti naisten ja pikkulasten terveydelle keskusteltiin kylissä (Laos, LA702).

Perustarpeet täyttyivät paremmin, kun 45 perhettä rakensi pihalleen Keyhole garden -keittiöpuutarhan. Perusmallista muokattiin yli neljän kilometrin korkeudessa olevan kaupungin olosuhteisiin sopiva katettu innovaatio. 16 ihmistä sai koulutuksen Keyhole garden -puutarhojen fasilitaattoreiksi (Bolivia, BO701). Perheet saivat koulutusta monipuolisesta ravinnosta kahdeksassa koulutuksessa, lisäksi he saivat siemeniä ja työkaluja ekologisen puutarhaviljelyn aloittamiseksi (Bolivia, BO701). 96 viljelijää sai hankekaudella tukea kasvihuoneiden ja tihkukastelujärjestelmien ylläpitoon. Viljelijöitä koulutettiin ympäristöystävällisten tuholaisaineiden käytöstä, minkä ansiosta maa-aines säilyy rikkaampana pitäen silti tuholaiset poissa. Sadot ovat runsaampia ympäristöystävällisten tuholaisaineiden käytön myötä (Nepal, NP709). Jwalamukhin ja Sidhalekhin kunnissa 47 perheelle rakennettiin vesipiste kotiin sekä yhteisövesipisteitä. Yhteen kouluun rakennettiin viisi hanaa käsienpesua varten. Kolme sanitaatio- ja hygieniakoulutusta järjestettiin ala- ja yläkoulussa 123 oppilaalle. Lisäksi järjestettiin 14 tilaisuutta 564:lle yhteisön jäsenille (Nepal, NP706).

Syrjivät asenteet, rakenteet ja käytännöt vähenivät Chabheimon yhteisöissä, jossa 35 maanviljelijäpariskuntaa sai parineuvontaa hivin ja aidsin ehkäisyssä sekä haitallisten perinteiden (naisten ympärileikkaus) vaaroista (Etiopia, ET707).

Maanomistustilannetta yhteisössä kartoitettiin ja tehtiin vaikuttamiskampanjointia paikallisviranomaisten parissa. Yhteensä 23 (12 naista ja 16 miestä) viranomaista ja sidosryhmään kuulunutta. Mm. Lalbandin, Hariwanin ja Sarlahin Haripurin kuntien pormestarit ovat nyt tietoisia niistä ongelmista, joita maattomat yhteisöt kohtaavat.

Tietoisuus oikeuksista edistyi, kun tietoisuutta toimeentulosta ja ympäristömuutoksesta (maaoikeudet, metsävarat, ympäristömuutosten vaikutus, satojen pienentyminen, kotieläinten hoito) lisättiin järjestämällä 14 tilaisuutta, joissa käytettiin myös lukutaidottomille sopivia menetelmiä omalla äidinkielellä, mm. nukketeatteria, pelejä, näytelmiä ja tarinointia (Kambodža, KH701). Kansalaisuuteen ja maan rekisteröimiseen liittyvään koulutukseen osallistui yhteensä 350 henkilöä (243 naista ja 107 miestä) (NP702).

Osallistuminen, järjestäytyminen ja verkostoituminen vahvistuivat, kun kahden kuivan ylänköalueen yhteisön 55 perhettä sai vesijärjestelmän. Toiminnasta ja huollosta vastaa kahdeksanhenkinen, kyläläisten valitsema koulutettu vesikomitea (Bolivia, BO701). Mondulkirissä pyrittiin aktiivisesti etsimään yhteistyömahdollisuuksia ekoturismin kehittämiseksi alkuperäisyhteisöjen kylissä. 45 kylän kyky hahmottaa ongelmia, suunnitella ja toimeenpanna parannuksia yhteisvoimin omalla alueellaan parani (Kambodža, KH701). Nalaen läänin kylät ovat perustaneet omia katastrofien ehkäisykomiteoita, joiden tehtävänä on katastrofivalmiussuunnittelu, metsän ja vesivarojen käytön suunnittelu sekä ympäristönsuojelusuunnittelu (Laos, LA701). Paikallistasolle muodostettiin maaoikeuskomitea (land rights advocacy group). Sarlahiin muodostettiin 10 maattomien ryhmää, joita on tuettu hallinnollisin materiaalein sekä kouluttaen kansalaisuudesta ja maan rekisteröimistodistuksista. 31 henkilön (18 naista ja 13 miestä) johtamis- ja vaikuttamistaidot paranivat. He pystyvät nyt mobilisoimaan yhteisöään vaikuttamaan. (Nepal, NP702).

Ilmastonmuutos

Nalaen läänin luonnonvara- ja ympäristöosasto on osoittanut 20 kylälle suojelualueen. Katastrofivalmiutta parannettiin kylissä mm. turva-alueiden määrittelyllä (tulvat, taifuunit, maanvyörymät) ja varustamalla jokainen kylä hälytyslaitteilla, joilla voidaan varoittaa uhkaavasta vaarasta (Laos, LA701).

Mauritaniassa 15 hankekylässä on toimiva, kyläkomitean ylläpitämä viljapankki. Yli 11 000 henkilöä koulutettiin toimimaan katastrofitilanteissa. Kyliin laadittiin suunnitelma katastrofiriskien vähentämiseksi, ja suunnitelma jaettiin viranomaisten kanssa. Senegalin molempiin testipuutarhoihin rakennettiin kompostit. Kylissä aktivoiduttiin oma-aloitteisesti ottamaan selvää erilaisista teknologioista ilmastonmuutoksesta selviämiseen (Länsi-Afrikka, XX705).

23 viljelijää sai koulutusta ilmastomuutokseen sopeutumisteknologioista (Nepal, NP709).

Yhteisöjen tietoisuus kasvoi ympäristönsuojelussa sekä katastrofivalmiudessa. Ensimmäisenä hankevuonna 825 henkilöä osallistui 12 tilaisuuteen, ja heidän tietoisuutensa ympäristönsuojelusta parani. Hankkeessa istutettiin 118 hedelmäkasia ja 2 400 bambupuuta, joiden avulla pyrittiin hillitsemään alueen katastrofiriskiä. Lisäksi hankittiin ja asennettiin ilmastoystävällisempiä liesiä (16 kpl Madi-kunnassa Chitwanissa) (Nepal, NP702).

Noin 1 108 henkilöä 387 kotitaloudesta hyötyi metsityshankkeesta (54 % naisia; heistä 20 % oli daliteja ja 75 % janajateja). Viiden hehtaarin puunistutusaloite heikkolaatuiselle ja kiviselle maaperälle eteni, ja järjestö istutti yli 5 000 taimea, jotka sisälsivät 20 erilaista puulajia. Lisäksi noin 2 000 luonnonmukaista taimea otettiin metsänhoidon piiriin. Polttopuun keräämisen tarvetta vähentävien, ilmastoystävällisempien liesien rakentamista (120 kpl) tuettiin (Nepal, NP711).

21 yhteisön jäsentä osallistui ilmastomuutuskoulutukseen. Hankevuoden aikana asennettiin 190 liettä, joilla vähennettiin polttopuiden käyttöä (Nepal, NP709).

TAVOITE 4: Riistetyt ja hyväksikäytetyt toipuvat ja päättävät omasta elämästään osana yhteiskuntaa

Riistettyjen ja hyväksikäytettyjen parissa tehtävä työ kohdistuu yhtäältä heidän välittömään auttamiseensa ja voimaannuttamiseensa ja toisaalta riiston ja hyväksikäytön ennaltaehkäisemiseen. Tämä osa moniperusteisesta syrjinnästä on koko kehitysyhteistyöohjelmassa pienin.

4 750 riistetyllä ja/tai hyväksikäytetyllä on aiempaa paremmat mahdollisuudet **elinkeinonsa, oman elämänsä ja oikeuksiensa edistämiseen.**

2 782 riistettyä ja/tai hyväksikäytettyä **hyötyi toimeentuloon liittyvistä tukitoimista**, tulot eivät vielä nousseet ensimmäisen toimintavuoden aikana.

76:n ihmisen **ammattilliset taidot** vahvistuivat.

Syrjittyjen kokemuksia: Melissa on yhdeksänvuotias botswanalainen tyttö. Hän kertoo tarinansa perheväkivallasta: ”Minulla on ongelmia äitini kanssa. Hän ei halua minun leikkivän ikätovereideni kanssa koulun jälkeen vaan odottaa minun siivoavan ja pyykkäävän nuoremman veljeni vaatteet. Teen ruokaa palattuani koulusta, ja jos tulen myöhässä, hän kurittaa minua kepillä tai vyöllä. Hänen mielestään en ole minkään arvoinen, koska en suoriudu koulussa kovin hyvin. Viime viikolla hän heitti minut ulos talosta leikittyäni ikätovereideni kanssa koulun jälkeen. Asuin tätini luona kaksi viikkoa, joka raportoi asiasta BGBVC:lle (Botswanan Gender Based Violence Prevention and Support Centre).”

Melissan äiti kohdisti tyttärensä henkistä ja fyysistä väkivaltaa vuodesta 2017 alkaen. Äiti satutti häntä pahasti joka kerta, kun hän tuli koulusta myöhässä, olipa syynä kouluaikataulut tai ei. Tytär ei saanut leikkiä muiden lasten kanssa edes silloin, kun koulu oli suljettu tai viikonloppuisin. Hänen oli tehtävä liikaa kotitöitä kotonaan. Melissan äiti ja veli suostuivat käymään kerran viikossa vastaanotolla keskuksessa kuuden viikon ajan. Äiti myönsi, että hänellä oli ratkaisemattomia asioita sukulaistensa kanssa. Hän tunsu tuskaa oman äitinsä pahoinpitelystä, mikä oli myös saanut hänet käyttämään väkivaltaa tyttärtään kohti. Kolmannen tapaamisen jälkeen havaittiin pientä muutosta äidin käytöksessä: lapset vahvistivat, ettei heidän äitinsä enää lyönyt heitä ja että he olivat saaneet leikkiä ikätovereidensa kanssa. Neuvontapalveluiden kautta äiti sai opetusta vanhemmuudesta sekä taitoja ratkoa ristiriitoja väkivallattomasti. Hän pystyi päästämään irti aiemmin vaivanneista asioista. Lapset oppivat myös kunnioittamaan äitiään sekä asetettuja sääntöjä. Melissaa ei enää kohdeltu psyykkisesti tai fyysisesti väkivaltaisesti. Hän nauttii ajastaan äidin kanssa. (*Yhteisöt naisten tukena väkivaltatilanteissa, BW701, Botswana.*)

4.1 Riistettyjen ja hyväksikäytettyjen elämä normalisoituu ja oikeus fyysiseen koskemattomuuteen sekä riippumattomaan toimeentuloon ja elintasoon vahvistuu

5 346 riistettyä ja hyväksikäytettyä tuli **tietoiseksi oikeuksistaan.**

2 107:llä (75,0 %) riistetyllä ja/tai hyväksikäytetyllä on **parempi pääsy peruspalveluihin.**

2 051 riistettyä tai hyväksikäytettyä osallistui **yhteisöpohjaisten ryhmien toimintaan.**

Hankkeista raportoitujen tulosten (*outcome*) mukaan riistettyjen ja hyväksikäytettyjen sekä heidän perheidensä saaman tuen ansiosta **elämä alkoi normalisoitua ja toipuminen mahdollistui.** *Kambodžassa* seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja vahingollisesta seksuaalikäytöksestä kärsineet lapset saivat traumaansa käsiteltyä, pystyivät kohtaamaan kokemustensa tuomat haasteet ja pystyivät kytkeytymään takaisin perheisiinsä, ystäviinsä ja opintoihinsa (KH702). *Botswanassa* 17 sukupuolesta johtuvan väkivallan uhria otti yhteyttä Helplineen saaden psykososiaalista tukea, ohjausta viranomaisten kanssa toimimiseen ja neuvontaa terveyteen liittyen (BW701). *Etelä-*

Afrikassa etsivä työ tavoitti yli 2 600 ihmistä, joista noin 1 500 oli pakolaisia ja 40 % oli naisia. Naisista (tytöistä) suurin osa oli maaseudulta tai muista maista tulleita, ja he elättivät itsensä prostituutiolla. Tavoitetuille tarjottiin psykososiaalista tukea ja neuvottiin terveydenhuollon piiriin. 31 uutta prostituutiosta pois halunnutta tyttöä sai kodin ja psykososiaalista tukea (ZA702).

Uhrit ja heidän perheensä ymmärsivät myös entistä paremmin seksuaalisen hyväksikäytön ja vahingollisen käyttäytymisen syyt ja seuraukset sekä oikeutensa. Kumppanijärjestön toiminnan ansiosta uhrien pelastamiseksi ja auttamiseksi toimivien yhteistyöjärjestöjen käyttöön saatiin yhdenmukaisia menetelmiä, käytäntöjä ja dokumentointia, mikä edesauttoi **yhdenvertaisuuden toteutumista** uhrien välillä ja yhteisen eettisen pohjan luomista järjestöjen työlle (KH702).

Boliviassa raskaasta lapsityöstä kärsivien kaivosalueen lasten ja nuorten tilanne koheni. Teknillistuotannollisia taitoja omaksuneilla nuorilla oli aiempaa paremmat mahdollisuudet ansaita toimeentuloa ja **tehdä mielekkäämpää työtä** (BO702).

Esimerkkejä tuotoksista

Osaaminen ja toimintaedellytykset vahvistuivat, kun 46 työtätekevää lasta ja nuorta omaksui uusia teknillistuotannollisia taitoja valintansa mukaan kokkauksessa, leivonnassa tai korujen valmistuksessa. He oppivat myös myyntiä ja markkinointia niin teoriassa kuin osallistumalla myyjäisiin. (BO702)

Työn dokumentointia yhdenmukaistettiin, ja kullekin avunsaajalle luotiin oma seurantasuunnitelma (*case file*), yhdessä paikallisten sosiaalityöntekijöiden ja lastensuojelujärjestöjen kanssa (KH702).

Hankkeessa järjestettiin koulutuksia ihmiskauppaa koskevasta lainsäädännöstä, lasten oikeuksista, turvallisesta siirtotyöläisyydestä, rikosoikeudesta ja rikosoikeudellisista prosesseista 74 poliisille ja muulle viranomaiselle Svay Riengin ja Prey Vengin maakunnissa. Poliisit saivat käyttöönsä myös asiasta tiedottavia julisteita ja tietoisuuskortteja jaettavakseen työssään (KH706).

Omanarvontunto ja päätäntävalta vahvistuivat, kun paikallinen poliisi otti yhteyttä hanketyöntekijään nuorten varhaisten avioitumisaikojen vuoksi. Mielenterveyshuollosta vastaava opasti nuoria. Neuvontatilaisuudessa hän kyseli, miksi he halusivat avioitua näin nuorina. Vastaava myös pyysi heitä kuvittelemaan mahdollisia riskejä kuten ihmiskauppaa, toista avioliittoa, taloudellisia ongelmia ja vanhempien hylkäämäksi tulemistä sekä sitä, miten näihin riskeihin voi varautua. Tuloksena pari päätti luopua avioitumisaikasta ja jatkaa opintojaan. Tapahtuma rakensi luottamusta CMC:n, yhteisön jäsenten ja valtion viranomaisten välillä (Nepal, NP707).

Peruspalvelujen saatavuus ja laatu koheni, kun välitöntä psykologista ja materiaalista apua sai kaikkiaan 111 lasta, valtaosin poikia, jotka olivat joko seksuaalisen väkivallan uhreja tai vaarassa joutua uhriksi tai jotka itse osoittivat väkivaltaista ja ikäisekseen ylikorostunutta seksuaalisuutta.

Terveyspalveluita tarvitsevat lapset pääsivät ongelmiinsa erikoistuneiden lääkärin hoitoon (KH702).

Osallistuminen, järjestäytyminen ja verkostoituminen

Umziwabantun alueella käynnistettiin vanhempien ryhmä, jonka tarkoituksena oli vähentää alueella yleisiä vammaisten lasten raiskauksia ja seksuaalista hyväksikäyttöä. Vaikka näitä tapauksia viedään oikeuden käsiteltäväksi, tapaukset usein "hukkuvat" poliisiviranomaisten käsittelyssä, eivätkä vanhemmat saa oikeutta lapsilleen. Ryhmän vetäjä yhdisti toimintaan DICAG-järjestön (Disabled Children's Action Group), joka on auttanut vanhempia vaatimaan poliisiviranomaisia tekemään velvollisuutensa tapausten loppuun saattamiseksi. Tässä onnistuttiinkin 25 prosentissa tapauksista (ZA703).

Perustarpeet täyttyivät paremmin lapsilla, jotka olivat vaarassa joutua seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi tai itse osoittivat väkivaltaista ja ikäisilleen ylikorostunutta seksuaalisuutta, ja he saivat apua. Lasten ja nuorten perheitä tuettiin neuvonnalla ja materiaalisella avulla, jotta he pystyivät huolehtimaan lapsistaan entistä paremmin (KH702).

4.2 Riski joutua riistetyksi ja hyväksikäytetyksi vähenee

1 377:llä yhteisön jäsenellä on paremmat tiedot riistettyjen ja hyväksikäytettyjen **oikeuksista**.

Hankkeista raportoitujen tulosten (*outcome*) perusteella **tietoisuus oikeuksista sekä riistosta ja hyväksikäytöstä riskeineen** on vahvistunut. **Kambodžassa** yhteisöjen jäsenet saivat **yhteisöfoorumeissa** mahdollisuuden kysyä ja keskustella suoraan poliisin ja muiden ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta vastaavien viranomaisten kanssa. Monille asukkaille tämä oli aivan uusi kokemus. Samalla heidän tietonsa ihmiskaupan eri muodoista ja siitä, miten ehkäistä sitä tai auttaa

sen uhreja parani. Myös lasten oikeudet tulivat yhteisöissä entistä tutummiksi. Yhteisöjen jäsenet saivat tietoa myös ihmiskaupan uusimmista muodoista, kuten naisten myynnistä vaimoiksi Kiinaan ja naisten pakottaminen synnyttämään lapsia vieraille ihmisille rahasta. Yhteisöt oppivat myös ymmärtämään, miksi lapsiperheiden tulisi välttää ulkomaille työhön lähtemistä, jollei lapsille pystytä takaamaan koulutusta ja turvallista kasvuympäristöä uudessa maassa (KH706).

Internetin käyttö osoittautui tehokkaaksi tavaksi tavoittaa nuoria. Tämän ja muiden valistus- ja tiedonlisäämiskampanjoiden seurauksena yhä enemmän poikien hyväksikäyttöön ja heidän omaan vahingolliseen seksuaalikäyttäytymiseensä liittyviä tapauksia tuotiin kumppanijärjestön tietoon asiantuntija-avun saamiseksi uhreille, nuorille tekijöille ja heidän perheilleen. Ilmi tulleissa tai epäillyissä hyväksikäyttötapauksissa yhteisöissä siis tiedettiin, mistä saada apua uhreille (ja nuorille tekijöille, jotka itse ovat usein olleet hyväksikäytön uhreja) (KH702).

Laosissa 30 nuorta osallistui kurssille, jossa käsiteltiin muun muassa ihmiskauppariskin tunnistamista ja välttämistä, naisten ja miesten välistä tasa-arvoa ja perheväkivaltaa. Tämä vahvisti nuorten elämäntaitoja (LA702).

Etelä-Afrikassa sukupuolten välistä tasa-arvoa ajavia ja väkivallan vastaisia kampanjoita järjestettiin vuoden 2018 aikana seitsemän (ZA702).

Länsi-Afrikassa kultakaivosalueen hankekylissä ja kahdessa lähialueen kaupungissa koko väestö, media ja vaikutusvaltaiset ihmiset ovat entistä paremmin tietoisia maanomistusta koskevasta lainsäädännöstä sekä vammaisten, lasten ja naisten oikeuksista. Mauritanian kultakaivosalueen hankekylissä ja kahdessa lähialueen kaupungissa koko väestö, media ja vaikutusvaltaiset ihmiset ovat entistä paremmin tietoisia maanomistuksen lainsäädännöstä sekä vammaisten, lasten ja naisten oikeuksista (XX705).

Esimerkkejä tuotoksista

Tietoisuus oikeuksista vahvistui Mauritaniassa, kun 220 naista osallistui hankkeen ihmisoikeuskoulutukseen. Mauritaniassa 95 henkilöä hankeyhteisöistä on osallistunut ihmisoikeuskoulutukseen. Vaikuttamistyötä ihmisoikeuksista ja ilmastonmuutoksesta kohdistettiin 400 henkilöön kullankaivualueen kahdessa kaupungissa, ja 60 johtajaa ja median edustajaa sai koulutusta kaivostoimintaan liittyvistä ihmisoikeuskysymyksistä. (Länsi-Afrikka, XX705.)

Kumppaniorganisaatio tiedotti aktiivisesti työstään lastensuojelutyön verkostoissa. Tämän seurauksena yhä enemmän poikien hyväksikäyttöön ja poikien omaan vahingolliseen seksuaalikäyttäytymiseen liittyviä tapauksia tuotiin järjestön tietoon asiantuntijapalveluiden saamiseksi uhrien ja heidän perheidensä avuksi. Erityisesti poikien osoittama vahingollinen seksuaalikäyttäytyminen, joka ilmeni mm. muiden, nuorempien lasten seksuaalisena hyväksikäyttönä tai ikäryhmään suhteettoman voimakkaana seksuaalikäyttäytymisenä, oli edelleen vaiettu asia kambodžalaisessa yhteiskunnassa. (Kambodža, KH702.)

Video-opetusmateriaali ja -julistet tavoittivat lähes 200 nuorta ja aikuista. Internetin käyttö osoittautui tehokkaaksi tavaksi tavoittaa nuoria. Järjestön verkkosivuilla oli n. 2 300 käyttäjää vuonna 2018. (Kambodža, KH702.)

16 yhteisössä Svay Riengin ja Prey Vengin lääneissä järjestettiin ihmiskauppakysymyksiä käsittelevä yhteisöfoorumi. Osallistujia oli yli 600. Organisoijina olivat kumppanijärjestön tähän kouluttamat poliisit ja muut viranomaiset. Yhteisöfoorumeihin pyrittiin saamaan mukaan yhä enemmän aktiivisia naisia. (Kambodža, KH706.)

Syrjivät asenteet, rakenteet ja käytännöt vähenivät, kun lastensuojelun kanssa tekemisissä olevia kansalaisjärjestöjen työntekijöitä ja viranomaisia osallistui kolmen kumppaniorganisaation järjestämään tätä aihetta käsittelevään koulutukseen. Yhteisöissä pyrittiin levittämään tietoa sekä samalla pyrittiin lieventämään usein uhreihin kohdistuvaa syrjintää keskusteluihin ja koulutuksiin, joita pidettiin erilaisille yhteisöryhmille, esim. äideille ja kyläneuvostoille. (Kambodža, KH702.)

TAVOITE 5: Syrjäytymisvaarassa olevat nuoret oppivat elämäntaitoja ja vastuullisen aikuisuuden perusteita

Syrjäytymisvaarassa oleviin nuoriin kohdistuu etenkin rakenteellista syrjintää. Työmme kohdistuu yhtäältä nuorten perustarpeiden ja elinolosuhteiden turvaamiseen ja toisaalta nuorten voimaannuttamiseen niin, että heillä olisi tarvittavat elämäntaidot ja suunta tulevaisuudelle.

15 494:llä syrjäytymisvaarassa olevalla nuorella on aiempaa paremmat mahdollisuudet elinkeinonsa, oman elämänsä ja oikeuksiensa edistämiseen.

41 % hankkeiden piirissä olevista nuorista (naisia 3 548, 42,4 %; miehiä 2 773, 39,2 %) kertoo, että heillä on **uusia konkreettisia suunnitelmia ja tavoitteita** tulevaisuudelle sekä tiedot keinoista niiden saavuttamiseksi.

Syrjittyjen kokemuksia: 26-vuotias Mohamed Juma Kuyela asuu äitinsä Asha Mohamed Ngawangan ja sisariensa kanssa Napulin kylässä. Mohammed liittyi kyläpankkiohjelmaan, jossa yhtenä tavoitteena on tukea nuoria taloudellisesti. Saatuaan koulutusta kyläpankkiohjelmasta hän otti lainan ostaakseen moottoripyörän taksitarkoituksiin. Hän kuljettaa kyläläisiä eri paikkoihin maksusta. Koska hänen vanhempansa ovat jo vanhoja, hänellä on vastuu perheen elättämisestä. Ansioillaan hän hankkii perheelleen ruokaa ja terveyspalveluja. (*Kilwan yhteisönkehittämisohjelma, TZ703, Tansania.*)

62-vuotias Emely Mpofy asuu Murumbin kylässä Zimbabwessa. Hän on yksi Gwain isoäitiryhmän ylpeistä isoäideistä. Hän liittyi ryhmään vuonna 2006 ja perusti siihen alaryhmän ”Hyvän toivottajat”. Hän halusi lievittää orpojen ja muilla tavoin heikossa asemassa olevien lasten kärsimyksiä. Emelyn mielestä oli tuskallista nähdä oman yhteisön lasten köyhyys. Koko yhteisöä köyhdytti se, etteivät lapset voineet käydä koulua kulujen vuoksi. Ei ollut varaa vihkoihin tai kirjoihin tai riittävän kunnollisiin kouluvälineisiin, koska lapsilla ei ollut huoltajia. Joillakin lapsilla ei ollut edes ruokaa, koska he itse toimivat perheenpänä aikuisten puuttuessa. Nyt kaikilla isoäitien huoltamilla lapsilla on koulupuvut, ja koulumaksut on maksettu. Lisäksi lapset ovat saaneet opastusta elämänhallinnassa ja terveystiedossa. Lapset ovat tasa-arvoisia muiden kylän lasten joukossa: kukaan ei voi erottaa orpoja muista. Isoäidit toimivat myös lasten sosiaalisena turvaverkkona monenlaisissa tilanteissa. (GGG: Gwain isoäidit kasvattajina, ZW701, Zimbabwe.)

Tinayeshe Shiri on 17-vuotias orpo. Hän käy Chapungun koulun yläastetta. Hän kertoo: ”Sain tukea koulumaksuihin ja minulle annettiin myös ruokapaketti. Opin uusia elämäntaitoja kuten vihannesten viljelyä, ompelua ja hitsaamista. Stressi koulumaksujen suhteen helpotti, ja menestyn nyt paremmin opinnoissani. Isoäitien hoiva on ollut keskeistä, jotta olen voinut kehittyä sellaiseksi ihmiseksi kuin nyt olen. Hankkeen ansiosta omanarvontunteeni ja itseluottamukseni on kasvanut, vaikka olenkin yhä orpo. Voin käyttää oppimiani taitoja elämäni koskeissa päätöksissä. En ehkä ole vielä siellä, minne tähtään. Mutta en myöskään ole enää samassa kohtaa kuin ennen. Tämä antaa minulle uskoa ja voimia tähdätä korkeammalle, koska pääsen sinne aikanaan.” (GGG: Gwain isoäidit kasvattajina, ZW701, Zimbabwe.)

5.1 Nuorilla on turvallisemmat elinolosuhteet

8 635 yhteisön jäsenen tietoisuus nuorten/lasten oikeuksista lisääntyi.

200:lla (45,5 %) nuoriin kohdistuvien hankkeiden kotitalouksista on yksi pysyvä ruoanlähde aiempaa enemmän.

Vastaavissa hankkeissa tavoitettiin **100 pienviljelijää** kotitalouksineen ruokaturvaa vahvistavilla toimilla.

5 593 (92,5 %) tavoitetulla nuorella on nyt parempi **pääsy peruspalveluihin.**

Hankkeista raportoitujen tulosten (*outcome*) mukaan **hoiva ja perustarpeiden** täyttyminen vahvistuivat. *Zimbabwessa* yhteensä 440 orvolla ja haavoittuvassa asemassa olevalla lapsella (201 tyttöä, 239 poikaa) oli varaa ainakin kahteen ateriaan päivässä. Hyödynsaajilla oli monipuolista ja laadukasta ruokaa sekä vaihtoehtoja toimeentuloon (ZW701).

Yhteensä 440 orvon ja haavoittuvassa asemassa olevan lapsen (201 tyttöä, 239 poikaa) kotitaloudella oli aiempaa paremmat ja monipuolisemmat toimeentulomahdollisuudet. Kotitaloudet pystyvät ostamaan mm. koulupukuja ja -tarvikkeita sekä maksamaan koemaksuja (ZW701).

Kasvatus ja elämäntaidot vahvistuivat *Zimbabwessa*, jossa yhteensä 121:llä lapsia ja nuoria huoltavalla isoäidillä oli aiempaa paremmat valmiudet ja tiedot keskustella seksuaaliterveyteen ja -valistukseen liittyvistä asioista lasten kanssa. Isoäideillä oli myös aiempaa paremmat valmiudet käydä vanhempien ja lasten välisiä keskusteluita. Yhteensä 440 orvon ja haavoittuvassa asemassa olevan lapsen (201 tyttöä, 239 poikaa) itsetunto parani kotikäyntien ja psykososiaalisen tuen leirien ansiosta (ZW701).

Kambodžassa lasten ja nuorten siirtyminen lastensuojelulaitoksista ja lastenkodeista heidän normaaleihin yhteisöihinsä – omaan perheeseensä, kasvattiperheeseen tai itsenäiseen elämään – tuo mukanaan monia uusia haasteita, joita lapset ja nuoret eivät eristetyissä laitossuhteissa ole joutuneet kohtaamaan. Heidän integroitumistaan (tai nuorten tapauksessa toisinaan itsenäisen elämän aloittamista) seurataan säännöllisin vierailuin heidän perheisiinsä/asuinpaikkoihinsa. Vanhemmat on puolestaan saatu ymmärtämään perheen tärkeys lapsen tai nuoren kehityksessä, oppimaan oikeita tapoja kommunikoida lasten kanssa ja käyttämään positiivisia kasvatustekniikoita. Se merkitsee suurta kasvun paikkaa myös vanhemmille, jotka aiemmin pitivät lapsen parhaana tämän lähettämistä lastenkotiin. Yhteisöissä elävien roolimalliaikuisen avulla kotiutuvien lasten ja myös muiden yhteisössä elävien lasten tarpeita, kehitystä ja positiivista kasvatusta on saatu myös toisien vanhempien ja isovanhempien tietoon. Aikuistuvat nuoret ja kotiutuneet lapset pystyvät kertomaan laitoslapsille ja -nuorille kotiutumiseen valmistautumisesta ja sen mukanaan tuomista hyvistä asioista ja haasteista uskottavasti ja ymmärrettävästi (KH703).

Nuorten **pääsy peruspalveluihin** vahvistui. *Etiopiassa* nuorten pääsy terveystieteiden piiriin sekä seksuaaliterveyteen liittyvät koulutukset (mukaan lukien hiv- ja aids-valistus) vähensivät sairauksiin liittyvää stigmaa sekä kehittivät nuorten kykyä tarkastella elämäntilanteita pitkäjänteisesti (ET705).

Zimbabwessa koulunkäynnin tukea saavien lasten lukumäärä nousi 21 lapsesta 65 lapseen. Puolet heistä oli tyttöjä (ZW701).

Tansaniassa oppilaiden läpäisyprosentti matematiikan päättökokeissa laski (2017: 13,3%, 2018: 11,7 %), mutta fysiikassa nousi (2017: 29,5 %, 2018: 37,9 %). Kemian päättökokeissa läpäisyprosentti oli hieman parempi (2017: 42 %, 2018: 57,1 %). Biologiassa taas läpäisyprosentti laski (2017: 59,4 %, 2018: 55 %). Tulokset kertovat pätevien matematiikan ja luonnontieteiden opettajien puutteesta hankekouluissa. Historiassa ja yhteiskuntaopissa läpäisyprosentti oli 60 %, swahilissa lähes 90 % ja englannissa 70,1 %. Parityötä opetusmenetelmänä ei hyödynnetty vielä tarpeeksi hankekouluissa. Aineenopettajien keskuudessa parityötä käytettiin kuitenkin aiempaa enemmän. Yhteensä 31,9 % (vertailuarvo 28,3 %) aineopettajista käytti parityötä opetusmenetelmänä luokassaan usein tai hyvin usein. Yhteistyö aineopettajien ja kieltenopettajien välillä lisääntyi. Yhteensä 39,3 % aineenopettajista teki yhteistyötä usein tai hyvin usein. Tiimiopetus lisääntyi vain hieman. 29,2 % (vertailuarvo 14,3 %) aineenopettajista teki kierrätysmateriaaleista opetuksen apuvälineitä osallistavien opetusmenetelmien tueksi. 75 % (vertailuarvo 51,4 %) aineenopettajista käytti vertaisoppimista hyväksi kokeita palauttaessaan usein tai hyvin usein.

Ympäristöaiheita opetuksessaan käyttävien opettajien suhteellinen osuus kasvoi vuoden 2018 aikana (2017: 43,5 %, 2018: 67 %). Tämä kertoo siitä, että hankekoulujen opettajat ovat aiempaa tietoisempia ympäristöaiheesta läpileikkaavana teemana. Kaikkiin 24 hankekouluun perustettiin kasvimaata tai parannettiin olemassa olevaa kasvimaata (TZ701).

Esimerkkejä tuotoksista

Perustarpeet täyttyivät paremmin, kun yhteensä 440 orpoa ja haavoittuvassa asemassa olevaa lasta sai 20 kg viljaa per kotitalous. Lapset eivät enää mene kouluun tyhjin vatsoin, minkä vuoksi pystyivät nyt keskittymään paremmin opetukseen. Lasten ja heidän ruokakuntansa ruoan ravintoarvo nousi. Monipuolisen ruoan mahdollistivat mm. hankkeeseen ostettu aurinkoenergialla toimiva, vihannesten ja hedelmien kuivaamiseen tarkoitettu ruokakuivuri sekä kanahautomo. (Zimbabwe, ZW701.)

Elämäntaitojen oppiminen on osoittautunut helpommaksi, kun ohjaajina ovat toimineet samanlaisista taustoista tulevat nuoret. Vanhempainkasvatus on tärkeä osa hanketta. Lastenoikeusvapaaehtoiset, joita järjestö on kouluttanut yhteisöissä, ovat pystyneet kouluttamaan ja antamaan vertaistukea ja ohjausta sekä sijaisvanhemmiksi ryhtyville että lasten omille perheille, joihin lapset palaavat vuosien laitoksessa elämisen jälkeen. (Kambodža KH703.)

Syrjivät asenteet, rakenteet ja käytännöt vähenivät, kun 66 lasta sai hankkeen ansiosta henkilötodistuksen. (Senegal, SN701.)

Aiemmin kotoutuneet laitoksissa kasvaneet nuoret pystyivät tuomaan uskottavasti esiin omista yhteisöissään ja vielä toimivissa orpokodeissa ja lastensuojelulaitoksissa tarpeen muutokseen sekä yhteiskuntaan ”palauttamisen” merkityksen lapsen ja nuoren hyvinvoinnille ja tulevaisuudelle. (Kambodža KH703.)

Koulutusten avulla lastensuojelulaitosten ja sosiaalitoimen työntekijät ovat alkaneet laatia seurantasuunnitelmia ja dokumentoida lasten integroitumista ja hyvinvointia/ongelmia niin, että myös lasten ja nuorten oma ääni tulee kuuluviin. (Kambodža, KH703.)

Peruspalvelujen saatavuus ja laatu koheni. Matematiikan opetus sai hankekouluissa vahvistusta, kun Maarit Rossi piti hankekoulujen opettajille (48; 36 miestä, 12 naista) työpajan aiheesta ”Matematiikan aktiivinen oppiminen ja ongelmanratkaisu”. Maarit Rossi on matematiikan opettaja, joka oli vuonna 2016 Global Teacher Price -kilpailun kymmenen parhaan joukossa. (Tansania, TZ701.) Yhteensä 65 orpoa ja haavoittuvassa asemassa olevaa lasta sai koulumaksut maksettua hankerahoituksella. Yhteensä 20 orvon ja haavoittuvassa asemassa olevan lapsen koemaksut maksettiin hankerahoituksella, ja 440 lasta sai koulutarvikkeita (Zimbabwe, ZW701.)

111 nuorta sai koulutusta seksuaaliterveyteen liittyvissä asioissa ja 234 nuorta pääsi nuorille suunnattujen seksuaaliterveyteen erikoistuneiden terveyspalveluiden piiriin. (Etiopia, ET705.)

Tukiopetuksen ansiosta 24 työn ohessa koulua käyvän lapsen ja nuoren opiskelu matematiikan, fysiikan ja kemian oppiaineissa edistyi entistä paremmin. (Bolivia, BO702.)

Tietoisuus oikeuksista vahvistui, kun kumppanijärjestö on kouluttanut yhteisöissä lasten hyvinvoinnista kiinnostuneita aikuisia yhteisöjensä roolimalleiksi, lapsiaktivistiteiksi. Koulujen opettajat ovat toinen tärkeä resurssi asennemuutoksen aikaansaamiseksi kasvatus- ja lastenoikeusasioissa. (Kambodža, KH703.)

Yhteensä 308 lasta ja 100 isoäitiä sai tietoa tai tukea psykososiaalisesta tuesta sekä seksuaali- ja lisääntymisterveydestä. Tietokanavina ja psykososiaalisen tuen tapahtumina toimivat mm. yhteisötason keskustelut terveyteen liittyvistä aiheista, radiokeskustelu, seksuaalikasvatuskoulutus ja psykososiaalisen tuen leirit sekä urheilugaalat. (Zimbabwe, ZW701.)

5.2 Nuoret tunnistavat voimavaransa ja tavoitteensa ja heidän itsetuntemuksensa ja elämänhallintaan tarvittavat taitonsa kasvavat

13 492:n syrjäytymisvaarassa olevan nuoren **tietoisuus omista oikeuksista kasvoi.**

15 706:n syrjäytymisvaarassa olevan nuoren **elämän- ja sosiaaliset taidot kasvoivat.**

1 785:n syrjäytymisvaarassa olevan nuoren **ammattilliset ja toimeentuloon liittyvät taidot kasvoivat.**

14 637 syrjäytymisvaarassa olevaa nuorta **osallistui yhteisöpohjaisten ryhmien toimintaan.**

Hankkeista raportoitujen tulosten (*outcome*) mukaan syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tilanne parani aiempaan verrattuna. *Tansaniassa* Morogorossa nuorten elämässä tapahtui myönteistä kehitystä niin terveyden, toimeentulon, ryhmäytymisen kuin aktivoitumisenkin saralla. Nuorten sosiaalinen toimeliaisuus lisääntyi. Tämän myötä nuorten mielenterveys koheni ja koulumenestys parani. Kaikkiaan 160 nuorella (15–35-vuotiailla) hyvinvointi lisääntyi 12 kk kuluessa siitä, kun he saivat aktiivisuutta lisääviä ammatillisia taitoja. Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten ammatilliset taidot kehittyivät, ja 160 nuoren hyvinvointi parani 12 kuukauden kuluessa taitojen oppimisesta. Riippuvuussyndrooma väheni nuorten keskuudessa Morogorossa (TZ704).

Ammatillinen osaaminen ja mahdollisuudet toimeentuloon vahvistuivat, kun *Boliviassa* 36 nuorta oppi perustiedot taloudesta, taloushallinnosta ja pienyrittäjyydestä Yrittämisen kulttuuri -nimisen opetusohjelman puitteissa (BO702).

Tansaniassa yhteensä 92,5 % Kilwassa tavoitetuista nuorista osallistui ammatillisia taitoja kartuttaviin toimintoihin. Näin joutilaisuus ja riippuvuus muista vähenivät. Yhteensä 370 nuorta (209 naista, 161 miestä) osallistui erilaisiin ammatillisia taitoja kartuttaviin tapahtumiin ja koulutuksiin (TZ703). Kishapussa nuoret olivat motivoituneita parantamaan toimeentulomahdollisuuksiaan. Tämä näkyi mm. osallistumisena ompelu-, käsityö-, ja säästö-lainaryhmiin (TZ705).

Pienyrittäjyyttä harjoittavista sadasta nuoresta kaikkiaan 80 pystyi työllistämään ja elättämään itsensä. Nuorten kuukausitulot kasvoivat. Eri sidosryhmien (ml. paikallishallinto) ymmärrys katukauppiaiden kokemista haasteista Morogoron kaupunkialueella kasvoi. Myös suuren yleisön ymmärrys aiheesta kasvoi lehtiartikkeleiden ja tv-ohjelmien kautta. Kaikkiaan 226 katukauppiiaan (78 naista, 148 miestä) osaaminen ja mahdollisuudet parantaa toimeentuloaan paranivat, kun he pääsivät mukaan hankkeen erityiskoulutuksiin (TZ704).

Elämäntaidot ja vastuulliseen aikuisuuteen kasvaminen vahvistuivat *Tansaniassa*, jossa syrjäytymisvaarassa olevien nuorten valmiudet kohdata aikuisuuden haasteita paranivat Kishapun hankealueella vuoden 2018 aikana. Noin 50 % nuorista (1351/2710) ymmärsi roolinsa ja vastuunsa perheen toimeentulon kehittämisessä Kishapussa (TZ705). Kilwassa nuorten valmius vastuulliseen aikuisuuteen parani. Tämä on seurausta mm. ammatillisten taitojen karttumisesta (TZ703).

Nepalissa lisättiin hiviin ja aidsiin liittyvää tietoisuutta ja tuettiin hiv-positiivisten henkilöiden ryhmien toimintaa heidän kapasiteettiaan kasvattamalla. Lasten ja nuorten terveys- ja oikeustietoutta lisättiin koulutuksin, jonka myötä tytöt voimaantuivat järjestämään oman vaikuttamiskampanjansa (NP703). *Laosissa* nuorten ja aikuisten lukutaito, elämäntaidot ja kyky osallistua omissa kylissä tehtävän hanketyön suunnitteluun vahvistuivat (LA702).

Nuorten aktiivinen osallistuminen vahvistui *Boliviassa*, jossa koulutuksiin osallistuneilla 220 lapsella ja nuorella on aikaisempaa paremmat tiedot oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan kansalaisina, ja heidän kapasiteettinsa toimia vastuullisesti yhteiskunnassa kasvoi. 220 lasta ja nuorta omaksui tietoa mm. ihmisoikeuksista, johtajuudesta ja ympäristöstä sekä oppi kansalaistaitoja ja ympäristönsuojelua elämän- ja kansalaistaitojen opinto-ohjelmassa (BO702).

Kambodžassa on pyritty kehittämään jokaisessa hankeyhteisössä aktiivien ryhmä, jolla on keskeinen rooli laitoksista palaavien lasten ja nuorten kotouttamiseen omiin yhteisöihinsä. Ryhmistä on tullut niin vahvoja, että niistä on tullut yhteisön psykososiaalisen tuen antajia esim. puuttumalla perheväkivaltaan tai alkoholismiin (KH703).

Esimerkkejä tuotoksista

Tietoisuus oikeuksista vahvistui, kun järjestettiin kaksi koulusta lisääntymisterveydestä, oikeuksista ja kommunikaatiosta muslimitytöille ja -pojille sekä vammaisille tytöille ja pojille. (Nepal, NP703.)
Yhteensä 308 lasta ja 100 isoäitiä sai tietoa tai tukea psykososiaalisesta tuesta ja seksuaali- ja lisääntymisterveydestä. Tietokanavina ja psykososiaalisen tuen tapahtumina toimivat mm. yhteisötason keskustelut terveyteen liittyvistä aiheista, radiokeskustelu, seksuaalikasvatuskoulutus ja psykososiaalisen tuen leirit sekä urheilugaalat. (Zimbabwe, ZW701.)

Osallistuminen, järjestäytyminen ja verkostoituminen eteni. Osallistuttuaan hankkeen koulutuksiin muslimi- ja madeshi-tytöt järjestivät kampanjan lapsiavioliittoja ja huumausaineiden käyttöä vastaan. (Nepal, NP703.)
Hiv-positiivisten henkilöiden verkosto tuki kolmea hiv-positiivisten tukiryhmää. Vapaaehtoinen vahvisti ryhmien kapasiteettia vaikuttamistyön teossa ja hallinnossa. Toimeentulotukea annettiin yhdelle ryhmälle Janakissa. Verkosto onnistui hankkimaan rahoituksen koulutukselle, missä naispuolisten terveydenhuoltoalan vapaaehtoisten sekä paikallispuolustajien kapasiteettia vahvistettiin (Nepal, NP703).
Yhteisötasolla perustettiin nuorten ryhmiä, joissa nuoret oppivat ihmisoikeuksia ja elämäntaitoja. Nuorten ryhmissä myös keskusteltiin elämää koskevista aiheista, kuten hivistä ja aidsista sekä työttömyydestä. Yhteensä 120 oppilasta ja 150 koulun ulkopuolista lasta ja nuorta osallistui kampanjaan lapsityövoimaa vastaan (Tansania, TZ704).

Osaaminen ja toimintaedellytykset vahvistuivat, kun 30 nuorta osallistui kaksiviikkoiseen toiminnallisen lukutaidon kertauskurssiin. Aiheet valittiin nuoria koskevista aiheista: toisen asteen opiskelun tärkeys ja sen mahdollisuudet; huumeiden käytön riskit ja lopettamisen; liian varhaisten avioliittojen seuraukset nuorten naisten terveydelle ja tulevaisuudelle; ihmiskauppariskin tunnistaminen ja välttäminen; naisten ja miesten välinen tasa-arvo; perheväkivalta; terveellinen ravinto jne. Nuoria ja yhteisövapaaehtoisia kannustettiin osallistumaan hankkeen toimintojen suunnitteluun. (Laos, LA702.)
226 katukauppiasta (78 naista, 148 miestä) muodostivat ryhmiä ja saivat koulutusta mm. yrittäjyystaidoista sekä mobiiliapplikaatioista. Ryhmänjohtajat saivat lisäksi johtajakoulutusta. (Tansania, TZ704.)
250 nuorta (135 naista, 115 miestä) 400:sta sai koulutusta säästö-lainaryhmien toiminnasta. Tämä paransi heidän yrittäjyystaitojaan. Lisäksi nuorten ammatilliset taidot vahvistuivat, kun he osallistuivat erilaisiin ammatillisia taitoja kartuttaviin tapahtumiin tai koulutuksiin. Näihin osallistui yhteensä 370 nuorta (209 naista, 161 miestä). (Tansania, TZ703.)

Omanarvontunto ja päätäntävalta vahvistui. Yhteensä 440 orvon ja haavoittuvassa asemassa olevan lapsen (201 tyttöä, 239 poikaa) itsetunto koheni kotikäyntien ja psykososiaalisen tuen leirien ansiosta. (Zimbabwe, ZW701.)
Kilwassa nuorten itseluottamus kasvoi, ja he osallistuivat entistä enemmän yhteisötason toimintoihin. Vuoden 2018 aikana nuoria oli mukana 668 (372 naista, 296 miestä), kun alun vertailuarvo oli nolla. (Tansania, TZ703.)

Teema 2: Taloudellinen ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus vahvistuu maailmassa

TAVOITE 6: Poliittiset päättäjät ja talousvaikuttajat tiedostavat ihmisoikeuksien toteutumisen esteitä ja toimivat niiden poistamiseksi

25 eri tasoihin kohdistunutta **sosiaalista ja/tai ekologista oikeudenmukaisuutta lisäävää aloitetta**, uudistusprosessia, ja toimenpidettä aloitettiin politiikan, lainsäädännön ja päätöksenteon kentällä.

Kumppaniorganisaatiot toteuttivat **21 vaikuttamistyön tavoitteellista interventiota**, jotka kohdistuivat vastuunkantajiin yhteiskunnan eri tasoilla.

Vastuunkantajien kokemuksia: Haastateltu henkilö, noin 40-vuotias ei halua nimeään julki tarinansa yhteydessä. Hän on n. 40-vuotias miespuolinen parlamentin jäsen, joka osallistui kumppanijärjestön tilaisuuksiin. Haastateltu on yhden komitean puheenjohtaja Nepalin parlamentissa. Kumppanijärjestö otti häneen yhteyttä, koska hänen vastuullaan oleva komitea vastaa psykososiaalisesti vammautuneiden henkilöiden ihmisoikeuksien edistämisestä ja suojelusta. Vuoden 2018 aikana hän osallistui useaan kumppanijärjestön järjestämään tilaisuuteen, joissa käsiteltiin psykososiaalisesti vammautuneiden henkilöiden tilannetta Nepalissa. Hän vakuuttui ja onnistui vakuuttamaan myös muita parlamentin jäseniä osallistumaan kumppanijärjestön tapahtumiin. Tapaamisten aikana ja sen jälkeen hän on kertonut julkisesti siitä, miten vaikuttanut hän on ollut hyödynsaajien kertomuksista. Hän ei tiennyt paljonkaan psykososiaalisesta vammautumisesta mutta koki saaneensa paljon uutta tietoa kumppanijärjestön tilaisuuksista. Hänen on nyt helpompi vaikuttaa parlamentissa lainsäädännön valmisteluihin sekä puhua laajemmin asiasta parlamentaarikkojen kesken. (*"Koshish" Vaikuttamistyö vammaisten oikeuksien toteutumiseksi Nepalissa -hanke, NP708, Nepal.*)

6.1 Päättäjillä, viranomaisilla ja talousvaikuttajilla on enemmän tietoa ihmisoikeuksista ja keinoja kantaa oman vastuunsa

5 080 vastuunkantajalla ja muulla vastuullisella toimijalla **tietoisuus syrjittyjen ryhmien oikeuksista ja omasta vastuuvollisuudesta** on lisääntynyt.

3 064 vastuunkantajalla ja muulla vastuullisella toimijalla **tiedot ja taidot vaikuttamistyössä ja muissa vastuunkannon keinoissa** ovat lisääntyneet.

2 165 vastuunkantajaa ja muuta vastuullista toimijaa on **osallistunut vähintään yhteen temaattiseen tai sektoriverkostoon**.

Hankkeista raportoitujen tulosten (*outcome*) mukaan vastuunkantajien ja muiden vastuullisten toimijoiden **tietopohja sekä tietoisuus syrjittyjen oikeuksista ja omasta velvollisuudesta vahvistui**. *Boliviassa* paikallisviranomaisen tietoisuus ja ymmärrys naisiin kohdistuvasta väkivallasta, perheväkivallasta ja niiden vähentämisestä ja rauhan kulttuurin edistämisen keinoista lisääntyi, ja he ovat alkaneet miettiä keinoja tilanteen parantamiseksi. Väkivallan vähentämisen koulutukset herättivät koulujen opettajat huomaamaan, että väkivallan vähentäminen on mahdollista. Ympäristötietoisuuden lisääntymisen myötä viranomaiset alkoivat suunnitella mahdollisuuksia uudelleenistuttaa metsää joillekin alueille (BO701).

Kambodžassa kansalaisyhteisötoimijoiden kansallisen, provinssi- ja paikallistason viranomaisten kanssa kehittämän yhteistyön ansiosta viranomaiset ymmärtävät ja tukevat yhteisöjen toimintaryhmiä, joilla on keskeinen rooli lasten ja nuorten kotouttamisen onnistumisessa (KH703). *Laosissa* viranomaisten asennemuutos käskynantajista palvelujen tuottajiksi on hidas ja vaativa. Vammaisten henkilöiden aseman parantaminen eteni sekä heidän tarvitsemiensa palveluiden osalta että asenteiden muuttumisessa positiivisemmiksi yhteisöissä ja etenkin viranomaisten keskuudessa (LA702).

Tansaniassa Kishapussa paikallisjohtajien ymmärrys heidän vastuistaan ja velvollisuuksistaan vahvistui. Yli 90 % (315/350) pystyi osoittamaan työssään kohtaamia haasteita velvollisuuksien täyttämässä. Kyläneuvoston jäsenet ymmärsivät roolinsa ja vastuunsa (TZ705).

Vastuunkantajien osaaminen ja taidot vahvistuivat *Etiopiassa*, jossa järjestettiin koulutuksia 62 opetusviranomaiselle ja muulle virkamiehille, ja tämän seurauksena he pystyivät toimimaan mm. tulkkeina kuuroille virastoissa (ET701). Koulutusten myötä myös sosiaalipalveluiden tarjoajien osaaminen vammaisten henkilöiden tarpeiden huomioimisessa vahvistui (ET704).

Kambodžassa 67 % Chab Dain kurssittamista poliiseista ja muista paikallisviranomaisista arvioi osaavansa koulutuksen jälkeen tunnistaa ihmiskauppiaan ja -välittäjän. 79 % virkamiehistä uskoi pystyvänsä suojelemaan vastuullaan olevia yhteisöjä ihmiskaupalta ja riskialttiilta siirtolaisuudelta. 91 % koulutetuista uskoi pystyvänsä suojelemaan ihmiskaupan uhreja. Hankkeen tekemän seurannan perusteella poliisit myös ottivat oppimansa käyttöön päivittäisessä työssään (KH706).

Nepalissa vammaisten oikeuksien toteutumisesta vastaavia paikallistason virkamiehiä ja päätöksentekijöitä koulutettiin ja heihin suunnattiin vaikuttamisviestejä, jotta he ymmärtäisivät paremmin vammaisten henkilöiden kohtaamat haasteet ja oman velvollisuutensa toimia niiden lievittämiseksi (NP705). Lisäksi vahvistettiin paikallisia organisaatioita, jotta he voivat tehdä tutkimukseen perustuvaa vaikuttamistyötä oikeuksien puolesta paikallis- ja kansallisella tasolla (NP712).

Tansaniassa paikallisviranomaiset oppivat tietämään ja tunnistamaan vastuunsa sekä ymmärsivät, miten julkisia varoja tulee käyttää kylätasolla. He tiesivät myös, että on oikein jakaa tietoa kylän tuotoista ja kuluista yhteisissä kyläkokouksissa (TZ703). 71 vaikutusvaltaista ihmistä (28 naista, 43 miestä), mukaan lukien kyläneuvostojen tai instituutioiden johtajia sekä virkamiehiä, sai lisää tietoa metsä- ja ympäristöpolitiikasta ja maalaista sekä kestävää metsänhoitoa tukevista parhaista käytänteistä, kuten puuta säästävien liesien käytöstä, puiden istutuksesta sekä mehiläistenhoidosta (TZ707).

Etelä-Afrikassa eri paikallisviranomaisille järjestettiin työpajoja lastensuojelusta, vammaisten lasten suojelemisesta, hyväksikäytön riskien tunnistamisesta sekä hyväksikäytön raportoimisesta. Koulutuksen jälkeen raportointi lisääntyi (ZA703).

Kolumbiassa 38 kunta- ja aluehallinnon jäsenorganisaatiota ja -laitosta kehittivät valmiuksiaan reagoida etnisiin yhteisöihin kohdistuviin hätätilanteisiin katastrofiriskien hallinnan koulutuksissa. Chocóssa riskienhallinnan kehittämistoimet laajennettiin myös naapurikunta Yuton alueelle. Näin suurempi osa Atraton alueesta hyötyy riskienhallinnan vahvistamisesta ja erityisesti kansallisen riskienhallintajärjestelmän rakenteen tuntemisesta ja dialogin vahvistamisesta (CO701).

Vastuunkantajiin ja muihin vastuullisiin toimijoihin vaikuttaminen eteni. Ohjelmamittarin mukaan 21 vaikuttamisinterventiosta neljä kohdistui kansalliseen, kaksi seutukuntatasoon, yhdeksän piirikuntatasoon, 16 kuntatasoon ja 15 kylätasoon.

Boliviassa Llallaguan ja Uncían kuntapäätäjiiin vaikutettiin, jotta saataisiin aikaan institutionaalisia sopimuksia kunnallisten sosiaalipalvelujen yksiköiden kanssa, tavoitteena edistää haavoittuvien

ryhmien oikeuksien toteutumista ja perheväkivallan vähenemistä. Vaikuttamisen päätteeksi sopimusluonnokset olivat viranomaisten harkinnassa (BO702).

Nepalissa vaikuttamistyön kautta pyrittiin samaan mielenterveyspalvelut osaksi julkisia palveluja ja mukaan terveysalan ja opettajankoulutukseen sekä julkiseen keskusteluun. Noin 90 % paikallisviranomaista lupasi sisällyttää mielenterveyden osaksi terveys- ja koulutussektorin suunnitelmaa seuraavalle budjettivuodelle (NP707). Nepalissa edistettiin myös lainsäädännön harmonisointia UNCRP:n ja Nepalín perustuslain suhteen niin, että lainsäädäntöä ja politiikkaa saataisiin psykososiaalisten vammojen osalta edistettyä suotuisampaan suuntaan stigmaa vähentäen. Kohteena olivat kansanedustajat, virkamiehet, perustuslailliset elimet sekä tuomarit. Tuloksena näiden kohderyhmien tietotaso psykososiaalisista vammoista vahvistui ja asenteet alkoivat muuttua (NP708). Paikallinen terveystoiminta luovutettiin kunnan ylläpidettäväksi (Community Health Clinic of Kushumkhola of Madi Municipality) (NP702).

Maaseudun paikallisviranomaisiin vaikutettiin, jotta he myöntäisivät enemmän budjettivaroja nuorten, madheshi- ja musliminaisten ryhmille. Tuloksena vuonna 2018 varoja myönnettiin 115 000 nepalín rupiaa. Nuoret, mahdhesi- ja musliminaisryhmät otettiin mukaan myös yhteisön rauharakennusaloitteisiin (NP703). Paikallishallinnon budjetointiin vaikutettiin lobbaamalla äidinkielen opetuksen valtavirtaistamista paikallishallinnon suunnitelmiin (NP704). Kansainvälisen vammaisten oikeuksien päivän vaikuttamisen tuloksena sosiaalisen kehityksen valtioministeri (Province 7) toi julki poliittisen sitoumuksensa vammaisten oikeuksien edistämiseksi. Myös paikallisviranomaiset tarttuivat vammaisten oikeuksien edistämiseen (NP705).

Maattomien henkilöiden maa-oikeuksien puolesta lobattiin ministeriötä. Yhteensä 3,5 % maattomista yhteisöistä rekisteröi maanomistajuushakemuksensa. 350 yhteisön jäsentä teki vaikuttamistyötä henkilötodistuksen saamiseksi. Lisäksi vaikutettiin kunnanhallintoon äitiryhmien rekisteröimiseksi. Kunta myönsi rahoitusta ja tunnusti ryhmien tekemän työn alueen sosiaalisen kehityksen hyväksi (NP706).

Kambodžassa paikallisviranomaisten vammaisten oikeuksia koskeviin, vastuuvollisuutta taiteen keinoin käsitteleviin kahteen ”I Can” -vaikuttamispäivään onnistuttiin saamaan mukaan 16 paikallista päättäjää (KH704). Kambodžan valtioon vaikutettiin keräämällä kommentteja ja ehdotuksia UPR-komitealle lastenoikeuksien raporttiin ennen maan asioiden käsittelyvuoroa komitean edessä Genevessä. Tuloksena osa suosituksista sisällytettiin UPR-komitean julkaisemaan suositusraporttiin (KH706). *Laosissa* huumeidenkäytön ja ihmiskaupan vastaisen vaikuttamiskampanjan tuloksena piirikunnan viranomaiset alkoivat edistää ja toimeenpanna lakeja. Yhdeksän piirikunnan työntekijää käytti hanketyöntekijöiden kanssa luovia ratkaisuja, kuten haastatteluja ja videoita (LA702).

Tansaniassa vaikutettiin kylä- ja aluetason johtajiin ja viranomaisiin tavoitteena vähentää naisiin, tyttöihin ja muihin erityisryhmiin, kuten vammaisiin henkilöihin ja hivin ja aidsin kanssa eläviin kohdistuvaa syrjintää yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta lisäämällä. Vammaisten henkilöiden mukaantulo yhteisön toimintoihin ja yhteisöpalveluiden äärelle vahvistui tämän myötä Morogorossa (TZ704). Kishapussa vaikutettiin kestävän peltometsäviljelyn ja suoraturvan kohentamiseksi aluehallintoon, joka on vastuussa rahojen kohdentamisesta asiantuntijoiden palkkaamiseen sekä sääntöjen luomisesta, sekä kylätason hallintoon, joka on vastuussa yhteisön mobilisoinnista ja sääntöjen luomisesta. (TZ705).

Vastuunkantajien ja muiden vastuullisten toimijoiden **osallistuminen ja vastuunkanto** lisääntyi keskusjohtoisessa *Laosissa*, jossa 80 % kyläpäättäjistä (Village Authorities VA) osasi työskennellä ja saavutti positiivisia tuloksia yhteisöjensä sosiaalipalveluiden tai taloudellisen tilanteen parantamiseksi, huomioiden erityisesti kaikkein köyhimpien perheiden tarpeet (naisyksinhuoltajat, vanhuksat). Kyläpäättäjien ja paikallisviranomaisten kannustamina 67 % kylien talouksista osallistui

yhteisöjensä kehityksestä tehtävään päätöksentekoon ja sitoutui antamaan työpanoksensa ja paikallisia materiaaleja päätösten toimeenpanemiseen (LA701).

Tansanian Kilwassa 60 % kylistä asensi kylään ilmoitustaulun, johon voitiin laittaa näkyviin tärkeää tietoa kylän asioista, ml. tuotoista ja kuluista. Kyläkokousten määrä kasvoi kolmesta neljään vuodessa. Yhteensä 98 % hankekylien johtajista piti lakisääteiset kyläkokoukset ja luki ääneen tai laittoi nähtäväksi kylän tuotot ja kulut. Kaikki hankekylien johtajat (100 %) saivat aikaan kylänkehityssuunnitelman, joka vietiin edelleen maakuntatasolle käsiteltäväksi. Kyläjohtajien kyky ottaa vammaiset henkilöt aiempaa paremmin huomioon kylänkehityshankkeissa parani. Kyläjohtajien lisääntyneen ympäristötietoisuuden myötä kylissä saatiin aikaan konkreettisia ympäristönsuojeluun tähtääviä toimenpiteitä: koulujen pihoille istutettiin 1 500 puuta sekä perustettiin taimitarhoja ja 16 ympäristökerhoa. 480 kotitaloutta ryhtyi käyttämään energiaa säästäviä liesiä (TZ703).

Myös Kishapussa kyläjohtajat järjestävät lakisääteiset kokoukset ja muita kyläkokouksia. Vuoden 2018 aikana kyläneuvoston kokous pidettiin kaikissa kylissä neljännesvuosittain ja kyläkokous (village assembly) neljän kuukauden välein. Kyläläisten osallistuminen oli vankkaa; yli 95 % osallistui, joista naisia oli vähintään 35 %. Kyläneuvoston 25 jäsenestä 9 oli naisia. Kyläkokoukset pidettiin demokraattisesti, sekä naiset että miehet saivat äänensä kuuluviin ja antoivat ideoita, jotka käsiteltiin tasapuolisesti. Yhteisöä koskevat asiat keskusteltiin osallistavasti ja kompromissia tavoitellen (TZ705).

Ohjelmamittarin mukaan 25 **uudesta aloitteesta** kuusi koski kansallista, seitsemän seutukuntatasoa, 14 piirikuntatasoa, 22 kuntatasoa ja 18 kylätasoa.

Boliviassa aloitettiin uusi keskustelufoorumi tiedon ja tietoisuuden lisäämiseksi väkivallan ehkäisemisestä ja seurantamenetelmistä. Mukana uhrien ja yhteisöjen lisäksi ovat oikeusasiamieskeskukset (BO701). Tavoitteena on myös muodostaa lastensuojelualan toimijoiden yhteistoimintaverkosto, joka vaikuttaisi alueellisiin päättäjiin inhimilliseen kehitykseen panostamiseksi. Osallistujina ovat lastensuojelun toimijat, joiden yhteisen vaikuttamistyön kohteena ovat alueelliset päättäjät (BO702).

Kambodžassa uutena aloitteena tuotettiin kansallinen inklusiivisen koulutuksen ohjeistus (*policy*) vammaisten lasten ja nuorten inklusiivisen opetuksen järjestämiseksi. Mukana ovat opetusministeriö, nuorten asioiden ja urheiluministeriö sekä muut koulutuksen kanssa tekemisissä olevat sidosryhmät. Lisäksi opetusministeriön erityisopetusosasto ja kansallisen erityisopetusinstituutti julkaisivat uuden kansallisen käsikirjan opettajille kehitysvammasta, oppimisvaikeudesta ja autismista kärsivien lasten opettamisesta (KH704). *Laosissa* tehtiin valtion työntekijöihin kohdistunut aloite, jolla pyrittiin muuttamaan koulupudokkaiden tilannetta ongelmaratkaisutaitoja, juurisyiden analyysia ja keskustelutaitoja kehittämällä (LA702). *Nepalissa* aloitteen myötä vahvistettiin lainsäädäntökomitean roolia ja taitoja kouluttamalla kuntatason lakikomiteoiden jäseniä mm. perheväkivaltaan koskevassa lainsäädännössä hankealueilla Banken ja Kailalin maakunnissa (NP703). Vammaisasioiden koordinaatiokomitea perustettiin ja vammaisia henkilöitä osallistettiin siihen. Myös vammaisten henkilöiden suojelukomitea muodostettiin paikallishallintotasolle. Tehtiin budjettiallokaatioita ja järjestettiin hyviä käytäntöjä jakaneita koordinaatiotapaamisia (NP705).

Tansaniassa Usambaran alueella perustettujen vammaisten henkilöiden neuvostojen tarkoituksena on keskustella vammaisten henkilöiden oikeuksista sekä vähentää heidän riippuvuuttaan ja haavoittuvuuttaan. Vastuunkantajaosallistujia on paikallistasolta keskushallinnon tasolle saakka (TZ706).

Etelä-Afrikassa käynnistyi ksenofobian vastainen ja maankäyttöön liittyvä projekti, jonka tavoitteena on muuttaa kansainvälisiä siirtolaisuutta koskevia, Etelä-Afrikkaa koskettavia politiikkoja pakolaisille, turvapaikanhakijoille ja paperittomille ystävällisemmiksi (ZA701).

Esimerkkejä tuotoksista

Osaaminen ja toimintaedellytykset

Neljän vähemmistökielten kehitysohjekunnan kapasiteettia vahvistettiin ja yhteisöjä koulutettiin oman äidinkielenensä oikeinkirjoituksessa. (Etiopia, ET703.)

198 virkamiestä, sosiaalipalveluiden tuottajaa ja yhteisöjohtajaa koulutettiin. Koulutusten jälkeen heidän kykynsä suunnitella työtä vammaisten henkilöiden parissa parantui, ja he oppivat uusia strategioita vammaisinklusiivisista sosiaalisektorin palveluista. (Etiopia, ET704.)

74 poliisille ja muulle viranomaiselle järjestettiin koulutuksia ihmiskauppaa koskevassa lainsäädännössä, lasten oikeuksissa, turvallisessa siirtotyöläisyydessä, rikosoikeudessa ja rikosoikeudellisissa prosesseissa Svay Riengin ja Prey Vengin maakunnissa. Poliisit saivat käyttöönsä myös asiasta tiedottavia julisteita ja tietoisuuskortteja työssään jaettavaksi (Kambodža, KH706.)

66 kyläpäättäjistä 76 % arvioitiin hyvin koulutetuiksi oikeusperustaisen yhteisönkehitystyön suunnittelussa ja toimeenpanossa, ja 70 % pystyi mobilisoimaan yhteisöjensä asukkaat tekemään yhdessä kyläkehityssuunnitelman (Laos, LA701).

Tietoisuus ihmisoikeuksista ja vastuista vahvistui

60 paikallisviranomaisen tietoisuus ja ymmärrys naisiin kohdistuvasta väkivallasta, perheväkivallasta ja niiden vähentämisestä ja rauhan kulttuurin edistämisen keinoista lisääntyi Humanatan kunnassa toteutetussa keskustelufoorumissa. Paikallisviranomaisten kanssa on tehty yhteistyötä, ja myös tätä kautta viranomaisten tietoisuus ilmastonmuutoksesta lisääntyi. (Bolivia, BO701.)

10 työpajan myötä paikallispäättäjät ymmärsivät äiti- ja lapsiterveystilanteen ja päättivät tehostaa ja parantaa palvelujen tarjontaa useilla alueilla Sertung Borangin, Hendungin, Linchon ja Salang CHC Sidhalekhin kunnassa. (Nepal, NP706.)

28 paikallistason johtajaa oppi lisää vammaisten henkilöiden oikeuksista ja omasta vastuustaan viedä näitä oikeuksia käytäntöön maan lakien ja kansainvälisten sopimusten mukaisesti. (Tansania, TZ706.)

Osallistuminen ja verkostoituminen vahvistui, kun neljä tapaamista järjestettiin parhaiden käytäntöjen jakamiseksi ja yhteisen toimintasuunnitelman luomiseksi. Näihin tilaisuuksiin osallistui 25 oikeudenomistajaa ja 49 vastuunkantajaa, ja tapaamisten myötä paikallisviranomaiset ilmaisivat sitoutuneisuutensa osoittaa varoja vammaisten henkilöiden oikeuksien toteuttamiseen. (Nepal, NP705.)

Paikallispäättäjät osallistuivat rauhandialogeihin. Hanke aloitettiin järjestämällä sidosryhmäläisille johdantotapahtuma hankkeeseen, missä esiteltiin tavoitteet, toiminnot ja budjetti. Hankevuoden aikana järjestettiin neljä rauhandilogitapaamista poliittisten johtajien kanssa Kailalissa. (Nepal, NP703.)

Maakuntaviranomaiset vievät koulutuksissa saamaansa tietoa ja menetelmiä eteenpäin paikallistasolle kumppanijärjestön tuella. Kunta- ja yhteisötasolla paikalliset naisten- ja lastenasiain neuvostot on saatu osallistumaan kotouttamisohjeistuksen toimeenpanoon alueellaan. (Kambodža, KH703.)

Boliviassa tehtiin tunnusteluja lastensuojelualan toimijoiden yhteistyöverkoston luomiseksi. Verkoston tavoitteena on vaikuttaa alueellisiin päättäjiin, jotta he panostaisivat inhimilliseen kehitykseen. Verkoston kehittäminen jatkuu. (Bolivia, BO702.)

TAVOITE 7: Kansalaisyhteiskunnan johtajat puolustavat aktiivisesti syrjittyjen oikeuksia

10 eri tasoihin kohdistunutta **sosiaalista ja/tai ekologista oikeudenmukaisuutta lisäävää aloitetta**, uudistusprosessia ja toimenpidettä aloitettiin politiikan, lainsäädännön ja päätöksenteon kentällä.

Kumppaniorganisaatiot toteuttivat **11 vaikuttamistyön tavoitteellista interventiota**, jotka kohdistuivat kansalaisyhteiskunnan johtajiin yhteiskunnan eri tasoilla.

Kansalaisyhteiskunnan johtajien kokemuksia: Vuonna 2018 kuurojen opetuksen tukihanke sai merkittävän tunnustuksen Etiopiassa. Hankkeen johtaja tohtori Mekonnen Mulatille myönnettiin arvovaltainen Bego Sew -palkinto kuurojen hyväksi tehdystä poikkeuksellisesta työstä. Työ on saanut aikaan merkittävää kehitystä Etiopian opetussektorilla: työn ansiosta 10 000 kuuroa maaseudun lasta on päässyt opetuksen piiriin. Työ on poistanut esteitä kuurojen opetuksen tieltä ja sen kautta on perustettu 450 opetusluokkaa paikallisten koulujen yhteyteen kaikkialla Etiopiassa. Opetusviranomaiset ovat saaneet ensikäden opastusta ja asiantuntijatietoa tarvittavista opetusmateriaaleista. Lisäksi hankkeen ansiosta yhä useammalla heikkokuuloisella on ollut mahdollisuus saada kuulokoje ilmaiseksi. Teknisen avun lisäksi kuurot opiskelijat ovat saaneet paljon psykososiaalista tukea, minkä ansiosta monet ovat voimaantuneet valitsemaan elämänsä suuntaa omaehtoisesti. He ovat itsenäisiä ja tuottavia kansalaisia. *(Kuurojen opetuksen tukiohjelma, ET701, Etiopia.)*

7.1 Kansalaisyhteiskunnan johtajat osaavat paremmin ajaa syrjittyjen oikeuksia ja löytävät keinoja pitää niitä esillä

3 891 kansalaisyhteiskunnan johtajan **tietoisuus syrjittyjen ryhmien oikeuksista ja omasta vastuuvollisuudestaan** on lisääntynyt.

655 kansalaisyhteiskunnan johtajan **tiedot ja taidot vaikuttamistyöstä ja muista vastuunkannon keinoista** ovat lisääntyneet.

Hankkeista raportoitujen tulosten (*outcome*) mukaan **tietopohja sekä tietoisuus syrjittyjen oikeuksista ja omista velvollisuuksista** vahvistui. *Tansaniassa* Morogorossa kyläpäälliköiden ymmärrys roolistaan ja velvollisuuksistaan lisääntyi. Kaikkiaan 183 johtajaa (47 naista ja 136 miestä) osasi toimia roolissaan vastuullisesti. Johtajat osasivat ottaa tarpeelliset sidosryhmät mukaan keskusteluihin, jotka koskivat kylän kehitystä. Johtajat osasivat myös ratkaista konflikteja maanviljelijöiden ja paimentolaisten välillä ja ohjata osapuolia riitoja ratkovan komitean luokse. Päätökset tehtiin yhteisesti, yhteisön jäsenet osallistaen. Johtajat toimivat vastuullisesti hyödynsaajiin nähden, kutsuivat kokouksia koolle sovituissa aikatauluissa, lukivat julkisesti kylän tulot ja menot sekä antoivat tilaa keskustelulle. Kylänjohtajat ymmärsivät erityisryhmien tuen tarpeen ja osoittivat esim. vammaisille henkilöille ilmaisen maapalstan, josta muut joutuvat yleensä maksamaan. Johtajien ymmärrys myös ilmastonmuutoksesta ja ympäristöasioita parani huomattavasti (TZ704).

Kilwassa yhteensä 250 kyläjohtajaa (92 naista, 158 miestä) sai koulutusta hyvän hallinnon periaatteista, vastuuvollisuudesta sekä osallistavasta suunnittelusta, toteutuksesta, seurannasta ja arvioinnista. Tämän tuloksena kyläjohtajien johtajuustaidot paranivat. Yhteensä 65 % yhteisöjohtajista pystyi tunnistamaan vammaisten henkilöiden yhtäläiset oikeudet koulutuksen ansiosta. Tähän koulutukseen osallistui yhteensä 75 yhteisön edustajaa ja johtajaa (33 naista, 42 miestä). Yhteensä 250 kyläjohtajaa (92 naista, 158 miestä) sai koulutuksen kautta lisää tietoa siitä, miten ympäristökysymykset tulisi ottaa huomioon kyläsuunnitelmia tehdessä. Vuoden 2018 aikana uusiin katastrofivalmiuskomiteoihin tulikin jäseniä yhteensä 142 (64 naista, 78 miestä) (TZ703).

Itäisessä Afrikassa kirkkojen inklusiivisuus vahvistui tiedon lisäämisen myötä. Hankkeen alussa vain 2 % hankealueen vammaisista henkilöistä pääsi mukaan kirkkojen kehitysaloitteisiin ja -hankkeisiin, hankkeen päättyessä vastaava luku oli jo 18 %. Vammaiset henkilöt otettiin mukaan niin hyödynsaajina kuin toimijoina. Osa vammaisista henkilöistä raportoi, että heidän vastaanottonsa kirkossa on lämmin, mitä se ei koskaan aiemmin ole ollut. Tämä muutos on seurausta vaikuttamistyöstä, jota tehtiin mm. kirkkojen johdon ja kehitysyhteistyöhankkeista vastaavien parissa Keniassa, Tansaniassa ja Ugandassa. Hankkeen päättyessä vuoden 2018 lopussa 70 % kirkon kehityshankkeiden suunnittelijoista ja toteuttajista oli lisännyt ymmärrystään vammaisinklusiivisuudesta hankkeiden suunnittelussa ja toteutuksessa. Hankkeen alussa suurin osa heistä oli lähestynyt vammaisteemaa vain hyväntekeväisyyden näkökulmasta. Hankkeen päättyessä nämä samat ihmiset näkivät ja lähestyivät asiaa oikeusperustaisesti. Kaikkiaan 182:lla kirkon ja kirkollisen järjestön kehityshankkeiden suunnittelijalla ja toimeenpanijalla oli aiempaa parempi ymmärrys vammaisinklusiivisesta kehityksestä, vammaisten oikeuksista, laeista ja kansainvälisestä vammaisten oikeuksien sopimuksesta (XX704).

Esimerkkejä tuotoksista

Osaaminen ja toimintaedellytykset vahvistuivat, kun kirkkojen johto ja kehityshankkeiden suunnittelijat sekä vammaisjärjestön edustajat osallistuivat kohderyhmäkokouksiin ja opintomatkkaan Ugandaan. Näin he oppivat parhaita käytäntöjä vammaisinklusiivisuuden toteuttamiseksi omissa konteksteissaan. Yhteensä 20 vastuunkantajaa sai koulutusta vammaisinklusiivisuudesta kehityshankkeissa. (XX704, Itäinen Afrikka.)

Yhteensä 15 kylissä toimivaa vapaaehtoista sai koulutusta siitä, kuinka toimia vammaisten lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä kanssa heidän omassa elinympäristössään. He oppivat myös tekemään apuvälineitä paikallisista materiaaleista. (TZ706, Tansania.) Työätekevien nuorten paikallisyhteistyön edustajien vaikuttamistyön taidot kehittyivät ja Bolivian kansallisen työtätekevien lasten ja nuorten järjestön vaikuttamistyöhön osallistumisen kautta he vaikuttivat myös kansallisella tasolla. (BO702, Bolivia.)

Tietoisuus ihmisoikeuksista ja vastuista vahvistui. Yhteensä 26 kansalaisyhteiskunnan johtajaa sai lisää tietoa vammaisten lasten ja nuorten oikeuksista ja heidän roolistaan yhteiskunnassa. Seminaarin järjesti SEKOMUN yliopisto. (TZ706, Tansania.)

Länsi-Afrikassa tieto kaivannaisteollisuuden vaikutuksista erityisesti haavoittuvimpiin ihmisryhmiin vahvistui. Mauritaniassa teetettiin selvitys Akjoutin epävirallisen kultakaivosalueen sosiaalisesta ja taloudellisesta tilanteesta. Tämän selvityksen antama tieto voi auttaa myös yhteisöjen johtajia ympäristöstrategioiden kehittämisessä. (XX705, Länsi-Afrikka.)

Katukauppiaiden asioiden huomioiminen kaupunkisuunnittelussa sai alkusysäyksen, kun aiheesta pidettiin koulutus/tietoisuudenlisäämistilaisuus. Kyläjohtajiin kohdistui monenlaisia toimintoja, joista saatiin tuloksia. (TZ704, Tansania.)

7.2 Kansalaisyhteiskunnan johtajat osallistuvat sosiaalipoliittisten linjausten ja kehityssuunnitelmien tekemiseen

446 kansalaisyhteiskunnan johtajaa **osallistui vähintään yhteen kansallisen tai paikallishallinnollisen (kunta ja lääni) sosiaalipoliittisen linjauksen tai kehityssuunnitelman** tekemiseen.

612 kansalaisyhteiskunnan johtajaa **osallistui vähintään yhteen temaattiseen tai sektoriverkoston**.

Hankkeista raportoitujen tulosten (*outcome*) mukaan kansalaisyhteiskunnan johtajien **osallistuminen ja vaikuttaminen** vahvistuivat. *Etiopiassa* hankkeen fasilitaattori osallistui GO-NGO-foorumiin, jossa teemana oli vähemmistöryhmien inklusiivisuus. Myös 167 uskonnollista johtajaa, yhteisön johtajaa sekä vähemmistön edustajaa osallistui keskustelutilaisuuteen, jonka aiheena olivat sosiaaliset suhteet ja syrjinnän välttäminen. Yhteisöjen johtajien ja vähemmistöryhmien edustajien yhteiset keskustelutilaisuudet olivat tärkeä kanava vähemmistöryhmien aseman parantamiseksi (ET707). *Itäisessä Afrikassa* Ugandan kirkon tekemä, kotitalouksien elinkeinojen monipuolistamiseen tähtäävä osallistava suunnittelu vahvistui (XX704).

Nepalissa hankekaudella perustettiin 51 yhteisöperustaista ryhmää (community based organization, CBO) ja 5 pääkomiteaa. Naisten osuus osallistujista oli 65 % ja dalitien 21 %. Lisäksi muodostettiin kuusi ryhmää, jotka jakoivat suunnitelmansa kunnallisviranomaisille. Neljä ryhmää rekisteröityi vuoden aikana järjestöiksi. Osallistujat olivat tietoisia oikeuksistaan ja vastuunkantajien velvollisuuksista ja puhuivat oikeuksiensa täyttämisen puolesta kunnallisviranomaisille. Neljä yhteisöperusteista ryhmää laatikin viiden vuoden strategisen suunnitelman (NP709).

Local2Global/ESCR Yearbook Nepal -hankkeen strategiset kumppanit laativat kolme vaikuttamistyön suunnitelmaa. Tähän prosessiin osallistui 113 ihmistä. Lisäksi hankkeen aikana toteutettiin kolme kampanjaa, joissa oli mukana 104 järjestöjen ja sidosryhmien edustajaa (ml. vähemmistöjen edustajia ja vammaisia henkilöitä). Samoin 104 ihmistä oli mukana vaikuttamistyön aloitteissa, jotka suunnattiin kansallisiin instituutioihin ja kansalliseen ihmisoikeuskomissioon (National Human Rights Commission). Heidän edustajansa (kaksi henkilöä) osallistuivat vaikuttamistyön työpajaan ja antoivat palautetta ja ehdotuksia siitä, kuinka hankkeen voisi toteuttaa. He ilmaisivat kiinnostuksensa myös tulevaan yhteistyöhön. Järjestö sai myös muilta merkittäviltä sidosryhmäläisiltä (kuten Dalit Commission Nepal ja Nepal Federation of Indigenous Nationalities) palautetta ja ehdotuksia hankkeen toteutukseen, ja yhteistyön on oletettu jatkuvan myös tulevaisuudessa (NP712).

Kambodžassa yhteisöjen uusien naisedustajien kyky toimia ja vaikuttaa oman yhteisönsä hyväksi paikallis- ja läänintasolla parani (KH705).

Ohjelmamittareiden mukaan 11:stä kansalaisyhteiskunnan johtajiin kohdistuneesta **vaikuttamistyön interventioista** kolme kohdistui kansalliseen, kaksi seutukunta-, kolme piirikunta-, yhdeksän kunta- ja viisi kylätasoon. Esimerkiksi *Nepalissa* vaikutettiin eri uskontokuntien johtajiin yhteistyön lisäämiseksi järjestämällä uskontojenvälisiä rauhantapaamisia (NP703).

Sosiaaliset tilintarkastukset lisäsivät läpinäkyvyyttä, luottamusta ja vastuuvastuuta eri sidosryhmien, kuten paikallisjohtajien, viranomaisten, yhteisön jäsenten ja median, välillä. Hankesuunnitelma ja budjetti sekä tietoa hankkeen edistymisestä jaettiin. Palautetta kerättiin hankkeen sosiaalisen ja eettisen toteutuksen vahvistamiseksi (NP709).

Tansaniassa vaikutettiin kyläpäälliköihin ympäristöön liittyvissä kysymyksissä, mukaan lukien kansalliset lait ja instrumentit. Tavoitteena oli vähentää maankäyttöön liittyviä konflikteja yhteisöissä ja vaikuttaa kylämaankäyttösuunnitelmiin sekä ympäristönsuojelun huomioimiseen niissä. Tavoitteena oli myös, että kyläpäälliköt ymmärtävät hyvin ympäristönsuojeluun ja -hoitoon liittyviä lakeja, poliittisia toimenpideohjelmia ja erilaisia säännöksiä, ja noudattavat niitä (TZ703).

250 kyläjohtajaa (92 naista, 158 miestä) sai koulutuksen kautta lisää tietoa siitä, miten ympäristökysymykset tulisi ottaa huomioon kyläsuunnitelmia tehtäessä ja miten katastrofivalmiutta voi parantaa. Kyläjohtajat ryhtyivät toimenpiteisiin varmistaakseen, että yhteisön jäsenet kasvattavat kuivuutta kestäviä lajikkeita, kuten kassavaa, hirssiä ja makeaa perunaa. Tämän tarkoituksena oli paitsi parantaa ruokaturvaa myös ottaa huomioon ilmastomuutoksen vaikutukset ja ympäristönsuojelu (TZ703).

Eteenpäin viedyistä **uusista aloitteista** kaksi kohdistui kansalliseen, yksi seutukunta-, kaksi piirikunta-, seitsemän kunta-, ja yhdeksän kylätasoon. Esimerkiksi *Etelä-Afrikassa* järjestettiin yhteisöjohtajille työpajoja vammaisinklusiivisesta kehityksestä, jotta vammaiset henkilöt voisivat paremmin osallistua yhteisöiden elämään ja asenteet muuttuisivat. Lisäksi papit saivat vastaavan koulutuksen, jotta uskonnollisten johtajien ja uskonnollistaustaisten organisaatioiden (FBO) asenteet muuttuisivat (ZA703).

Nepalissa lisättiin rauhanneuvoston jäsenten tietoisuutta kulttuurienvälisistä käytännöistä, dialogista ja yhteistyöstä uudella koulutuksella (NP703).

Kansalaisyhteiskunnan johtajista hyvin monet eri toimijat **osallistuivat sosiaalipoliittisten, sektori- tai kehityssuunnitelmien laadintaprosesseihin**. Eniten osallistuivat uskonnolliset (22) ja paikalliset (17) johtajat ja sekä lukuisat organisoituneiden yhteisöpohjaisten, kansalaisjärjestöjen tai

verkostojen johtajat ja resurssihenkilöt. Myös median edustajien (41) osallistumista on mahdollistettu. Mukana on myös kaksi mielipidejohtajaa.

Esimerkkejä tuotoksista

Osallistuminen ja verkostoituminen vahvistui, kun 63 henkilöä sai koulutusta organisaation kehittämisestä ja kolme yhteisöperustaista ryhmää sai koulutusta hyvästä hallinnosta ja johtajuudesta. 53 henkilöä koulutettiin gender-kysymyksistä ja inklusiivisuudesta, ja seitsemän ryhmää oli mukana kampanjoimassa sosiaalista, kulttuurista ja poliittista syrjintää vastaan. 20 ryhmien jäsentä sai koulutusta hanke-esitysten kirjoittamisesta, mikä lisäsi heidän kapasiteettiaan hanke-esitysten tekoon. He myös lähettivät ehdotuksiaan kunnille ja saivat varoja maanviljelyä ja karjanhoitoa varten. Eräs Gorkhaan perustettu paikallisryhmä lähetti seitsemän hankehakemusta eri sidosryhmille ja onnistui keräämään 350 000 rupiaa vuoden 2018 aikana. 28 ryhmien edustajaa sai tukea suunnittelussa ja dokumentoinnissa, mikä paransi heidän kykyään strategiseen suunnitteluun. (NP709, Nepal.)

28 ryhmän jäsentä neljästä eri ryhmittymästä teki oppimisvierailun Okhaldhungaan oppiakseen ryhmätyöskentelytavoista. 18 henkilöä yhteisöperustaisista ryhmistä ja pääkomiteoista sai koulutusta tulosperustaisuudesta. (NP709, Nepal.)

Hankekauden aikana 252 henkilöä hyötyi osaamisen vahvistamisesta. 79 koulutettiin niin, että he osaavat käyttää hankkeessa hyödynnettyä puhelinsovellusta. Oikeudenhaltijoiden ryhmästä valittiin monitorioijat, jotka jatkavat edelleen vuoden 2019 kuluessa haastatteluja ihmisoikeuksien toteutumisen osalta. Tiedoista laaditaan raportti, jota voidaan myöhemmin käyttää vaikuttamistyön välineenä. Paikalliset organisaatiot hyötyivät hankkeen vaikuttamistyön osaamisen vahvistamisesta. 173 henkilöä osallistui erilaisiin kouluksiin. Paikalliset strategiset kumppanit laativat vaikuttamistyön suunnitelmia (3 kpl) ja tekivät vaikuttamiskampanjoita (3 kpl) (NP712).

TAVOITE 8: Kumppanikirkot ja -järjestöt toimivat ammattitaitoisesti ja hyvän hallintotavan mukaisesti

29 kumppanikirkon ja -järjestön **osaaminen on vahvistunut** tukemme ansiosta.

8.1 Kumppanikirkkojen ja -järjestöjen toimintamallit vahvistuvat

Muutos kumppaniorganisaatiossa: Ndeye Saynabou Ndoye kumppanijärjestöstämme raportoi, että "RBM-koulutus on auttanut meitä suunnittelemaan ja toteuttamaan maaseudunkehittämishankettamme entistä tehokkaammin. Nyt pystymme tehokkaammin parantamaan erityisesti naisten ja vammaisten henkilöiden asemaa." (REVES Länsi-Afrikan vertaisoppiminen, XX705, Länsi-Afrikka.)

"Kumppanin osaaminen Lähetysseuran hankehallinnon käytännöissä kehittyi lähiohjauksen avulla. Lähetysseuran ensimmäinen organisaation kehittämisen asiantuntija sekä hallinnollisten että temaattisten asioiden neuvonantaja aloitti työnsä Boliviassa syyskuussa 2018. Neuvonantajasta on ollut suuri apu kumppaneille, kun epäselviä asioita on voitu käydä läpi yhdessä neuvonantajan kanssa säännöllisesti." (Lähetysseuran aluepäällikkö, Latinalainen-Amerikka.)

252 kumppaniorganisaation työntekijän tai avainhenkilön (naisia 115, miehiä 137) **osaaminen vahvistui hallinnollisissa ja temaattisissa aiheissa.**

Heistä 73 oli päätoimiston, 103 kenttätoimiston ja 207 yhteisötason henkilöstöä.

86,7 % kumppaniorganisaatioista koki saamansa kapasiteetin vahvistamisen **laadun ja hyödyllisyyden hyväksi tai erinomaiseksi.**

Hankkeista raportoitujen tulosten (outcome) mukaan **hallinnollinen osaaminen** vahvistui. Botswanan Bonelan toiminnanjohtaja ja talousjohtaja oppivat opintomatalla Meksikoon, miten kansalaisjärjestöjen rahoitus ja yhteistyö valtion kanssa on Meksikossa järjestetty ulkomaisen tuen vähennyttävä. Meksikon hallitus ja yhteiskunta tunnustavat kansalaisjärjestöjen merkityksen

haavoittuvassa asemassa olevien väestöryhmien palvelujen järjestämisessä ja edistämisessä. Siksi viranomaiset avaavat erilaisten palveluiden toteuttamiseen liittyviä, kaikille avoimia, hanketyyppejä toteutuspyyntöjä. Kansalaisjärjestöt ovat pärjänneet näissä kilpailutetuissa toteutuspyynnöissä hyvin. Botswanan kehitys on johtamassa lähiaikoina samankaltaiseen tilanteeseen (BW702).

Kambodžassa kumppaniorganisaation tilintarkastusraportti osoittaa, että kumppanin taloushallinto on pystynyt vastaamaan yhä yksityiskohtaisempiin vaatimuksiin. Toinen järjestön yhteistyökumppani teki arvioinnin sen hallinnollisesta tilasta, ja sen tulokset olivat hyvin positiivisia (KH703).

Kolumbiassa 10 paikalliskumppania pystyy entistä parempaan taloushallintoon sekä suunnittelemaan, monitoroimaan ja arvioimaan toimintaansa. 90 prosenttia paikalliskumppaneista hallitsi tehokkaasti resurssejaan ja toteutti toimintojaan. Kumppanijärjestön omalla henkilökunnalla on nyt aikaisempaa paremmat valmiudet työhönsä, sillä kaikki kehittivät osaamistaan jossakin aihepiirissä. Järjestö teki vuoden aikana 10 rahoitushakemusta mm. EU:lle, ECHO:lle, UNICEFille. Näistä 50 % hyväksyttiin (CO701).

Länsi-Afrikassa hankehallinnon ja -suunnittelun vahvempi osaaminen on vähentänyt kehityshankkeisiin liittyviä riskejä. Onnistuneiden käytännön esimerkkien näkeminen on vahvistanut henkilökunnan uskoa omaan työhönsä. Hanketietokannan perustaminen Senegalin luterilaiseen kirkkoon on tehostanut työtä, sillä nyt tieto eri hankkeista on koko yksikön saatavilla. Kumppaniorganisaatioiden työntekijät saivat koulutusta strategian luomisesta, ja näin he voivat viedä tätä osaamista myös paikallisiin yhteisöihin (XX705).

Tansaniassa TCRS-kumppanin taloushallintojärjestelmä päivitettiin uuteen versioon kaikissa sen hankkeissa ja henkilöstöhallintoa tukeva järjestelmä saatiin käyttöön. Uusi talousjärjestelmä nopeutti vuodenvaihteen hallintoa, tilintarkastusta ja palkkakirjanpitoa. Kolme taloushenkilöä sai koulutusta talousjärjestelmästä ja kuusi henkilöstöhallinnon järjestelmästä ottaen sen käyttöön. 50 työntekijää sai koulutusta henkilöstöhallinnosta ja -manuaalista, minkä jälkeen henkilöstö tunsikin manuaalin sisällön aiempaa paremmin (TZ703-705).

Kilwassa hanke eteni aiempaa paremmin, sillä ohjausryhmän jäsenet keskustelivat pullonkauloista ja haasteista osallistavasti ja löysivät ratkaisuja ongelmiin. Työntekijöiden kyky ratkaista ongelmia ja siten edistää hanketta parani. (TZ703). Kishapussa yhteistyö sidosryhmien kanssa parani. Muun muassa valtion virkamiehet osallistuivat koulutusten fasilitointiin. Kokoukset pidettiin ajallaan. Hankkeen tavoitteet saavutettiin 95-prosenttisesti aikataulussa. Hankkeen henkilöstö (3 naista, 4 miestä) suoriutui erinomaisesti tehtävistään. Tämä näkyi siten, että hankkeen toiminnot toteutettiin, monitoroitiin ja raporttoitiin laadukkaasti aikataulussa (TZ705).

Zimbabwessa kumppanin kapasiteetti hallinnoida hanketta kasvoi huomattavasti. Onnistumistarinoista kirjoitettiin erillinen kirjanen. Kahdesti vuodessa pidetyissä arviointikokouksissa (63 osallistujaa) käytiin läpi edistymistä, opittuja käytänteitä, haasteita ja suosituksia. Nämä kokoukset auttoivat tarvittaessa suunnanmuutoksessa hankkeen tulosten saavuttamiseksi (ZW701).

Temaattinen osaaminen on myös entistä vahvempaa kumppaniorganisaatioissa. *Kambodžassa* kumppanijärjestön yhteistyön päällikkö oppi parempia yhteistyön käytäntöjä Thaimaassa järjestetyssä koulutuksessa. Lisäksi lähes koko henkilöstön tietämys vammaisten oikeuksista ja niiden huomioimisesta työssä parani joulukuussa järjestetyn koulutuksen ansiosta (KH703).

Kolumbiassa kaksi kumppaniorganisaation työntekijää saavutti miinaonnettomuuksien ehkäisemisen kouluttajasertifioinnin. Lisäksi kaksi paikalliskumppanijärjestön työntekijää ja kolme vammaisjärjestön jäsentä suoritti miinaonnettomuuksien peruskoulutukseen. Koulutukset ovat antaneet ajankohtaiset tiedot ja taidot yhteisöjen kouluttamiseksi uuden kansallisen standardin mukaisesti (CO703).

Tansaniassa kahden hankkeen välinen vertaisoppiminen vahvisti osaamista psykososiaalisessa tuessa ja vammaisten henkilöiden tukemisessa. Kilwan seitsemän työntekijää (2 naista, 5 miestä) vieraili NED/SEKOMU:n Lushoton yhteisöpohjaisessa vammaishankkeessa (4 kylässä) ja oppi yhteisöpohjaisesta vammaistyöstä ja ohjaamisesta erityispalveluihin, sekä siitä, miten mm. etsivää vammaistyötä tekevä tiimi tukee vammaisia lapsia ja nuoria heidän kotiympäristössään.

NED/SEKOMUn 13 työntekijän (9 naista, 4 miestä) ymmärrys yhteisönkehityshankkeiden toimintamallista sekä psykososiaalisesta tuesta ja sen merkityksestä vammaisten henkilöiden tuessa karttui (TZ703, TZ706).

Esimerkkejä tuotoksista

Osaaminen ja toimintaedellytykset vahvistuivat, kun kumppaniorganisaatio sai koulutusta kehittääkseen kykyään käyttää tulospöytästä lähestymistapaa suunnittelussa, seurannassa ja raportoinnissa. Kouluttajana toimi Lähetysseuran toinen yhteistyökumppani, International Cooperation Cambodia. Lisäksi Lähetysseuran suomalainen hankehallinnon asiantuntija antoi tukea ja apua, jotta Komar Pikar Foundation selviäisi uuden hankekauden suunnittelusta. (KH704, Kambodža.)

Henkilökunnan osaamista tulospöytäsuuden osalta kasvatettiin, jotta tulospöytäsuuden raportointi olisi mahdollista. (NP708, Nepal.)

Vuoden aikana järjestettiin useita koulutuksia mm. taloushallinnosta, sovitteluvasta dialogista, raportoinnista ja dokumentoinnista. Lisäksi järjestettiin kaksi workshopia organisaatiohallintoon liittyen. (NP703, Nepal.)

Henkilökunnan (42 henkilöä) kapasiteettia vahvistettiin läpileikkaavien teemojen osalta ja laadittiin läpileikkaavia teemoja koskeva strategia ja ohjeistusta. Lisäksi henkilökuntaa osallistui Lähetysseuran organisoimalle katastrofivalmiuskurssille (DRR). (NP706, Nepal.)

Työntekijät saivat koulutusta hankkeen suunnittelusta, hankehallinnasta sekä kuuntelutaidosta. Lisäksi työntekijät (15) saivat koulutusta WHO-matriisista ja ryhtyivät käyttämään sitä hankkeessa. (TZ706, Tansania.)

Kuusi työntekijää oppi lisää hankehallinnosta, ja District Management Committee:n jäsenet oppivat lisää projektinjohtamista. Tämä on seurausta heille järjestetyistä koulutuksista, työpajoista ja kertauskoulutuksista. (TZ704, Tansania.)

15 Tumainin yliopiston lehtoria (8 miestä, 7 naista) sai vahvistusta tutkimukseen liittyvään osaamiseensa seminaarien ja Jyväskylän yliopistosta vierailleen professori Kimmo Jokisen ohjauksen myötä. Neljä kandidaattitason opiskelijaa teki tutkimusprojektin PITA-hankkeen teemoista. (TZ701, Tansania.)

Hankkeen henkilöstö sai koulutusta mm. tiedonkeruusta ja raportoinnista sekä vammaisinklusiosta. (TZ705, Tansania.)

Hankehenkilöstön (2 naista, 5 miestä) ja vapaaehtoisten (19 naista, 19 miestä) osaaminen ja fasilitointitaidot paranivat. He pystyivät tunnistamaan yhteisöjen ja erityisryhmien, kuten vammaisten henkilöiden, tarpeet aiempaa paremmin ja sisällyttämään ne voimaannuttamisohjelmiin. Henkilöstön osaaminen karttui mm. työryhmien, kokousten ja koulutusten myötä, joissa painotettiin vammaisinklusiivisuutta ja projektinhallintataitoja, ml. tulostiedon keruu. Vapaaehtoisten osaaminen karttui koulutusten kautta. Koulutuksissa erityisaiheena oli mm. vammaisinklusiivinen kehitys. Hankkeen maakuntatason johtoryhmän (District Management Committee DMC) jäsenet (3 naista, 4 miestä) ymmärsivät yhteisönkehityshankkeen periaatteet ja pystyivät kertomaan eteenpäin hankkeen tuloksista, onnistumisista ja haasteista yhteisten kokouksien ja hankekylävierailujen ansiosta. (TZ703, Tansania.)

53 miinaonnettomuudesta kärsivien asioita ajavan järjestön jäsentä kehitti osaamistaan hallinnollisissa prosesseissa (mm. laskutus ja laskujen tarkastus, vuokraamiskäytännöt, lainat, tiedottaminen) sekä miinaonnettomuuksien uhrin korvausprosessia koskevien säännösten tuntemusta. 80 % naispuolisista osallistujista raportoi, että heillä on nyt paremmat tiedot. (CO703, Kolumbia.)

16 kumppanijärjestön päätoimiston työntekijää kehitti tietojaan naisten oikeuksista ja sukupuolten tasa-arvon kysymyksistä henkilökunnan gender-työpajassa. Strategia sukupuolten tasa-arvon lisäämiseksi organisaation eri tasoilla valmistui. Lähtötasolla vain viisi prosenttia päättävässä asemassa olevista työntekijöistä on naisia. Päätoimiston 19 työntekijää kehitti myös hallinnollisia taitojaan Lähetysseuran organisaation kehittämisen asiantuntijan ohjauksella sekä yhdessä suunnitellussa, mutta toisen rahoittajan kustantamassa PME-koulutuksessa. (BO701, Bolivia.)

8.2 Kumppanikirkot ja -järjestöt ymmärtävät roolinsa vastuullisina toimijoina ja vaikuttajina

1 278 kumppaniorganisaatioiden avainhenkilön **tiedot ja taidot vaikuttamistyössä ja muissa vastuunkannon keinoissa** ovat lisääntyneet raportointivuoden aikana.

86 (64,2 %) kumppaniorganisaation avainhenkilöä **osallistui vähintään yhteen temaattiseen tai sektoriverkostoon**.

Hankkeista raportoitujen tulosten (*outcome*) mukaan **osaaminen vaikuttamistyössä ja vastuunkannossa** vahvistui. *Nepalissa* hankehenkilökuntaa ja hallituksen jäseniä koulutettiin

vaikuttamistyön tekemisessä sekä psykososiaalista vammaisuutta koskevan lainsäädännön osalta, ml. YK:n yleissopimus koskien vammaisten henkilöiden oikeuksia. Näitä taitoja he sittemmin pystyivät hyödyntämään hankeaktiviteettien toteutuksessa (NP708).

12 järjestön henkilökunnan jäsentä sai koulutusta vaikuttamistyöstä ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevasta yleissopimuksesta. Heistä 11 sai vielä johtajuuskoulutusta, minkä pohjalta he pystyivät kouluttamaan Bankessa ja Kailalissa (NP705).

Boliviassa vuoden aikana valmistunut tasa-arvosuunnitelma aloitti prosessin, joka parantaa tasa-arvoa ja naisten asemaa kumppaniorganisaatioissa. Suunnitelman toimeenpano koskettaa koko henkilökuntaa, ja prosessin edistymistä mitataan vuosittain (BO701). *Kolumbiassa* paikalliskumppaneiden dialogi- ja sovittelutaidot vahvistuivat kuuden tilaisuuden myötä paikallisella ja kansallisella tasolla. Paikalliskumppanit, yhteisöjen johtajat ja jäsenet kehittivät tietoaan ja osaamistaan rauhansopimuksen sisältöteemoista, riskienhallinnasta ja ilmastomuutokseen varautumisesta. 337 ihmistä kehitti tietämystään ihmisoikeuksista ja yritysten ympäristövaikutuksista Araucassa (CO701).

Länsi-Afrikassa 25 hankkeen työntekijää Senegalissa ja Mauritaniassa oppi kukin vähintään viisi erilaista strategiaa ilmastomuutokseen sopeutumisessa, mukaan lukien uusiutuvan energian ja aurinkoenergian käyttö. Uudet opit vietiin hankekyliin yhteensä 95 kyläläiselle (XX705).

Kumppaniorganisaatioiden osallistuminen ja verkostoituminen jatkui ja vahvistui. *Laosissa* kumppani osallistui asiantuntijana virallisiin maanomistusta, etnisten vähemmistöjen uudelleenasettamista, naisten ja lasten hyvinvointia ja koulutusta käsitteleviin työryhmiin (LA702).

Kambodžassa kumppanijärjestöllä oli merkittävää annettavaa kansallisen vammaisten lasten koulutuksen linjauksen uudistamiseen, nimeä myöten. Kansainvälinen aktiivisuus vammaisten henkilöiden erityisopetuksen edistämisen verkostoissa toi vaadittavaa uskottavuutta myös kansallisena toimijana (KH704). Toinen kumppanijärjestö oli mukana kehittämässä kansallista sosiaalityön toimeenpanon ja -koulutuksen standardia. Järjestö osallistui myös ensimmäiseen alueelliseen poikien suojeluun keskittyvään kokoukseen, jossa laadittiin suunnitelma Indonesian, Filippiinien, Nepalín ja Kambodžan yhteisestä ”Pojista huolehtimisen haasteet” -tutkimuksesta (KH702). Kumppanijärjestön asiantuntemusta ihmiskaupan vastaisen lainsäädännön ja sen toimeenpanon kehittämisessä hyödynnettiin kansallisella tasolla. Kumppaniorganisaation panosta pyydettiin myös Kambodžan ja Kiinan kahdenvälisen ihmiskaupan vastaisen sopimuksen neuvotteluprosessiin sekä Kaakkois-Aasian alueellisen siirtolaisuuden lähtömaiden Myanmarin, Laosin ja Kambodžan haasteita käsittelevään kokoukseen (KH706).

Nepalissa hankkeella myötävaikutettiin julkisten varojen läpinäkyvämpään käyttöön sekä allokointiin puhtaan veden saatavuuden ja hygienian parantamiseksi. Kumppanijärjestö on tunnustettu johtavaksi toimijaksi sanitaation ja hygienian parantamisessa, ja paikallistahot haluavat työskennellä tämän järjestön kanssa. Viranomaiset myös osoittivat noin 11 prosenttia varoja aloitteiden toteuttamiseksi. Vastuunkantajat ottavat myös ennakkoivasti yhteyttä järjestöön saadaakseen lisätietoja ohjelmista ja ovat valmiita tukemaan niiden toteutusta (NP706).

Kolumbiassa miinaonnettomuuksissa vammautuneiden oman järjestön kehittyminen itsenäiseksi toimijaksi ja vaikuttajaksi on tärkeä tavoite. Vuoden aikana se alkoi osallistua tilaisuuksiin, kuten komiteoihin ja alueellisiin vammaisasioiden kokouksiin, joissa sen toiminta alkaa saada tunnustusta. Osallistumalla Latinalaisen Amerikan miinaonnettomuuksissa vammautuneiden seminaariin järjestö liittyi osaksi laajempaa edunvalvontaverkostoa. Seminaarin seurauksena se osallistui Bogotá julistuksen laatimiseen ja Latinalaisen Amerikan miinoissa vammautuneiden manifestiin (CO703).

Tansaniassa hankkeesta on tullut osa Tumainin yliopiston brändiä. Tumainin yliopiston maine vähäosaisia yhteisöjä tukevana kirkon instituutiona kasvoi. Yliopistolla on nyt myös aiempaa enemmän kontakteja lähialueen yläkouluihin (TZ701).

Esimerkkejä tuotoksista

Osallistuminen ja verkostoituminen edistyi, kun kumppanijärjestö ajoi vammaisten lasten ja nuorten oikeuksien toteutumista kolmessa keskeisessä viranomaisyhteistyöverkostossa. Järjestö oli mukana rahoittamassa kansallista erityisopetuksen manuaalia. Se osallistui myös kolmeen kansainväliseen erityisopetusta ja -oppimista koskevaan konferenssiin Englannissa, Nepalissa ja Phnom Penhissä. (KH704, Kambodža.)

Kumppanijärjestö teki vaikuttamistyötä psykososiaalisesti vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumisen puolesta erityisesti saadakseen aikaan lainsäädäntömuutoksia. Järjestö muodosti ensin komitean, jonka kautta tunnistettiin potentiaaliset edustajat kutsuttaviksi koulutuksiin. Myös valmistelukokous ja valmisteleva työpaja järjestettiin ennen varsinaista kansanedustajille suunnattua koulutusta. Järjestö valmisti teemaan liittyvää koulutus- ja vaikuttamismateriaalia. Koulutuksen jälkeen järjestettiin vielä lobbaus- ja seurantatapaamisia. Kaiken kaikkiaan 51 poliitikkoa tavoitettiin, ja 10 heistä sitoutui suullisesti tekemään töitä psykososiaalisesti vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumisen puolesta ja yli 25 esitti järjestölle toiveen päästä mukaan samantyyppisiin aktiviteetteihin myös jatkossa. (NP708, Nepal.)

Järjestö teki yhteistyötä opetusviraston yksikön kanssa (Educational Counselling and Disaster Management Unit of immediate Department of Education) referenssimateriaalin hankkimiseksi julkisilla varoilla kouluille. (NP707, Nepal.)

Järjestö oli yhteydessä Bhumen kunnallisvaaleilla valittuihin edustajiin sekä muihin paikallistason johtajiin tiiviimmän yhteistyön takaamiseksi ja omistajuuden lisäämiseksi äidinkielisessä opetuksessa. He pitivät järjestön organisoimia tapaamisia hyödyllisinä erityisesti budjetoinnin näkökulmasta, ja he ilmaisivat halukkuutensa työskennellä oppikirjojen tuottamisen, opetusmateriaalin ja opetuksen kehittämisen puolesta. Putha Uttargangassa rahaa osoitettiin lasten kirjallisuuteen khamin kielellä, ja Bhume sitoutui allokoimaan yli 60 000 € opetussektorille, ml. äidinkielen opetus. Järjestö piti keskustelutilaisuuden, johon osallistui paikallistason johtajia ja koulun johtokomitean puheenjohtaja (17 miestä ja 2 naista). Tilaisuudessa kerrottiin äidinkielen opetuksen tärkeydestä hyvien oppimistulosten saavuttamiseksi ja siitä, millainen rooli viranomaisilla tulisi olla, jotta äidinkielen opetuksen asema olisi kestävällä tasolla. (NP704, Nepal.)

Kumppanijärjestöä pyydettiin mukaan fasilitoimaan Bhumen alueen opetussuunnitelmaa seuraavalle 20 vuodelle. Suunnitelmaan on sittemmin osoitettu rahaa 8 000 000 NPR, ja äidinkielen opetus on otettu osaksi suunnitelmaa. (NP704, Nepal.)

Teema 3: Rauha: Rauhan ja sovinnon edellytykset vahvistuvat paikallisissa yhteisöissä ja yhteiskunnissa

TAVOITE 9: Rauhanrakentajat osallistavat konfliktin ratkaisun kannalta olennaisia ryhmiä, erityisesti naisia, rauhantyöhön

8 104 ihmistä osallistui rauhanrakennukseen.

Näistä naisia oli 55,6 % (n: 4 506, m: 3 598).

Rauhanrakentajien kokemuksia: María Ruth Sanabria on yritetty saada hengiltä useasti siitä lähtien, kun hän oli 23-vuotias. Hänen työnsä ihmisoikeuspuolustajana on tuonut hänelle lukuisia uhkauksia. Hän on joutunut itkemään monien ihmisoikeuspuolustajien kuolemaa. María Ruth aloitti työnsä ihmisoikeuksien ja maaseudun ihmisten maa-alueiden puolustajana 17-vuotiaana. 1990-luvulla María Ruthin puoliso, maaseutujohtaja, murhattiin, ja María Ruth oli tappouhkausten vuoksi pakko paeta. Araucaan saapuessaan María Ruth joutui aloittamaan taistelun saavuttaakseen arvostusta naisena, johtajana ja ihmisoikeuspuolustajana uudessa ympäristössään. Vähitellen hän saavutti tunnustusta ja alkoi osallistua myös politiikkaan puolueessa, jonka jäsenistä 3 500 murhattiin 1990-luvun loppupuolella. 2000-luvun alussa María Ruth ja hänen ystävänsä Armando, myös ihmisoikeuspuolustaja, perustivat erään järjestön paikallisen osaston. Työ järjestössä toi hänelle uhkauksia aseellisilta ryhmiltä. Hänen täytyi paeta Argentiinaan vuodeksi. Palattuaan Kolumbiaan hän joutui todistamaan paramilitarismin nousua maalaisjohtajia ja ihmisoikeuspuolustajia vastaan. Vuonna 2006 hän tutustui Luterilaiseen maailmanliittoon, joka on vahvistanut järjestön jäsenten koulutusta, ihmisoikeuspuolustajien organisoitumista sekä sovitteluprosesseja ja koordinoitua muiden organisaatioiden kanssa.

"Luterilaisen maailmanliiton työntekijät ovat olleet meidän kilpemme: he ovat olleet kanssamme aina myös vaikeimmissa hetkissä", sanoo María Ruth Sanabria. (*LML:n ihmisoikeusohjelma, CO701, Kolumbia.*)

Sonthe Thusi on kotoisin Etelä-Afrikasta. 1990-luvulla poliittisen väkivallan seurauksena monet ihmiset saivat surmansa. Se johti väkivaltaisuuksien laajenemiseen lähiympäristöön. Vuosina 1996–1999 kyläläiset kärsivät väkivallan kierteestä. "Perheeni kasvatti karjaa, ja tuona ajanjaksona menetimme omaisuutemme ja tulomme. Se oli tuskallista aikaa perheelleni. Kun olin lukion toisella luokalla vuonna 2007, sain myös osuman luodista. Vallitseva tilanne ja tappamiset traumatisoivat minua pahasti", hän kertoo. Sonthe osallistui "Healing of Memories" -istuntoihin, joissa keskusteltiin tuskallisista muistoista. Kun hän palasi takaisin kotiinsa, hän tunsi saaneensa runsaasti apua. Hän sanoo: "Kun tulin takaisin, olin parantunut. Pystyin auttamaan perheenjäseniäni ja muita parantumista kaipaavia, väkivallan traumatisoimia ihmisiä." Hanke on avannut mahdollisuuksia keskusteluun, joka vie ihmisiä kohti positiivista elämää, jota ei psyykinen kipu enää hallitse. "Istunnot olivat minulle hyvin tärkeitä. Ilman niitä olisin vihannut ja syyttänyt muita ihmisiä loppuelämäni", päättää Sonthe. (*Kwa-Zulu-Natal rauha ja sovinto, ZA701, Etelä-Afrikka.*)

Maribel David Galeano kertoo: "Vuonna 2018 kylämme alueelle muutti joukko entisiä sisesejää, ja sen myötä olemme tutustuneet järjestöihin ja toimijoihin, jotka haluavat edistää rauhaa hankkeiden kautta. Vuosi sitten kylässämme entisten taistelijoiden ja alkuperäisten kyläläisten parissa aloitti Kolumbian evankelisluterilaisen kirkon (IELCO) Väkivallasta sovintoon -hanke. — — Hankkeessa on pidetty keskustelutilaisuuksia rauhansopimusten sisällöstä ja siitä, miten voimme suojella itseämme. Olemme esimerkiksi oppineet, että olemme kaikki johtajia, eivät vain jotkut. Olemme saaneet psykososiaalista tukea ja työskennelleet sovinnon edistämiseksi, mikä on hienoa, koska sitä tarvitaan. On myös tärkeää, että käsitellään maa-alueiden suojelua, sillä täältä halutaan hakea vettä ja viedä se muualle myytäväksi. Hankkeelta toivon, että jatkamme keskustelutilaisuuksia sekä koulutuksia ihmisoikeuksista ja konfliktintilanteista — —." (*Väkivallasta sovintoon -hanke, CO702, Kolumbia.*)

9.1 Rauhanrakentajilla on tietotaito ja resurssit identifioida rauhantyössä toimivat ratkaisut ja luottamuksen rakentamisen kannalta keskeiset toiminnot

2 147 rauhanrakentajalla (**n: 1164, m: 983**) on **vahvistuneet taidot** rauhanrakennuksessa.

Neljä eri rauhanrakennusta vahvistavaa **interventiota** toteutettiin vuonna 2018.

Hankkeista raportoitujen tulosten (*outcome*) mukaan rauhanrakentajien **tietotaito ja toimintaedellytykset** vahvistuivat. *Nepalissa* nuoria ja naispuolisia rauhanvapaaehtoisia koulutettiin ennaltaehkäisemään ja ratkaisemaan yhteisöjen sisäisiä ja välisiä konflikteja. Naiset, nuoret ja paikallisjohtajat toimivat yhdessä rauhan ja sovinnon puolesta. Toimittajia koulutettiin rauhan ja sovinnon teemoista. Lastenkerhoissa annettiin rauhankoulutusta. Koulutetut 44 lapsikerhojen jäsentä jakoivat tätä tietoa edelleen muille kerhojen 378 jäsenelle. Paikallisia sovittelijoita koulutettiin kahdessa koulutuksessa, joihin osallistui 41 henkilöä. Opittuaan sovittelumenettelystä paikalliset koulutetut sovittelijat raportoivat ratkaisseensa onnistuneesti yhdeksän tapausta (NP703).

Kolumbiassa Chocóssa naisten osaamisen kehittyminen ja osallistuminen maaoikeuksien puolustamiseen on myös edistänyt heidän asemaansa yhteisöissä. Yksi hankkeen aktiiveista valittiin ensimmäisenä naispuolisena henkilönä etnisen reservaattialueensa kuvernööriksi. Monet afrokolumbiaisyyhteisöjen aktiivit ovat ryhtyneet toimimaan Atrato-joen alueen suojelukunnassa.

Kirkkojen vaikuttamisverkoston jäsenten ymmärrys gender-näkökulman tärkeydestä verkoston työskentelyssä lisääntyi, työsuunnitelma valmistui ja gender-linjauksen teko alkoi. Kirkolliselle sektorille tehty uutisraportit aiheesta gender ja teologia vahvistivat gender-keskustelua kirkollisessa maailmassa. Gender-konsultaatio edisti gender-työkalujen uudistamisprosessia ja gender-näkökulman sisällyttämistä verkoston toimintaan (CO701).

Alueellisilla avainhenkilöillä ja johtajilla on aikaisempaa paremmat valmiudet edistää rauhansopimuksen toimeenpanoa ja tehdä vaikuttamistyötä kansallisella tasolla. Vaikuttamistyön mahdollisuudet paranivat yliopistoyhteistyön ansiosta. Perustetun etnisten ryhmien välisen rauhankomitean kautta voidaan jakaa koulutusmateriaalia ja muita rauhansopimuksen toteuttamisen työkaluja, ja se antaa mahdollisuuden rauhandialogiin alueellisten ja kansallisten viranomaisten kanssa (CO702).

Etelä-Afrikassa Suomen Lähetysseuran vaikuttamistyön yksikkö koulutti kumppanijärjestön henkilökuntaa vaikuttamistyössä ja sen strategian tekemisessä kontekstiin sopivaksi (ZA701).

Ohjelmamittarin mukaan tietotaitoa ja toimintaedellytyksiä vahvistavista neljästä interventiosta kaksi kohdistui kansalliseen, kaksi seutukuntatasoon, kolme piirikuntatasoon sekä neljä kunta- ja kylätasoon. *Kolumbiassa* toteutettiin Kolumbian rauhansopimusta koskevaa rauhankasvatusta, joka sisälsi useita koulutuksia maaseutureformista, poliittisesta osallistumisesta, konfliktin päättymisestä, huumeongelman ratkaisumalleista sekä aiheista ”Totuus, oikeus ja korjaustoimet” sekä ”Täytäntöönpano, todentaminen ja hyväksyminen”. Lisäksi järjestettiin työpaja rauhansopimuksen maaseutureformia, maanomistusta, virallistamista ja maiden palauttamista koskien. Tuloksena alkuperäis- ja afro-kolumbiaisyyhteisöjen ja muiden maaseutuyhteisöjen johtajien ymmärrys ja tiedot rauhansopimuksen sisällöstä ja sen erityiselementeistä syvenivät, ja he pystyvät nyt tunnistamaan alueellaan esiintyviä ongelmia, jotka voidaan ratkaista tai joita voidaan parantaa sopimuksen sisällön noudattamisen kautta. He tunnistavat nyt maaintressit konfliktin keskeisenä tekijänä, tuntevat maareformin työkaluja ja ymmärtävät valtion vastuun kehityssuunnitelmista. He tuntevat maanomistuksen virallistamisen ja nykyisen maankäytön peruskäsitteet ja uhat sekä rauhansopimuksen uudet skenaariot Kolumbian maaseudun oikeuksien turvaamiseksi (CO702).

Tansaniassa opetettiin konfliktinratkaisutaitoja maankäytön konfliktien ratkaisemiseksi maanviljelijöiden ja paimentolaisten välillä ja lainsäädäntöön vaikuttamiseksi (Land Act ja Village Land Act 1999). Tuloksena valtio on osoittanut lisää maata paimentolaisille, jotta maanviljelijöiden ja paimentolaisten välillä säilyisi rauha ja jotta alueella olisi turvallista (TZ704).

Etelä-Afrikassa vahvistettiin yhteisöjen kapasiteettia Community Capacity Enhancement (CCE) Methodology ja Comprehensive Healing of Memories and Reconciliation (HoMaR) -mallien mukaisesti. Tavoitteena oli vähentää rotusyrjintää ja muukalaisvihaa sekä sukupuoleen kohdistuvaa väkivaltaa. Kapasiteetin vahvistamisen tuloksena kumppanijärjestö on onnistuneesti toteuttanut ohjelmaansa ja 1 500 sisäistä ja ulkoista pakolaista on integroitu uudelleen paikallisyhteisöihin ja kyliin (ZA701).

Vaikuttamistyö edistyi. *Kolumbiassa* 45 perheen muodostaman San José de Leónin kylän maanomistusoloista tehty kartoitus valmistui. Oikeuksia käsittelevissä työpajoissa kyläyhteisön jäsenten tiedot San José de Leónin kylän maa-omistuksista, omistussuhteista ja maattomien tilanteesta vahvistuivat (CO702).

Kumppanijärjestö teki suoraa vaikuttamistyötä mm. kiinnittääkseen huomiota ihmisoikeuspuolustajien heikentyneen turvallisuustilanteen. Asiaa edistettiin vaikuttamistapaamisilla pohjoismaiden suurlähetystöissä sekä laatimalla kirjeitä kiinnittämään kansallisten viranomaisten huomiota ihmisoikeuspuolustajien tilanteeseen maassa (CO701).

Vaikuttamistyö Kolumbian valtion vastuun tunnustamiseksi Lipan suiston katoamisesta ja väestöön kohdistuvista vaikutuksista vahvistui yhteistyön kehittämisen ja allianssien luomisen kautta useiden eri toimijoiden kanssa paikallisella ja kansallisella tasolla. Selvitys uusista öljyprojekteista valmistui, kaksi seurantavierailua toteutui. Yhteisöt tarkkailivat ympäristötilannetta tiloilla, jotka sijaitsevat lähellä ekosysteemejä, joissa on havaittu raskasmetalleja ja muita myrkyllisiä aineita. Erityisesti naisten osallistuminen maa-omistuksien puolustamismekanismien ja hallinnon sisäisten rakenteiden koulutuksiin ja maa-omistuksien puolustamistoimintaan lisääntyi. Araucassa paikalliset ihmisoikeuspuolustajien järjestöt yhdistivät voimansa vahvistaakseen ympäristöoikeuksien toteutumista antamalla hyväksyntänsä ja panoksensa oikeusprosessien vahvistamiselle (CO701).

Luottamus ja dialogi vahvistuivat eri osapuolten välillä esimerkiksi *Etelä-Afrikassa*, jossa kolmen eri vapaustaisteluliikkeen 35 jäsenen keskinäinen kokemustenvaihto vähensi heidän toisiaan kohtaan tuntemaansa epäluuloa. Tapaaminen oli jo itsessään läpimurto, koska aikaisemmin tapaamiseen ei ollut suostuttu (ZA701).

Kolumbiassa Araucassa naisten kokemus itsestään vain konfliktin uhreina sai uutta näkökulmaa, kun he tunnistivat itsensä vahvemmin oikeudenhaltijoina. Marraskuussa naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisena päivänä järjestetyistä maalaismarkkinoista muodostui naisten johtajuuden, kohtaamisen ja sovinnon paikka, jossa myös Filipinasin sijoituspisteessä asuvat entiset sissitaistelijanaiset integroituivat yhteisön sosiaaliseen elämään. Dialogi ja rauhantahto yhteisöjen välillä vahvistui (CO701). San José de Leónin kylän asukkaat tuntevat alueensa maa-omistuksien tilanteen, ja heillä on valmiudet toimia sen mukaisesti. Yhteisön tietoisuuden lisäämisen toimet, hankkeen läsnäolo ja työntekijöiden sitoutuminen yhteisöjen parissa tehtävään työhön loivat luottamusta ja toivoa. Yhteisöt eivät ole yksin, vaikka valtion toimet ovat olleet hitaita ja rauhantila hauras. Joissakin yhteisöissä oli ollut huonoja kokemuksia aiemmista järjestötoimijoista. Tämä aiheutti skeptisyyttä myös kumppaniorganisaatioon sitoutumisessa, mutta ajan myötä epäluulo vaihtui luottamukseen ja innostukseen. Psykososiaalinen tuki loi siltaa entisten taistelijoiden ja kylän alkuperäisten asukkaiden välille ja edisti näin yhteisötason rauhanrakennusta (CO702).

Nepalissa Janakissa, Bankessa omaksuttiin yhteisen juhlan periaate, ja sen siivittämänä järjestettiin yhteinen kunnan Dashain-juhla. Eri kulttuureja ja uskontokuntia edustavat ihmiset juhlivat yhdessä, mikä lisäsi yhteenkuuluvuuden tunnetta ja jaettua iloa ja sitä kautta yhteisön rauhaa. Kailalissa ja Bankessa järjestettiin ensimmäisen hankevuoden aikana yhteensä kuusi yhteisjuhlaa (joulu, Eid, Dashain) naisten ja nuorten ryhmien ja rauhankomitean organisoimana (NP703).

Toimivia ratkaisuja, jotka sopivat paikalliseen kontekstiin ja mahdollistavat rauhantyön, on löytynyt. *Etelä-Afrikassa* Healing of Memories -kuuntelu ja kuulemisprosessit ovat auttaneet osallistujia käsittelemään kohdattuja vääryyksiä ja mahdollistaneet parantumis- ja sovintoprosessien alkamisen. Yhteisöllisesti toteutettuun kuulemis-/kuunteluprosessiin osallistui 800 henkilöä odotetun 80 sijaan. Prosessi toteutui niin, että neljän tunnin tapaamisessa kuusi henkilöä kertoi tarinansa, tarinoista keskusteltiin ja henkilöt ohjattiin psykososiaalisen tuen piiriin (ZA701).

Kolumbiassa 627 henkilöä sai psykososiaalista ja juridista tukea 305 paikalliskumppanin pitämässä tilaisuudessa. Psykososiaalinen tuki toimii apuna aseellisen konfliktin vaikutuksista selviämiseen. Erityisesti naisten kanssa käsiteltyjä aiheita olivat vanhemmuuden mallit, lasten keskittymisvaikeudet, nuorison asiat, raskaus, itsetunto, huumeet, maan sisäinen pakolaisuus, seksuaalinen hyväksikäyttö ja perheväkivalta. Interventiosuunnitelma tehtiin jokaiselle tapaukselle. Kumppanijärjestön oman henkilökunnan työhyvinvointi ja jaksaminen rankassa toimiympäristössä mahdollistui tuen ansiosta (CO701).

Araucassa naisten osallistuminen yhteisöjen dialogiin ja rauhanrakennukseen edistyi ”nuotiokeskustelu”-metodin sekä rauhansopimusten teemojen tuntemisen kautta. Projektiin osallistuvien naisten aloitteet ja ehdotukset täydensivät nuotiokeskusteluja ja yhteistä työskentelyä kasvimailla ja markkinoilla. Kaikki aktiviteetit kehittyivät osallistavasti uusien ehdotusten kautta yhteisöjen tarpeiden, kapasiteetin, kokemusten ja tietämyksen pohjalta. Naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisesta päivästä marraskuussa muodostui tunteikas sovinto- ja integraatiotapahtuma Filipinasin sijoituspisteen entisten taistelijanaisten ja hankeyhteisön muiden naisten välillä. Hanke antoi panoksensa etnisten ryhmien totuuskomission työskentelyyn Chocóssa ja tapaamisissa, joissa määriteltiin esimerkkitapauksia komitean työskentelyyn (CO701).

Nepalissa naiset, nuoret ja yhteisöjohtajat järjestivät hankevuoden aikana 13 tapahtumaa, joiden ansiosta yhteistyö eri kulttuuriryhmien välillä parani. Rauhandialogitapahtuma, johon osallistui myös paikallisia päättäjiä, muodostui tehokkaaksi ja käyttökelpoiseksi työkaluksi estää poliittisten kiistojen eskaloituminen. Naisten ja nuorten rauhanverkosto ratkaisi 42 tapausta saamansa koulutuksen jälkeen (NP703).

Esimerkkejä tuotoksista

Osaaminen ja toimintaedellytykset vahvistuivat 1 156

henkilöllä Chocóssa ja 881:llä Araucassa heidän omaksuttuaan vaikuttamistyön menetelmiä ihmisoikeuksiensa puolustamiseksi. (Kolumbia, CO701.)
Kylänjohtajat ymmärsivät, kuinka tärkeitä maankäytön suunnitelmat ovat konfliktien ehkäisyssä. He oppivat, että koordinaatio eri käyttömuotojen välillä on tärkeää. (Tansania, TZ704.)

44 lapsikerhon jäsentä 22 kerhosta sai koulutusta rauhan tiimoilta siitä, ja millaisia rauhanaktiviteetteja lasten kerhoissa voi tehdä. (Nepal, NP703.)

Yhteensä 42 toimittajaa sai koulutusta kahdessa rauhantöiden koulutuksessa. (Nepal, NP703.)

Tietoisuus ihmisoikeuksista lisääntyi, kun paikallislehdissä ja radioissa oli juttuja nuorten ja naisten rauhanverkostojen toiminnasta ja seitsemästä tapahtumasta. (Nepal, NP703.)

Kansainvälisen rauhan päivän kunniaksi järjestettiin kaksi kirjoituskilpailua, joiden tarkoituksena oli herättää ajatuksia opiskelijoiden roolista yhteisön rauhanrakentamisessa. (Nepal, NP703.)

45 maanviljelijää ja 33 paimentolaista oppi ymmärtämään vastuunsa, lailliset oikeutensa ja valtion ohjaavat politiikat/toimenpideohjelmat, jotka vaikuttavat suoraan heidän elinkeinoonsa. (Tansania, TZ704.)

Syrjivät asenteet, rakenteet ja käytännöt vähenivät. Kolme tilaisuutta järjestettiin koskien nuorten merkitystä rauhanrakentajina sekä neljä tapahtumaa sukupuoleen perustuvasta väkivallasta ja sanitaatiosta. (Nepal, NP703.)

San José de Leonin kylässä järjestettiin sosiaalinen kartoitusta ja kaksi valmistelemaa työpajaa entisten taistelijoiden ja kylän alkuperäisten asukkaiden kanssa. Seurauksena voitiin järjestää kaksi yhteisötason psykososiaalisen tuen työpajaa. Osapuolet saivat mahdollisuuden käsitellä omia kokemuksiaan ja muistojaan ja kuulla toisten kokemuksia ja pohtia mm. anteeksiannon ja unohtamisen problematiikkaa. (Kolumbia, CO702.)

Osallistuminen ja verkostoituminen

Blanquita-Murrissa aloitetun työn tuloksena perustettiin paikallinen etnisten ryhmien välinen rauhankomitea (MIP). Sen jäsenet edustavat alueen alkuperäiskansoja, afrokolumbiaalaisia ja muuta väestöä sekä entisten taistelijoiden yhteisöä. Komitea aloitti työnsä tekemällä pohjaselvityksen rauhansopimuksen toteuttamisen haasteista. Avainhenkilöiden ja johtajien tiedot ja vaikuttamistaidot rauhansopimukseen ja sen toimeenpanoon kehittyivät koulutuksissa, joiden aihealueina olivat mm. konfliktin päättäminen, konfliktien uhrien oikeudet, maareformi ja poliittinen osallistuminen. Tavoitteena oli luoda yhteistyöverkostoja ja niiden kautta kanavia kansalliselle ja kansainväliselle vaikuttamiselle. Yhteistyösopimus yliopiston kanssa allekirjoitettiin ja yhteistyötä laajemmän yliopistoverkoston kanssa oli vireillä. Näkyvyyttä hankkeelle ja yhteisötason rauhan tilanteelle toivat journalistien vierailut San José de Leónin kylässä. (CO702.)

Bankeen ja Kailaliin muodostettiin rauhanverkostot, jotka nimettiin rauhankomiteoiksi. 14 komitean jäsentä Bankesta ja 12 jäsentä Kailalista osallistuivat kolmipäiväiseen koulutukseen, jossa he oppivat kulttuureista, dialogista ja yhteistyöstä. Kolme nuorten rauhanverkostoa ja kolme naisten rauhanverkostoa perustettiin, ja yhteensä neljä koulutusta järjestettiin, jotta rauhanverkostojen jäsenet ymmärtävät, miten verkostoissa tulee toimia rauhan edistämiseksi. Verkostot tapasivat neljännesvuosittain. (NP703.)

Paikallisten toimitusten kanssa luotiin yhteistyösuhteet (kolme sanomalehteä ja kaksi radiokanavaa), ja Kailalissa kaksi toimittajaa teki tutkimuksen alueen rauhanaloitteista.